T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM BÖLÜMÜ

FİNİKE TURİZM POTANSİYELİNİN TÜRK TURİZMİNDEKİ YERİ

92537

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN: DOÇ. DR. FÜSUN (İSTANBULLU) DİNÇER

HAZIRLAYAN
YASİN DEMİRBAŞ
14279

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL
1998

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNİKE İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK YAPISI

1. Finike'nin Doğal ve Beşeri Çevresi....1
   1.1. Tarih....1
   1.2. Coğrafi Konum....3
   1.3. İklim ve Bitki Örtüsü....6
   1.4. Nüfus, Sosyal Yapı ve İdari Yapı....9
   1.5. Ulaşım....13
2. Finike'nin Ekonomik Yapısı....18
   2.1. Tarım Sektörü....22
      2.1.1.Hayvancılık....31
      2.1.2.Su Ürünleri....34
      2.1.3.Ormancılık....35
   2.2. Sanayi Sektörü....38
   2.3. Hizmet Sektörü....39

İKİNCİ BÖLÜM

FİNİKE'NİN TURİZM ARZI VE TURİZM TALEBİ

1. Finike'nin Turizm Arzı....43
   1.1. Arkeolojik ve Tarihi Değerler....43
      1.1.1.Arkeolojik Değerler....43
      1.1.2.Tarihi Değerler....52
   1.2. Doğal Güzellikler....54
      1.2.1.Göller....54
      1.2.2.Akarsular....55
      1.2.3.Şelaleler....58
      1.2.4.Şifalı Sular....59
      1.2.5.Deniz....59
      1.2.6.Mağaralar....60
      1.2.7.Ormanlar....61
      1.2.8.Dağlar....63
      1.2.9.Yaylalar....64
   1.3. Sosyo-Kültürel Değerler....65
      1.3.1.Festivaller ve Fuarlar....65
      1.3.2.Folklor ve Müzik....66
      1.3.3.Yerel Mimari ve Özellikleri....66
   1.4. Alt Yapı Ve Üst Yapı İmkanları....67
      1.4.1.Alt Yapı....67
      1.4.2.Üst Yapı....68
         1.4.2.1.Konaklama İşletmeleri....68
         1.4.2.2.Seyahat Acentaları....68

2. Finike'nin Turizm Talebi.....69
2.1. Dış Turizm Talebi.....69
2.1.1.Turistik Girişler.....69
2.1.2.Konaklayan Kişi Sayısı.:.....69
2.1.3.Günübirlikçiler.....69
2.2. İç Turizm Talebi.....69
2.2.1.Konaklayan Kişi Sayısı.....69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNİKE'NİN TURİZM SORUNLARI VE ÖNERİLER
1. Finike'nin Tanıtım ve Pazarlama Sorunu.....70
2. Finike'nin Ulaşım Sorunu.....70
3. Finike'nin Ekonomik Yapısının Turizme Etkisi.....71
4. Finike'de Turizm Bilincinin Yetersizliği ve Eğitim Sorunu.....72
5. Finike'de Yatak Kapasitesinin Yetersizliği, Niteliksizliği ve Profesyonel İşletmecilik Anlayışının Eksikliği Sorunu....72
6. Finike'de Planlama ve Doğa Tahribi Sorunu.....73
7. Finike'de Geliştirilmesi Gereken Turizm Çeşitleri ve Öneriler.....78
7.1. Deniz Turizmi.....78
7.2. Kültür Turizmi.....81
7.3. Dağ ve Yayla Turizmi.....83
7.4. Av Turizmi.....86
7.5. Yat Turizmi.....87
7.6. Kitle Turizmi.....90
7.7. Diğer Turizm Çeşitleri.....92

SONUÇ

KAYNAKÇA.....98

GİRİŞ

Çalışma sahası olarak seçilen Finike ilçesi Antalya ilinin batı kısmında yer almaktadır. İlçe doğuda Kumluca, kuzeyde Elmalı, kuzeybatıda Kaş ve batıda da Kale ilçeleriyle çevrilmiştir. Çalışmada ilçe sınırlarıyla sınırlı kalınmamış komşu ilçeler de gerekli görülen yerlerde inceleme kapsamına alınmıştır.

Finike ilçesi ve çevresinde hakim olan ekonomik yapı tarımsal karakterlidir ve var olan ticaret ve sanayi de tarımsal yapıya dayanmaktadır. Yörede en büyük geçim kaynağı turfanda sebzecilik ve narenciyedir.

Finike ilçesi turizm alanında büyük yatak kapasitelerine ulaşmış, uluslararası turizmde mesafelerine ulaşmış Kemer ve Kaş ilçeleriyle komuşudur. Fakat uluslararası ve ulusal turizmden büyük pay alan bu iki çekim bölgesinin arasında olmasına rağmen Finike bu gelişmelerden faydalanamamış ve tarımsal karakterini muhafaza etmiştir.

Çalışmada birinci bölümde Finikenin doğal ve beşeri çevresi incelendikten sonra Finike turizminin gelilmesinde en büyük etkenlerden olan Ekonomik yapı incelenmiştir. İkinci bölümde Finike'nin turistik arzı yani tarihi ve doğal güzellikleri, sosyo-kültürel değerler, altyapı ve üstyapı imkanları ile Finike'ye olan turizm talebi incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Finike bulunan konaklama işletmeleriyle yapılan anket çalışmasının sonuçları ışığında Finike'nin turizm sorunları, Finike'de geliştirilmesi gereken turizm çeşitleri ve öneriler sunulmuştur.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURU
DOKÜMANTASYON MERKE

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNİKE İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK YAPISI

1.FİNİKE'NİN DOĞAL VE BEŞERİ ÇEVRESİ

1.1. Tarih

Finike ilçesi konum itibariyle günümüzde "Teke Yarımadası" eski çağda ise Likya olarak adlandırılan bölgede bulunmaktadır. Likya; doğuda Pamfilya, batıda Karya, kuzeyde ise Psidya ile çevrilidir.

Teke Yarımadası'nın M.Ö. 3. bin yıldan beri iskan edildiği bilinmektedir. Fakat " bu bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar 2. binyıldan eskiye giden bir iskanı henüz tesbit etmemiştir."[1] Dilbilim yönünden yapılan araştırmalarla yörede kullanılan yer adlarının, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görülen ve M.Ö. 3 bin yılla tarihlenen yer adlarıyla benzeşmesi Likya'da da M.Ö. 3 bin yıllarında yerleşmeler olduğu sonucunu vermektedir. Görüldüğü gibi, arkeolojik belgeler ve dilbilim verileri, Likya'da M.Ö. 3 bin yıllarında bir yerleşim olduğunu kanıtlayacak niteliktedir. Fakat elde edilen bulgular bu yerleşimlerin kimler tarafından meydana getirildiği sorusunun tam olarak açıklanmasına yetmemektedir.

Likya ismi ve Likyalıların kökeni hakkında tarihçiler tarafından birçok görüş ileri sürülmüştür. Heredotos'a göre Likyalılar Girit'ten göç etmiş bir topluluktur. Oktay Akşit'e göre ise "Eski Şark ve Mısır kaynaklarının da gösterdiği gibi, Lukka'lar yani Likya'lılar en az M.Ö. 2. binyıl ortasından beri Likya'da oturan bir kavimdir."[2]

---

[1] Oktay Akşit, Likya Tarihi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayın No:1218, İstanbul, 1967, s.66
[2] Akşit, age., s.76

Elmalı'ya 11 km olan Semahöyük köyünde yapılan kazılar erken bronz çağı yerleşimini ortaya çıkarmıştır.[3] Finike ilçe sınırlarında ve yakın çevrede bir çok tarihi kalıntı bulunmasına rağmen bunların tarihi Semahöyük kadar eskiye gitmemektedir. Bu kalıntılarda yapılan arkeolojik araştırmalarda elde edilen bulguların en eskileri Likya uygarlığından kalanlardır.

Likyalıların komşu devletlerle ittifak kurmaları deniz aşırı savaşlara katılmaları, onların bir devlet yapısına ve güçlü bir deniz filosuna sahip olduklarını kanıtlayacak delillerdir. Kolonizasyon devrinde ise Likya'nın doğusunda sadece bir şehirde yerleşme görülmesi Likyalıların kuvvetli durumlarını M.Ö. 1. yüzyılda da sürdürdüğünü göstermektedir. " Kolonizasyon devri le Likya'nın Persler tarafından M.Ö. 6. asrın yarısındaki istilası arasında Likyalıların hürriyetlerine sahip, bağımsız oldukları anlaşılmaktadır. Bu sırada kuvvetli bir devlet olan Lidya'nın, Likyalıları da itaatleri altına alamayışları bunu göstermektedir.[4]

Doğu Akdeniz ticaretinin gelişmesi önce Persleri, daha sonra Büyük İskender'i Likya'ya çekmiş ve İskender M.Ö. 330 yılında bütün Likya'yı denetimi altına almıştır.[5] Likyalılar bu istilaya karşı koymamışlar ve teslim olmuşlardır. Bunun nedeni, Pers baskısının İskender ile tamamen ortadan kalkacağını umut etmeleridir. Fakat aksine İskender'in Likya'ya gelmesinden sonra Likya'lılar tam bağımsızlıklarını bir daha kazanamamışlardır. "Büyük İskender'in ölümünden sonra denetimin zayıflaması, zaman zaman Suriye, Mısır ve Rodos'un Likya'da hegomonya kurmalarına yol açmış[6], bu kargaşalık, Likya Birliği'nin Limyra Beyi Perikles tarafından M.Ö. 2. asrın başlarına doğru kurulmasıyla yerini tekrar istikrara bırakmıştır. Daha sonraki yıllarda sahillerin tekrar korsan yatağı haline gelmesi üzerine "M.Ö. 67'de Pompeyüs büyük emir selahiyeti ile buralara gelip

---

[3] Turizm Bakanlığı, Antalya Turizm Envanteri, Antalya Turizm İl Müdürlüğü, Antalya, 1996, s.22
[4] Akşit, age., s.112
[5] Oktay Akşit, Helenistik ve Roma Devrinde Likya, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayın No: 1622, İstanbul, 1971, s. 48
[6] T.Levent Erel, "Teke Yöresinin Güney Kesiminin Araziden Yararlanma Açısından Evrimi," (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ. Ü., Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 1986), s.39

korsanlığı sona erdirmiş. M.S. 43'de de İmparator Cladius tarafından Likya ile Pamfilya birleştirilerek yeni eyaletin ismi Likya-Pamfilya "[7] yapılmıştır.

Erken Hristiyanlığın başlamasıyla Myra (Demre) bölgede yayılan Hristiyanlığın merkezi haline gelmiştir. Helenler ve Romalılar döneminde her türlü değerlerini kaybeden Likyalılar Bizans hakimiyeti ile eriyip gitmişlerdir.

Bizans döneminde kısa dönemli Arap saldırı ve işgallerini yaşayan bölge Bizans hakimiyetinden sonra 1207-1308 yılları arasında Anadolu Selçuklu hakimiyetinde kalmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde yöreye Teke Boyu yerleştirilmiştir. Daha sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılması üzerine 1308-1361 yıllarında Teke Oğulları Beyliği'nin hakimiyetinde kalan yörede, Teke Oğulları Beyliği'nin Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılmasıyla 1426 yılında Osmanlı idaresi başlamıştır. Osmanlı idaresinde Elmalı kazasına bağlı bir nahiye merkezi iken 1914 yılında kaza olan Finike I.Dünya Savaşı sonrasında 1919-1921 yılları arasında İtalyanların kısa süren işgaline uğramıştır.

1.2.Coğrafi Konum

Anadolu'nun güney-batısında yer alan 370 ile 350 derece enlem, 28 derece 46 ile 30 derece 48 boylam çizgileri arasında doğuda Antalya körfezi, batıda Fethiye körfezi arasında kalan ve güney yönünde Akdeniz'e doğru uzanmış bulunan yarımadaya antik çağda Likya, günümüzde ise Teke Yarımadası adı verilmiştir.

Teke yöresi yüksek dağ kütlelerinin yoğun olduğu bir yöredir. "Yörede bulunan dağların çoğunun zirveleri denizden yalnızca 3-4 km kadar içeridedir ve bu durum kaydedilen yüksekliklerin kıyıya çok dik yamaçlarla indiğinin belirtileridir. Böylece kıyı ovaları dışında kalan alanlarda yüksekliklerin denize dik bir şekilde inmesi sonucu kıyı çok girintili ve çıkıntılı olmuş, tepelerin denizle

[7] Nusret Çetinkaya, "Antalya'nın Turizm Potansiyeli," (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992), s.23

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON

birleştiği yerler yüksek kıyıları oluştururken akarsu vadilerinin denize ulaştığı yerlerde, boğulmalar sonucu, küçük, dar ve derin koylar oluşmuştur. Alçak kıyılara ve kumsallara ise geniş vadi ağızlarında ya da kıyı ovalarının kenarlarında rastlanır.[8]

Teke yarımadası yukarıda da belirtildiği yapısı itibariyle Batı Anadolu'nun en dağlık yöresidir. Eşen çayının doğusundan başlayarak sahil boyunca birdenbire yükselen dağlar çoğu zaman geçit vermezler. Finike ovası da üç taraftan, bu dağların uzantısı olan Beydağları tarafından çevrilmiştir. Yöreyi kuşatan dağlar, eski çağlardan beri çevreyle olan ulaşımda en büyük engeli oluşturmuştur. Ovaya dökülen en büyük iki akarsu olan Akçay ve Alakırçayı'nın meydana getirdiği vadiler kara ulaşımında en büyük kolaylığı sağlamışlardır. Akçay vadisi aracılığıyla Elmalı ilçesine ulaşılabilmekte, Alakırçayı vadisi aracılığıyla da Antalya'ya ulaşılabilmekteydi. Alakırçayı vadisi ulaşım açısından Akçay vadisine oranla daha az kullanışlıdır. Bu yüzden eski çağlardan beri yörenin iç bölgelerle olan kara ulaşımında tek çıkış noktası Akçay vadisi olmuştur. Bu doğal geçit Finike'nin iç bölgelerle olan bağlantısını sağladığı gibi Akdeniz'in ılık ve yağışlı ikliminin biraz daha içerilere sokulmasına imkan vermiştir.

Bu doğal geçitlerin dışında Finike ovasının doğusunda ve batısında denize uzanan dağlar büyük güçlüklerle aşılarak Antalya ve Demre-Kaş-Muğla istikametlerine yollar açılmıştır.

Coğrafi yapının dağlık oluşu ve bu dağların iç bölgelerle sahil kesimi arasında doğal bir set oluşturması Akdeniz'in ılık ve yağışlı etkisinin iç kesimlere sokulmasını engellemiştir. Bunun sonucunda kuzeyindeki komşu ilçeler Elmalı ve Korkuteli ile Finike arasında iklim, bitki örtüsü, yaşam şeklinde belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır.

---

[8] Sermin Sergün, "Kaş-Fethiye Yöresinin Turizm Potansiyeli," (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992), s.8

Harita 1: Finike ve Çevresi

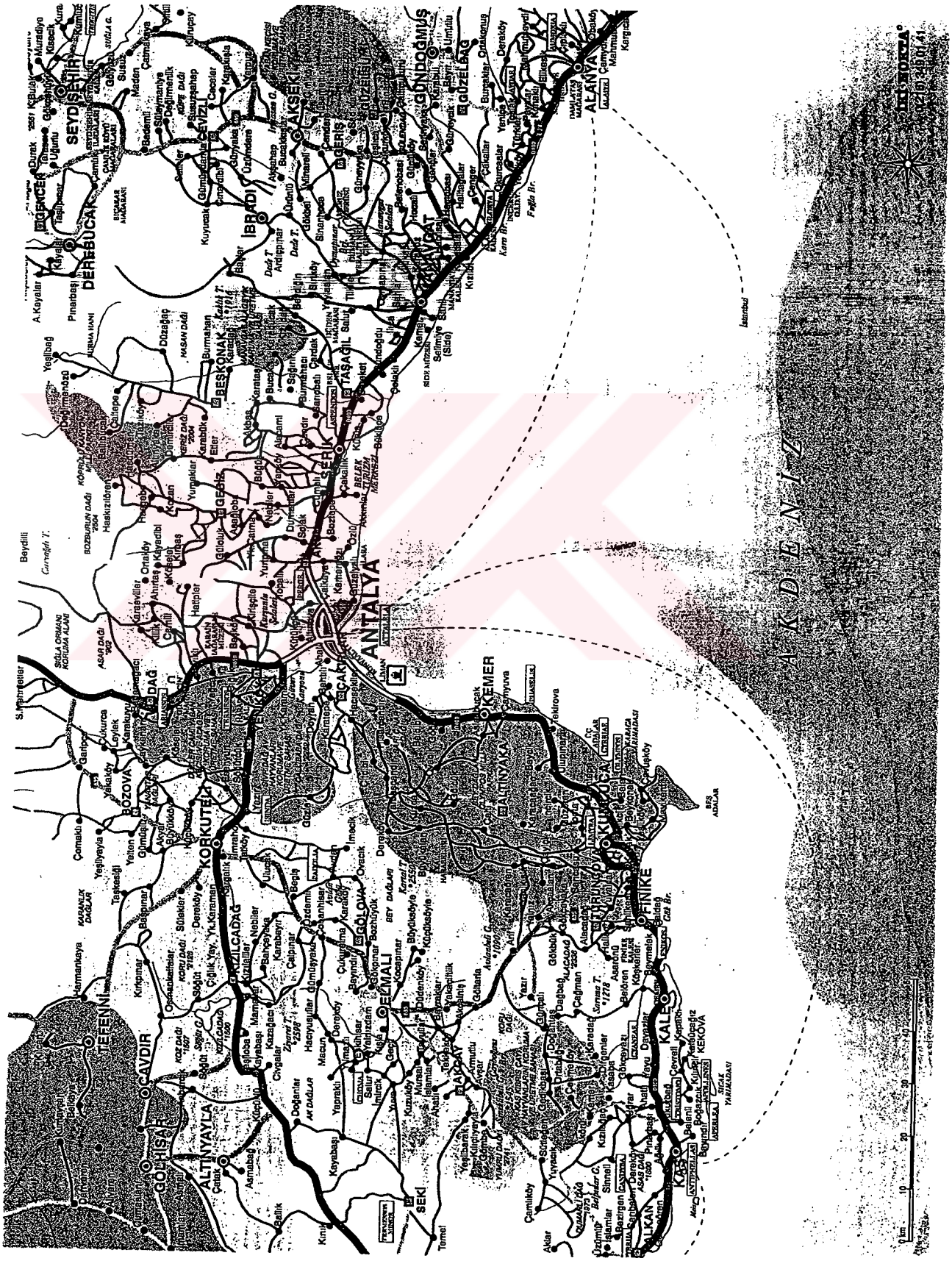

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM K
ME

Yörenin en önemli dağı Beydağlarıdır. Geniş bir coğrafi alanı kaplayan Beydağları batıda Kaş-Demre sınırından başlayarak doğuda Antalya'nın kuzey batısına kadar ulaşır. Beydağları grubuna dahil dağlar dört bölüme ayrılır. 1.Tahtalıdağlar, 2.Bakırdağları, 3.Merkezi Beydağları, 4.Güneybatı Bölümü Beydağları

Yörenin en en uzun ve debisi en yüksek akarsuyu Alakırçayı'dır. "Debisi 4.5m³ /sn olan bu çay, Beydağlarından susuz İmecik'in güneyindeki Erentepe ve Umurtepe'den çıkar. Soldan Gönen, sağdan Akpınar ve Karaağaç suyunu alarak ilerler. Uzunluğu 62 km'dir."[9]

İkinci büyük akarsu ise Akçay'dır. Elmalı ovasında irili ufaklı sular Akçay ismini alarak Avlan gölüne dökülür. Avlan gölünün çevresindeki düdenler aracılığıyla yeraltına batar ve Avlan belinin aşağılarında değişik kaynaklardan çıkarak Akçay ismini alarak Finike ilçe merkezinden denize dökülür. Diğer akarsular ise Göksu, Gavurçayı, Karaçay, ve Göksudur.

Tamamı dağlık olan ilçe topraklarının tek düzlüğü, ilçe merkezinin de batı kıyısında bulunduğu Finike ovasıdır. Ovanın yüzölçümü 80 km² Finike ilçe sınırları içinde kalan kısmı ise 56 km² dir. Ovanın tamamında narenciye ve seracılık yapılmaktadır.

1.3.İklim ve Bitki Örtüsü

İklim olayı turizm olayından bağımsız olmakla birlikte, turistik mahalin çekiciliği üzerinde etkili olmaktadır. Hemen hemen bütün turizm çeşitlerinde iklimin farklı türleri tercih edilmektedir. Örneğin dinlenme turizmi için, güneşlilik süresi uzun, az yağışlı, ılıman iklim tercih edilmektedir. Kış turizmi için ise soğuk hava ve yeteri kadar yağış istenmektedir. [10]

---

[9] Çetinkaya, age., s.17
[10] Çetinkaya, age., s.40

Yukarıda da belirtildiği gibi iklim özellikleri herhangi bir yerin turizm bölgesi olup, olmamasını belirleme gücüne sahipken, aynı zamanda o yerde uygulanacak turizm türünün seçilmesinde de belirleyici rol oynar.

İklim elemanlarının turizme olumlu etkileri yanında olumsuz yönde de etkileyebileceği gözlemlenmektedir. Akdeniz bölgesi için klimatolojik veriler uygun bir tatil yöresi için olanak tanırken, Karadeniz bölgesinde bu imkanı tanımaz. Çünkü bölge yılın her mevsiminde yağış alabilme özelliğine sahiptir. Günümüzde tatillerin özellikle yaz mevsiminde yoğunlaştığı dikkate alınacak olursa tatil kararını alan birey gideceği tatil bölgesini seçerken, o bağıl nem oranlarının insan sağlığını rahatsız edici düzeyde olmamasına, rüzgar şiddetinin rekreasyonel faaliyetlerini engelleyici boyutta olmamasına dikkat etmektedir.[11]

Bir turistik mahal kendi özelliklerine uygun iklim şartları açısından istikrarlı değerlere sahip olduğu takdirde cazibesi artmakta, turistlerin iklimi istikrarlı olan yerleri daha çok tercih ettiği görülmektedir.[12]

Turizm üzerinde önemli bir etkisi olan iklim elemanları açısından Antalya bölümünde hakim olan Akdeniz iklim tipi birçok avantajı beraberinde getirmektedir. Bilindiği gibi yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen bu iklimde turistik aktiviteleri sınırlayan yağışların turizm sezonunda görülmesinin yansıra, uygun sıcaklık ve nem değerleri turizmin bölümdeki gelişmesine olanak tanımıştır.[13]

Finike'de tipik Akdeniz İklimi görülür. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Finike'de yıllık ortalama sıcaklık 18.5 iken en sıcak ay olan Temmuz ayı ortalaması 27.3, en soğuk ay olan Ocak ayı ortalaması ise 10.9'dur.

---

[11] İsmet Akova, "Antalya Bölümü Turizmi'nin Doğal İmkanlar Açısından Türkiye'deki Yeri ve Önemi," (Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 1995), s. 33

[12] Tunca Toskay, Turizm:Turizm Olayına Genel Bir Yaklaşım, 3.Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 1989, s.191

[13] Akova, age., s.34

Yöreye en fazla yağış 233.2 mm. olarak Aralık ayında, en az yağış ise 2mm. ile Temmuz ayında düşmektedir. Nem oranının fazla olduğu yörede Şubat-Mart ayları %71 ortalama nem oranı ile en nemli aylardır. Fakat temmuz ve ağustos aylarında rüzgar hızının da düşük olduğu bazı günler yüksek sıcaklık değerleriyle yüksek nem oranları birleşince bunaltıcı bir havanın oluşmasına neden olmaktadır.(Tablo 1)

Tablo 1: Finike İklimine İlişkin Uzun Yıllar Ortalaması Değerleri

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
YAĞIŞLI GÜNLER SAYISI	23.5	15.5	12.2	6.2	5	1.3	0.6	0.1	1.8	7.6	8.8	23.9	106.5
AYLIK YAĞIŞ MİKTARI (mm)	233	145.7	88	40.2	19.1	8	4.3	2	8.8	59.8	100	225	934
AYLIK ORTALAMA SICAKLIK	10.9	11.3	13.1	16.3	20.3	24.6	27.3	27	23.8	19.4	15.2	12.2	18.5
AYLIK ORTALAMA NEM DEĞERLERİ (%)	69	71	71	69	68	62	61	63	64	67	69	69	66.92
ORTALAMA RÜZGAR HIZI (M./Sn.)	3	2.8	2.6	2.5	2.4	2.4	2.4	2.5	2.6	2.7	2.6	2.8	2.61
ORTALAMA GÜNEŞLENME MÜDDETİ (Gün/Saat/Dakika)	4.42	5.18	6.48	8.35	10.24	12.2	12.4	11.4	10.14	7.54	6.34	4.59	8.27
AÇIK GÜN SAYISI	5.7	4.9	7.4	9.4	12.4	20.5	26.4	27.2	22.2	12.8	9.5	6.6	165
KAPALI GÜN SAYISI	7.4	7.1	4.8	3.2	1.2	0.4	0	0	0.2	2.6	3	7.1	37

Kaynak: Meteoroloji İstatistikleri Bülteni, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

Bölgede Akdeniz İklimi'ne özgü bitki örtüsü yer alır. Sahilden başlayarak iç kesimlere doğru uzanan dağların verimsiz, taşlık kısımlarında makilikler hakimdir. Bu dağların kuzey taraflarında deniz etkisinin sokulduğu Alakır vadisi ve Akçay vadisinde Avlan beline kadar olan bölge sık kızılçam, karaçam ve köknar ormanlarıyla kaplıdır. Bu ormanlar arasında yerine göre köknar, ardıç, selvi, akçaağaç, çınar, karaağaç, palamut bulunur. 1200-2100 m'lerde ise sedir ağaçlarına rastlanır. Bu yükseltilerden sonra sahayı çiçekli bitkiler ile tanınan Alpin çayırlar kaplar.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM K
DOKÜMANTASYON MER

Daha az toprağa sahip olan ve kayalık bir yapıya sahip olan Tocak dağı, Bölükdağ (Salur Dağı) ve Finike-Demre arasında uzanan Gülmez dağı ise daha çok, kısa boylu çalı, funda, pırnal meşesi, yabani zeytin, kocayemiş, defne, menengiç, sandal, sakız, mersin, zakkum gibi ağaççıklar ihtiva eden maki örtüsüyle kaplıdır.

Türkiye'de Dalaman Çayı vadisi ile Maraş ili arasında kalan kıyı bölgede yetişen sedir ağacı yörenin yüksek kısımlarında bozulmamış sık ormanlar halinde bulunur. Teke yöresi sedir varlığı açısından Türkiye'nin en zengin yöresidir. Alacadağ, Çığlıkara, Çamkuyusu, Ördübek yaylası, Oluklu Yaylası sedir ormanları açısından yörenin en zengin kısımlarıdır. Lübnan sediri olarak adlandırılan ve Lübnan bayrağının sembolü sedir ağacı Lübnan'da dahi küçük bir ağaç topluluğu halinde günümüze ulaşabilmiştir.

40-50 yıl öncesine kadar büyük bir kısmı bataklık olan Finike Ovası zakkum, ılgın, hayıt, yabani mersin gibi bataklık bitkileri ile kaplı iken, bataklıkların kurutulmasıyla bu bitkiler yerini narenciye bahçelerine bırakmıştır.

Kumluca'nın Gödene Nahiyesi ve çevresinde bir kaç köyde fındık yetişebilmektedir. Bu yörenin bitki örtüsü çeşitliliği açısından dikkate değerdir.

1.4.Nüfus, Sosyal Yapı ve İdari Yapı

Yöre eski çağlardan beri etrafı dağlarla çevrili olmasından dolayı kara ulaşımından tam olarak yararlanamamış ve ticaret ve ulaşım deniz yolu ile gerçekleştirilmiştir.

Alüvyon bir ova olan Finike Ovası bu özelliğinden ve iklim şartlarının uygunluğundan dolayı her türlü tarımsal bitkinin kolaylıkla yetişebildiği bir ovadır. Bu özelliği ve Akdeniz ticaretinde Finike iskelesinin kullanılması eski

çağlarda yörenin çekim merkezi olmasını sağlamıştır. Akdeniz ticaretinin devam ettiği ve istikrarın olduğu yıllarda yörenin nüfus olarak oldukça yoğun olduğu çevredeki tarihi kalıntılardan anlaşılmaktadır.

Akdeniz ticaretinin, korsanlık, yağmacılık ve istikrarsızlık yüzünden sona ermesiyle kıyı iskeleleri ve yerleşim merkezleri boşalmış, buralarda yaşayan halk iç bölgelere çekilmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle kıyı kısmındaki verimli tarım alanları bakımsızlık nedeniyle yerini sıtma saçan bataklıklara bırakmıştır.

Bu durum, kıyılarda nüfusun azalmasını, Akdeniz ticaretinin de sona ermesiyle, içine kapanık bir ekonomik sistemi ortaya çıkarmıştır.

20. yüzyılda, Cumhuriyet ile gelen istikrarlı ortam ve teşvik edilen pamuk ekimi nüfusun kıyılara inmesini sağlayan bir neden olarak ortaya çıkmaktadır.

Yörede yaşayan, kışı Finike Ovası'nda geçiren yaz aylarında da Beydağları'ndaki yaylalarına çıkan konar-göçer gruplar, otlakların tarım arazisi haline getirilmesi, göç yollarının kapatılması gibi sebeplerle kademeli olarak yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Bu gruplar keçi sürülerini satarak kıyı bölgesinden arazi alarak çiftçiliğe başlamışlardır.

Aynı dönemde Teke yöresi ormanlarının denetim altına alınmasıyla, geçimlerini bu ormanlardan sağlayan Tahtacılar yerleşik hayata geçmeye mecbur kalmışlardır.

Tahtacılar ve konar-göçer grupların yerleşik hayata geçmeleri, gelir getiren kültür bitkilerinin yetiştirilmeye başlanması, bataklıkların kurutulması ve yeni sulama kanallarının inşa edilmesi mevcut köylerin nüfuslarının artmasına ve Finike ovasının değişik noktalarında yeni iskan çekirdeklerinin gelişmesiyle yeni köyler kurulmasına sebep olmuştur.

Geçimlerini hayvan sürüleri ile üst zondaki sedir ormalarında sağlayan tahtacı ve göçer grupların giderek alt zondaki sulu tarım sahalarına inmeleri, Beydağlarının kenar kesimlerindeki nüfus dağılımında büyük bir değişime neden olmuştur. Nitekim 1955 yılına kadar toplam nüfusun %50'sinden fazlası 250 metrenin üzerinde kalan yükselti dilimlerinde yaşarken, 1955 yılında durum tersine dönmüş ve kır nüfusunun yarısından çoğu, 0-250 metre yükseklikler arasındaki alt zonda barınmaya başlamıştır. Ayrıca alt zon 1950 yılından itibaren kendisini hissettiren iç göç hareketlerinin de dışında kalmıştır. Bütünüyle Antalya ili diğer yörelerden önemli bir göç almadığı gibi, başlıca çekim merkezlerine göç yoluyla nüfus kaybına uğramamıştır.

Finike ilçesi dört kasabası ve ondört köyü ile 1990 yılı genel nüfus sayımına göre 34.576 nüfusa sahiptir. İlçe merkezinin nüfusu 6.700'dir. Nüfusun %80'i merkez ilçe ve kasabalarda %20'si ise köylerde yaşamaktadır.

Finike ovasında narenciye bahçelerinin kurulması ve daha sonra seracılığın gelişmesiyle birlikte nüfusta hareketlilik hızlanmıştır. İlk zamanlarda narenciye hasadında gereken işgücü çevre il ve ilçelerden gelen mevsimlik tarım işçileri tarafından giderilmiş daha sonra seracılığın da gelişmesiyle artan işgücü talebi mevsimlik tarım işçisi yoğunluğunu arttırmıştır. Mevsimlik işçi, ortakçı veya icarcı konumlarında çalışanlardan büyük bir kısmı zamanla yöreye yerleşmiştir.

Yörenin nüfusu seracılık mevsiminin başladığı Eylül-Ekim aylarında çevre il ve ilçelerden gelen ortakçı, icarcı ve mevsimlik tarım işçilerinin gelmeye başlamasıyla artmaya başlar, narenciye hasadının başlamasıyla da en yüksek seviyeye ulaşır. Mayıs -Haziran aylarından sonra ise düşmeye başlar. Temmuz - Ağustos aylarında ise ortakçı, icarcı ve mevsimlik tarım işçilerinin memleketlerine dönmelerine ek olarak yöre sakinlerinden bir kısmının da yaylalara (Elmalı, Avlan, Ördübek, Çamkuyusu, Gömbe) çıkması sonucunda nüfus en az düzeye iner.

Nüfusun yoğun olduğu kış döneminde hareketlenen ekonomik hayat temmuz ağustos aylarında yerini durgunluğa bırakır.

Yöre son yıllarda belirgin bir şekilde özellikle sahil kesiminde yoğunlaşan yapılaşma ile karşı karşıyadır. Büyük şehirlerde oturanlar ve yöre sakinleri tarafından, kooperatifler veya şahsi olarak inşa edilen konutlar yöreye olan nüfus akımını gösteren bir örnektir. Büyük bir çoğunluğu yazlık olarak kullanılan bu konutlar her ne kadar belirli dönemlerde kullanılmasından dolayı gayri ekonomik gözükse ve kabul edilse de bu konutların Finike ve çevresinde özellikle yaz aylarında kullanılması, yaz aylarında azalan nüfusu dengeleyerek ekonomik hayatı biraz olsun canlandırmaktadır.

İlçe merkezi ve çevresinde inşaa halindeki kooperatif evleri bittiği zaman ilçe merkezinin nüfusu ikiye katlanacaktır. Fakat bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde alt ve üst yapı yatırımlarının da en kısa zamanda yapılması gerekmektedir.

İlçede bulunan 30 adet narenciye yıkama, mumlama ve paketleme fabrikası istihdam açısından büyük bir potansiyel oluşturmasına rağmen bu fabrikalarda çalışanların çoğunluğunu Hatay ilinden gelen mevsimlik işçiler oluşturmaktadır.

Osmanlının son yıllarında Elmalı kazasına bağlı bir nahiye merkezi iken 1917 yılında ilçe yapılan Finike sonraki yıllarda normal gelişmesine devam etmiş, fazla bir gelişme gösterememiştir. Ovanın tamamıyla tarıma açılması ardından çeltik, yerfıstığı, pamuk ve narenciye tarımının gelişmesiyle çevre il, ilçe ve köylerden yoğun bir göç akımına uğramıştır. Bu nüfus hareketleriyle beraber ovadaki yerleşme merkezleri gelişmeye başlamıştır.

Nüfus hareketleri sonucunda nüfusun yoğun olduğu yayla kesimiyle kıyı kesimi arasında kalan geçiş bölgesinde nüfus azalmış, ovada yoğunluk artmıştır.

Ovanın batı kesiminde yoğunlaşmış bulunan nüfus, tüm ovaya yayılmış, ovanın batı kesiminde de yerleşim merkezleri gelişmeye başlamıştır.

Finike'ye bağlı iken 1.4.1958'de Kumluca bucağı ilçe haline getirilmiştir. Daha sonra sırasıyla Demircilik (Turunçova), Hasköy (Hasyurt), Yeniköy (Sahilkent) ve Hallaç (Yeşilyurt) köyleri yeni isimleriyle belediyelik yerleşim birimleri haline getirilmiştir.

Finike'ye bağlı bulunan yerleşim birimleri Turunçova, Hasyurt, Sahilkent, Yeşilyurt beldeleri, Gökbük, Yalnız, Arif, Çatallar, Yuvalılar, Alacadağ, Boldağ, Dağbağ, Gökçeyaka, Günçalı, Yazır ve Akyaka köyleridir.

1.5.Ulaşım

Şimdiye kadar yapılan turizm tanımlamalarında ortak nokta turizmde yer değiştirme boyutunun vazgeçilmez olduğudur.

Yer değiştirme turizmin temel özelliklerinden birini meydana getirirken, "seyahat etmeden turizm gerçekleşemez" görüşü turistik faaliyetlerde yer değiştirmenin önemini ortaya koyar. Her ne kadar turizme katılanların beklentileri çok farklıysa da ortak özellikleri seyahat etmeleridir. Seyahati bu kadar çok önemli kılan faktör ise turizmi oluşturan doğal-tarihi ve beşeri çekiciliklerin taşıma, depolama ve nakledilme imkanlarının bulunmamasıyla ilgilidir. Bundan dolayıdır ki, turistler tatillerini geçirmek istedikleri turizm sahalarına gitmek zorundadırlar. Bu sebeple herhangibir bölgenin turizm pazarındaki önemi ulaşım imkanlarıyla özdeştir. Bölgenin doğal tarihi ve kültürel zenginlikleri ne kadar fazla olursa olsun eğer o bölgede ulaşım problemleri varsa turizm aktiviteleri içinde yer alması çok güçleşir. Alternatif ulaşım sistemine sahip bölgelerse turizm potansiyelleriyle doğru orantılı olarak turizm pazarında yer alma şansına sahiptirler.[14]

[14] Akova, age., s.101

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KU
DOKÜMANTASYON MERK

Turizm faaliyetlerinin başlangıç noktası olan ulaşımın turizm üzerindeki etkileri şöyle gerçekleşir.[15]

1) Ulaştırma ağı geliştikçe, turizm geliştiği gibi, turist potansiyeli de artmaktadır. Ulaşım hizmetleri modernleşip, hızlandıkça büyük turist guruplarının daha kısa sürede ve daha ucuza seyahat etmesine olanak tanıdığından turist hareketleri artar.

2) Bir turizm bölgesine turistik amaca uygun ulaşım aracıyla kısa sürede varabilmek kişilerin turizm kararını almalarını kolaylaştırmaktadır.

3) Uluslararası turizm, döviz kazandıran bir aktivite olduğundan, ulaşımdaki gelişmeler dış turist potansiyelinin artmasına sebep olduğu gibi, turistlerin konfor ve zaman konusundaki isteklerini karşılayabildiğinden daha fazla kişinin turizm hareketleri içine girmesine, dolayısıyla turizm gelirlerinin artmasına imkan tanıdığından ayrı bir öneme sahiptir.

Karayolu, havayolu, demiryolu ve denizyolu olarak gruplandırılan ulaşım sistemlerinin her biri turizmde kullanılmaktadır. Fakat bu sistemler tek başlarına yeterli olamamakta, birbirlerini tamamlayıcı olarak geliştirilmeleri gerekmektedir. Özellikle karayolları diğer ulaşım sistemlerinin tamamlayıcısı olması özelliğinden dolayı ayrı bir öneme sahiptir.

Antalya ve çevresinin ulaşım imkanlarına bakılacak olursa; Burdur ve Isparta'ya kadar gelen demiryolu coğrafi şartların uygunsuzluğu sebebiyle Antalya iline ulaşamamıştır. Ancak Isparta veya Burdur'a kadar demiryolu daha sonra ise karayolu kullanılarak Antalya'ya ulaşılabilmek mümkündür.

Antalya ve çevresine gelen yabancı turistlerin %98 gibi büyük bir kısmı havayoluyla gelmektedir. Antalya Havaalanı çift pisti ve 38 peronu ile uçak kapasitesi bakımından Atatürk Havaalanından sonra ikinci sırada bulunmasına rağmen özellikle Nisan-Ekim ayları arasındaki yoğun yaz döneminde talebi karşılamakta zorlanmaktadır. (Tablo 2)

---

[15] Akova, age., s.102

Tablo 2: Antalya Havalimanı İstatistikleri

Alana Gelen	1991	1992	1993	1994	1995	1996
İç Hat Yolcu	121.828	187.398	223.478	254.858	297.233	317.197
Dış Hat Yolcu	660.538	1.268.998	1.212.295	1.373.390	2.066.602	2.464.884
Toplam Yolcu	782.366	1.456.366	1.435.773	1.628.248	2.363.835	2.782.081
İç Hat Kargo	937	1.037	1.330	1.194	1.090	1.172
Dış Hat Kargo	580	613	1.990	2.120	1.884	1.768
Toplam Kargo	1.517	1.650	3.320	3.314	2.974	2.940
İç Hat Uçak	3.171	4.640	5.381	5.056	6.125	7.263
Dış Hat Uçak	6.935	9.468	10.088	11.606	15.925	17.935
Toplam Uçak	10.106	14.108	15.469	16.662	22.050	25.198

Alandan Giden	1991	1992	1993	1994	1995	1996
İç Hat Yolcu	121.821	187.367	223.460	254.720	297.215	320.619
Dış Hat Yolcu	660.538	1.060.610	1.212.168	1.173.391	2.066.601	2.484.325
Toplam Yolcu	782.359	1.247.977	1.435.628	1.428.111	2.363.816	2.484.325
İç Hat Kargo	930	1.037	1.330	1.184	1.069	1.171
Dış Hat Kargo	528	614	1.990	2.112	1.880	1.760
Toplam Kargo	1.458	1.651	3.320	3.296	2.976	2.931
İç Hat Uçak	3.171	4.640	5.382	5.056	6.124	7.262
Dış Hat Uçak	6.935	9.467	10.084	11.604	15.924	17.934
Toplam Uçak	10.106	14.107	15.466	16.660	22.048	25.196

Kaynak: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor 1996, Antalya, 1997, s.63

Antalya ve çevresi deniz kıyısı olmasına ve Antalya, Alanya, Finike ve Kaş limanlarından deniz yoluyla giriş yapanların da bulunmasına rağmen ulaştırmada deniz yolundan yeterince yararlanıldığı söylenemez. Toplam turistler içindeki deniz yoluyla giriş yapanların payı çok cüzi kalmaktadır. (Tablo 3)

Tablo 3: Antalya ve İlçeleri Deniz Gümrük Kapılarından Giriş Yapanlar (1996)

Aylar	Oc.	Şub.	Mart	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağst.	Eylül	Ekim	Kas.	Aral.	Toplam
Alanya				167	23	179	519	499	206	539			2132
Finike				31	51	80	49	34	53	3	1	4	306
Kaş	189	131	194	243	400	507	857	1357	830	565	177	99	5549
Merkez	138	139	2022	5800	3426	3584	3356	3386	2827	16710	3561	695	45644
Toplam	327	270	2216	6241	3900	4350	4781	5276	3916	17817	3739	798	53631

Kaynak: Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri Bülteni 1996, Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997, s.32-33

Bölgenin karayolu imkanları diğer ulaşım istemlerine göre daha gelişmiştir. Fakat karayollarının ağırlıklı olarak iç turizmde kullanıldığı söylenebilir.

Antalya üç büyük ilden Ankara, İstanbul ve İzmirden gelen yolların kesiştiği Afyon üzerinden bu illere bağlıdır ve bu yol Antalya ve çevresi turizminin ana arteri yani can damarıdır.

Tabii yapının bir sonucu olarak üç taraftan dağlarla bir taraftan da denizle çevrilmiş olan Finike ve çevresi bu yapıdan kaynaklanan ulaşım güçlüklerini uzun yıllar yaşamıştır.

Cumhuriyet döneminin başında, yörede en düzgün karayolunun yer aldığı Finike-Elmalı arasında bile, Aykırıçay vadisinin sarp yamaçları üzerinde güçlükle ilerleniyor, Elmalı ovasındaki bataklıklar geçilirken büyük sorunlarla karşılaşılıyordu.[16]

Finike ovasından doğuya doğru kıyı şeridini izleyen karayolu yoktu. Ancak Alakır vadisini takip eden yayla yolu kullanılarak önce Altınyaka (Gödene) köyüne çıkılıyor, sonra Tekke dağının 2000 metreyi geçen sarp zirveleri kuzeyden dolaşılarak Antalya ovasına inilebiliyordu. Yayla yolu gidilecek mesafeyi sadece uzatmakla kalmayıp, sadece yaz aylarında açıktı.[17]

Özellikle il merkezi Antalya ile ulaşım uzun yıllar problem olma özelliğini sürdürmüş, Antalya'ya ulaşım Elmalı-Korkuteli üzerinden gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Tahtalıdağın aşılmasıyla Antalya-Kemer-Finike yolu hizmete açılmıştır. Daha önce Elmalı-Korkuteli üzerinden 160 km olan Antalya ulaşımı, yeni yolun açılmasıyla 110 km olmuştur. Daha sonraki yıllarda bu karayolunda yapılan düzenlemelerle yol ulaşım için daha uygun hale gelmiştir.

---

[16] H.Metzger: "Güney Anadolu'da Yapılan Bir Geziden Notlar," İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi, Cilt II, No:5, İstanbul, 1947, s.72

[17] Erel, age., s.69

İlçenin Demre-Kaş-Muğla bağlantısını sağlayan karayolunun yapımı da yenidir. Daha önce motorlarla sağlanan Finike-Demre arası ulaşım sahil yolunun yapılmasıyla kolaylaşmıştır. Fakat dağların denize dik uzandığı bu kısımda kıyının fazla girintili çıkıntılı olması ve tamamen kayalık olması yolun çok virajlı ve dar olmasına yol açmıştır. Karayolları Genel Müdürlüğü bu virajları azaltmak ve bu yolu genişletmek için Finike-Demre arasındaki kesimi yatırım programına dahil etmiştir.

Finike'nin Elmalı ilçesi ve yayla kısmıyla bağlantısını sağlayan yol doğal bir geçitten geçmesi nedeniyle yörenin en eski karayolu güzergahıdır. Finike'nin iç bölgelerle ve Antalya ile olan ulaşımı, denizyolu hariç, bu güzergahtan olmuştur.

Finike 18 km asfalt yolla Kumluca ilçesine, 72 km asfalt yolla Elmalı ilçesine, 28 km asfalt yolla Kale ilçesine ve 117 km yolla da Antalya iline karayoluyla bağlıdır. İlçe merkezinde yolların %80'i asfalt, %20'si stabilizedir. Köyler ile ilçe merkezi arasında ulaşım düzenli ve kesintisizdir.

Finike limanı daha çok turistik amaçlı kullanılmakta bunun yanında ticari amaçlı olarak yükleme ve boşaltma yapılmaktadır. Özellikle yörede karayolu imkanlarının yeterince gelişmediği dönemlerde Finike iskelesi yörede yetiştirilen ürünlerin iç ve dış pazarlara açıldığı tek nokta idi. Fakat günümüzde karayollarının gelişmesiyle bu özelliğini büyük oranda kaybetmiştir. Karayollarının yeterli olmadığı dönmelerde vapurların da uğradığı Finike limanına günümüzde hiç bir yolcu gemisi uğramamaktadır.

Finike güney taraftan çevrili olduğu denizden ulaşım açısından yeterince yararlanamamıştır. Bunda Türkiye'nin ulaşım politikasının etkisi de büyük rol oynamıştır. Geliştirilen karayolları imkanlarının yanında denizyolu imkanlarıda geliştirilerek ulaşımda alternatifler yaratılabilirdi.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM K
DOKÜMANTASYON MER

2. FİNİKE'NİN EKONOMİK YAPISI

Bir memleketin iktisadi bünyesi üzerinde coğrafi ve tabii şartlar hakim bir rol oynar. Mesela Norveç'in balıkçılıkta ve deniz nakliyatında bir derece ileriye gidebilmiş olması denizlerle adeta kucaklaşmış ve diğer tabii kaynakları kıt bir memleket olmasından ileri gelmektedir.[18]

Doğal çevrenin dağlık, ovalık, deniz kıyısı olması, nehir ve göllerin az veya çok olması insanların iktisadi yaşamını avcılığa, çobanlığa, tarıma, balıkçılığa vb. yönlendirmektedir.[19]

Tabiat şartlarının ekonomi ve yaşam tarzı üzerindeki etkisi yalnız memleketler arasında değil aynı ülkede bölgeler arasında da görmek mümkündür. "Nitekim yurdumuzda Çukurova'nın zenginliği pamuk ziraatine müsait olmasıyla, Zonguldak havzasının demir-çelik yönünden sanayileşmiş bir bölge haline gelebilmesi kömür madenlerinin mevcudiyeti ile ilgilidir."[20]

Bir yörenin ekonomik yapısı iklimine, yeraltı kaynaklarına, nüfusuna bağlı olduğu kadar coğrafi yapıdan kaynaklanan ulaşımıyla da doğrudan ilgilidir. Bir yörenin hedef pazarlara yakın olması yada ulaşımın kolay ve ucuz olması o yörenin herhangi bir ürünün üretilmei veya yetiştirilmesi için tercih edilmesine sebep Yörede üretilen ve yetiştirilen ürünlerin hedef pazara en kısa zamanda ve en ucuz şekilde ulaştırılması Ulaşımın zor olmaması ve uzun sürmemesi lazımdır

Yöreyi kuzeyde kuşatan Beydağları, iç kesimlerle ilişki kurulmasını daima zorlaştırmış. Bu sebepten " 1960'lı yıllara kadar, yakın çevre ile ilişki daima kıyıdaki doğal limanlardan faydalanılarak deniz yolundan sağlanabilmiştir."[21]

---

[18] Kenan Gürtan, Türkiye'nin Ekonomik Problemleri, Cilt I, İstanbul Üniversitesi Yayın No:3227, İstanbul, 1984, s.23
[19] Kubilay Baysal, Türkiye Ekonomisi, Birinci Kitap, Güray Matbaası, İstanbul, 1984, s.10
[20] Gürtan, age., s.23
[21] Erel, age., s.3

Yörede kara yollarının gelişimine kadar, ticarette deniz yolunun kullanılması, Ege adaları, Mısır, Suriye, Kıbrıs gibi Akdeniz memleketleriyle ticareti ve yörede istihsal edilen ürünlerin buralara pazarlanmasına olanak vermiştir. Fakat deniz yolunun uzun sürmesi çabuk bozulan ürünler yerine, uzun yola dayanıklı orman ve hayvan ürünlerinin tercih edilmesine ve sebze ve meyvecilik uğraşılarının gelişmemesine sebep olmuştur.

Uzun yıllar ulaşımın ve ticaretin ağırlıklı olarak deniz yolu ile yapıldığı yörede mübadele ile kıyı iskelelerde yaşayan Rumların Meis adasına gönderilmesi ile varlıkları tamamen bu ticarete bağlı olan Kaş, Kalkan ve Finike iskeleleri sönükleşmeye başlamıştır.

Deniz ulaşımının sona ermesi, Beydağlarının kenar kesiminin dış dünyaya kapanmasına yol açmış ve yörede olmayan malların bulunmasını büyük bir sorun haline getirmiştir. Gereksinim duyulan ürünleri, çevre yörelerden sağlama olanağı mevcut değildi. Çünkü o tarihte mevcut olan yollar, Beydağları duvarını aşarak çevre ile ilişki sağlayacak kapasiteden çok uzaktı.[22]

Yörede " nüfusun büyük bir bölümünün tarımla uğraşmasının yanı sıra, sanayi ve ticaret de tarımsal üretimle yakından ilgilidir. Çünkü, varolan sanayi ve ticaret büyük ölçüde tarım ürünlerinin işlenmesine ve alım satımına dayanmaktadır." [23]

Finike ekonomisinde seracılık ve narenciye önemli yer tutmaktadır. Diğer geçim kaynakları hayvancılık, ticaret, turizm ve küçük sanayidir.

Oldukça verimli olan Finike ovasında birçok tarımsal bitkinin tarımı yapılabilmektedir. Cumhuriyetle birlikte çeltik, yerfıstığı ve pamuk ekiminin yapıldığı ovada bu bitkiler ve 70'lerle birlikte yerini narenciye ve seracılığa bırakmış, günümüzde ise tamamen ortadan kalkmıştır.

[22] Erel, age., s.68
[23] Çetinkaya, age., s.32

Yörede, son yıllarda seracılık çok büyük gelişme göstermiştir. Toprağın az, nüfusun çok olmasından dolayı yani Finike ovasındaki nüfus yoğunluğunun fazla olmasından ve bu nüfusun büyük bir çoğunluğunun tarımla uğraşıyor olmasından dolayı en az topraktan en fazla verimin alınması için çok farklı teknikler geliştirilmiş ve uygulanmaktadır.

Yöre ekonomisinde tarımın özellikle seracılığın önemini kavrayan yerel yönetimler seracılığın gelişmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalardan en önemlisi Hasyurt Belediyesi tarafından düzenlenen Uluslararası Tarım Fuarıdır. Daha önce ulusal boyutta olan Fuar uluslararası kuruluşların da katılımıyla bu yıl (1998) VII. Uluslararası Tarım Fuarı olarak düzenlenmiştir.

Bu fuarla seracılık alanındaki en son teknolojiler üreticilerin ayağına kadar getirilmekte ve üreticiler haberdar edilmektedir. Fuarın düzenlenmesiyle, bu alandaki teknolojik yenilikler yöredeki seralarda hemen uygulanmış ve verim artmıştır. Ayrıca fuar bünyesinde, yöredeki seralarda yetiştirilen ürünler arasında yarışmalar yapılmaktadır. Bu yarışmalar da üreticiyi kaliteli ürün yetiştirmeye teşvik etmektedir.

Yöre, 1980 sonrasında Ege ve Güneybatı Anadolu'da yapılan turizm yatırımlarından etkilenmemiş ve tarımsal özelliğini sürdürmüştür. Fakat son birkaç yıl içinde yörede yapılan turizm yatırımları artmış, bunun yanında ikinci konut inşası da hızlı bir şekilde devam etmektedir.

Finike ilçesi sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından Türkiye genelinde 858 ilçe içinde 210'uncu sırada, Antalya ili içinde ise 15 ilçe içinde 7'nci sırada bulunmaktadır.[24] (Tablo 4)

[24] Bülen Dinçer, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1996

Tablo 4 :Antalya İli ve İlçeleri İle İlgili Sosyo-Ekonomik Bazı Göstergeler

	X1	X2	X3	X4	X5	X7	X9	X10	X12	X13	X15	X18	X22	X25
Merkez	448773	62.83	51.39	84.28	11.1	14.8	4.1	58.7	2.26	87.01	7.24	51	45	2661800
Akseki	30229	57.98	52.5	36.46	5.3	8.1	1.5	28.5	0.57	87.36	3.7	1	2	494062
Alanya	129106	78.03	49.65	40.63	4.9	17	2.1	38.4	1.35	83.43	5.06	0	13	1577696
Elmalı	35324	-26.64	57.32	35.06	3.7	4.7	0.8	16.1	0.43	82.15	2.43	1	5	796512
Finike	34576	29.89	56.09	19.38	4.2	4.5	1.1	21.7	0.44	81.69	2.97	3	8	1145997
Gazipaşa	40840	16.51	63.77	33.54	2.4	3.6	0.7	18.1	0.31	81.68	3.17	0	5	890328
Gündoğmuş	20409	29.31	69.71	22.31	2.1	2.7	0.3	14.4	0.3	74.72	2.1	0	1	314322
İbradı	17126	19.47	55.96	24.61	1.9	3.8	0.6	11.9	0.46	81.78	2.66	0	1	130036
Kale	20626	34.51	53.64	66.77	1.9	3.2	0.7	13.1	0.25	84.31	2.51	0	5	780161
Kaş	40469	5.86	55.46	11.27	2.7	5.5	0.8	17.1	0.53	78.63	3.35	0	2	730955
Kemer	23268	149.27	34.65	36.31	3.5	31.9	2.4	57.4	1.84	85.19	9.82	0	4	4925692
Korkuteli	46115	-3.85	61.21	29.02	4.7	4	0.7	15.7	0.57	81.67	2.52	2	4	742665
Kumluca	44834	45.6	54.04	38.29	2.8	3.6	0.8	16	0.45	83.9	2.32	0	9	942677
Manavgat	115731	62.43	45.33	33.27	3.9	18.2	1.7	41.3	0.84	83.47	6.59	4	12	1656687
Serik	84755	18.36	51.36	27.26	4.1	3.6	0.8	33.6	0.37	80.71	2.65	2	8	1183859

Kaynak:Bülent Dinçer, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, DPT, Ankara, 1996, sf.93

X1: Toplam Nüfus (1990 Yılı)
X2: Toplam Nüfusun Yıllık Ortalama Artış Hızı (binde) (1985-90 Dönemi)
X3: Nüfus Bağımlılık Oranı (%) (1990 Yılı)
X4: Şehirleşme Oranı (%) (1990 Yılı)
X5: Sanayi Sektörü İstihdamının İktisaden Faal Nüfusa Oranı (%) (1990 Yılı)
X7: Ticaret Sektörü İstihdamının İktisaden Faal Nüfusa Oranı (%) (1990 Yılı)
X9: Mali Kurumlar Sektörü İstihdamının İktisaden Faal Nüfusa Oranı (%) (1990 Yılı)
X10: Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (%) (1990 Yılı)
X12: İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı(%) (1990 Yılı)
X13: Okur-Yazar Oranı (%) (1990 Yılı)
X15: Yüksekokul veya Fakülte Bitirenler Oranı (%) (1990 Yılı)
X18: İmalat Sanayi 10 ve Daha Fazla İşçi Çalıştıran İşyeri Sayısı (1992 Yılı)
X22: Banka Şuba Sayısı (1993 Yılı)
X25: Fert Başına Düşen Gelir ve Kurumlar Vergisi (TL) (1993 Yılı)

2.1. Tarım Sektörü

Karayollarının yapılmasından önceki dönemde, kıyı ovalarının yüzyıllar boyunca gizli kalmış potansiyelini ortaya çıkaran ilk ürün, tropikal kökenli bir kültür bitkisi olan çeltiktir. Yörede ilk önceleri gereksinmeleri karşılamak üzere kişisel olarak ekilen çeltik, iyi randıman alınması üzerine Kemer, Çamyuva, Tekirova, Karaöz, Finike ve Kasaba ovalarının sulanan kesimlerinde yayılmıştır.

Fakat kıyı ovalarının sulanabilir kesimlerinden yararlanılıp, bataklıkların kurutulmaması sıtmanın hızla yayılmasını sağlamıştır. Bunun üzerine önce çeltik ekimine kısıtlama getirilerek ekim sahası daraltılmış ve 1950 yıllarında çeltik üretimine son verilmiştir.

1940 yılllarında gereksinmeleri karşılamak amacıyla yetiştirilmeye başlanılan yer fıstığı bataklıkların kurutulmasıyla açılan yeni tarım alanlarında yetiştirilmeye başlanmış ve iyi gelir getirmesiyle de Finike, Çamyuva ve diğer kıyı ovalarında yayılmıştır.

Yörede çeltik ve yerfıstığı tarımının başlamasında yerel gereksinmelerin ön planda gelmesine karşılık, pamuk tarımı Antalya'daki dokuma fabrikasına hammadde sağlamak için devletin desteği ile başlatılan bir uğraşı olmuştur. 1945 yılında Finike Ovasında denenen hastalıklara dayanıklı "Akala" türünden yüksek verim alınması üzerine pamuk tarımı evvelce çeltik ve yerfıstığı ekilen sulak kesimlerde hızla yayılmıştır. Bunun üzerine önce Sümerbank pamuk üreticisine kredi vermiş, daha sonra Ziraat Bankası çiftçiye traktör dağıtarak pamuk tarımını teşvik etmiştir.[25]

Kısa sürede kıyı ovalarında rakipsiz hale gelen pamuk tarımı, kıyı ovalarının ülkenin kuzeyinde yer alan kentlere karayolu ile bağlanmasıyla önce

[25] Erel, age., s.72

duraklamış, 1965 yılından sonra ise sebze ve narenciye bahçelerinin rekabeti karşısında giderek gerilemeye başlamıştır.

Karayollarının yapılmasından önce, kıyı ovalarındaki sebze ve narenciye bahçeleri, geniş sahaya yayılmış pamuk tarlalarının çevresinde küçük parseller halindeydi. Yetiştirilen sebzeler içinde ilk sırayı lahana , semizotu, pırasa gibi kışlık sebzeler ve baklagiller alıyor, domates, biber, patlıcan, kabak gibi yazlık sebzeler ise ikinci planda kalıyordu. Uzun yola dayanıksız olan bu sebzelerle, gereksinimler karşılanmaktaydı. Narenciye bahçelerinden elde edilen bir miktar portakal ve limonu, Akdeniz seferi yapan vapurlarla İstanbul'a sevketmek mümkün olabilmekteydi. Fakat bu ürünlerin İstanbul'a sevkedilmesi, çoğu zaman zararla sonuçlanan riskli bir uğraşıydı. Gerçekten yanaşacak ve yükleme-boşaltma yapacak tesislerin olmaması nedeniyle Finike Limanı'nın ağzına demirleyen vapurlara, diğer kıyı ovalarından küçük teknelerle ancak fırtınasız havalarda getirilebilen ürünler güçlükle yüklenirdi. Açığa demirleyen vapurlara meyvelerin taşınması çok zaman aldığından, hareket saatine kadar sandıkların tamamı yüklenemez, geriye kalan ürün 15 gün sonraki seferi beklediğinden büyük ölçüde çürürdü. Fırtına yüzünden vapurların Finikeye uğrayamadığı çoğu kış aylarında ise, ürünün tamamen elde kalması olağan bir hadise idi. Vapurun güvertesine üst üste yığılan sandıkların içindeki meyveler ise, bir hafta süren İstanbul yolculuğunda hava koşulları yüzünden bozulduğundan, pazarda güçlükle alıcı bulabilmekteydi.[26]

Cumhuriyetle başlayan ve karayollarının yapımına kadar süren ve sırasıyla çeltik, yerfıstığı, pamuk gibi ticari kültür bitkilerinin tarımının yapıldığı dönemde, kıyı ovalarının tarımsal potansiyelinden yeterince yararlanıldığını söylemek mümkün değildir. Çünkü başta ulaşım problemleri, söz konusu ürünlerden daha fazla kazanç bırakan sebze ve narenciye bahçelerinin kıyı ovalarında gelişmelerini büyük ölçüde kısıtlamıştır.

---

[26] Sabahattin Özbek, "Adana Dörtyol, Mersin ve Antalya'da Turunçgil Bahçelerinin Bugünkü Durumu ve Gelişme Çareleri," Ziraat Dergisi, Yıl:V, Sayı:59, Ankara, 1944, s.30

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM K
DOKÜMANTASYON M

Finike ovasından sonra yörede diğer zirai üniteyi "Beydağları'nın Akdeniz'e bakan yamaçlarından doğan Aykırıçay, Alakırçay'ı ve Ulupınar Çayı'nın açtıkları derin vadiler meydana getirir. Akdeniz İklimi bu vadiler boyunca etkisini sürdürerek, vadilerde bulunana ziraat sahalarına birtakım olanaklar sağlamaktadır.[27] Bir duvar gibi kıyı kesimiyle, iç kesim arasında uzanan Beydağları "kış mevsiminde iç kesimden gelebilecek soğuk hava akımlarını önlemesi, kıyı şeridinde yer alan Kemer, Çamyuva, Tekirova, Çıralı, Karaöz, Finike ve Demre ovalarındaki tarım alanlarında, tropikal ve yarı tropikal kökenli domates, biber, patlıcan, fasulye, kabak gibi yaz sebzeleri ile, portakal, limon, mandalina gibi narenciye türlerinin ve muzun üretimine olanak tanınmıştır.

Antalya ili toplam yüzeyi 20.591.010 dekar olarak hesaplanmaktadır. Bu yüzeyin %20.6'sını oluşturan 4.247.220 dekarlık arazi bitkisel üretimde kullanılmaktadır. Çayır ve meralar % 5, ormanlık ve fundalık alanlar %55 oranındadır. [28] (Tablo 5)

Tablo 5 :Antalya İli Genel Arazi Dağılımı

İLÇELER	TARIM ALANI	ÇAYIR-MERA ALANI	ORMANLIK VE FUNDALIK	SU YÜZEYİ	TARIM DIŞI ALAN	TOPLAM YÜZEY
Merkez	546,000	30,440	983,480	2,830	699,840	1,962,590
Akseki	114,060	176,500	1,309,020	1,010	482,410	2,083,000
Alanya	244,220	98,600	1,036,390	1,570	195,650	1,576,430
Elmalı	593,350	240,000	645,490	0	115,160	1,594,000
Finike	71,070	10,520	506,380	0	67,090	655,000
Gazipaşa	165,150	114,760	591,290	250	59,550	931,000
Gündoğmuş	129,890	64,620	661,440	790	434,840	1,291,580
İbradı	13,630	17,200	306,700	300	116,170	454,000
Kale	535,000	500	320,420	3,000	95,800	473,220
Kaş	225,360	19,500	1,088,500	4,220	420,200	1,757,780
Kemer	29,680	0	309,100	40	113,590	452,410
Korkuteli	1,014	58,000	1,003,370	3,510	391,470	2,471,000
Kumluca	170,000	77,760	572,900	1,000	431,340	1,253,000
Manavgat	423,360	106,950	1,658,480	16,350	77,860	2,283,000
Serik	453,360	9,300	657,640	3,700	229,000	1,353,000
İl Toplamı	**4,247,220**	**1,024,650**	**11,350,600**	**38,570**	**3,929,970**	**20,591,010**

Kaynak: ATSO, age., s.28

[27] Erel, age., s.15
[28] Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor 1996, Antalya, 1997, s.55

Antalya ilinde bitkisel üretime tahsis edilen arazinin yarısına yakını hububat üretiminde kullanılmaktadır. Daha sonra sırasıyla %10.3 ile meyveler, %9.7 ile endüstri bitkileri, %7.3 ile sebzeler ve %6.5 ile yemeklik dane bitkileri yer almaktadır.[29]

Antalya ilinde hububat ekimi genelde yüksek yayla kesiminde ve sahil kesimiyle, yayla kesimi arasında kalan geçiş bölgesinde yapılmaktadır. Elmalı, Korkuteli, Göltarla, Beğiş ovaları hububat ekiminin yoğun olarak yapıldığı bunun yanında sulanabilir bölümlerinde de meyvecilik ve sebzeciliğin yapıldığı yayla ovalarıdır. Fakat sulama imkanlarının yetersizliğinden halk mecburen hububat ekimini tercih etmektedir.

Bunun yanında sahil kesiminde bulunan Manavgat , Serik ve Merkez ilçede de hububat ekimi ön sıralarda yer almaktadır.

Serik buğday üretiminde birinci sırayı alırken arpa, soğan ve nohut üretiminde Korkuteli ve Elmalı ilçeleri ön sıralarda yer almaktadır. Yer fıstığı ve susam üretiminde manavgat diğer ilçelere göre en yüksek üretimi gerçekleştirmiştir.[30]

Yörede hüküm süren Akdeniz ikliminin özelliği kışların ılık ve yağışlı geçmesine karşılık yazların kurak ve sıcak geçmesidir. Bundan dolayı yörede yapılan tarımda özellikle meyvecilik ve sebzecilikte sulamaya büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Yayla ovalarında yukarıda da belirtildiği gibi sulama imkanlarının yetersizliğinden genelde buğday, arpa, nohut ekimi yapılmakta sulama imkanı olan yerlerde ise meyvecilik ve sebzecilik yapılmaktadır. Korkuteli ilçesinde Bahçekaya, Sülekler, Dikenli, Kozağacı, Yelten; Elmalı ilçesinde Baranda ve

---

[29] ATSO, age., s.56
[30] ATSO, age., s 57

Gömbe göletleri sulama amacıyla kullanılmakta ve suladıkları arazide meyvecilik ve sebzeciliğin yapılmasına imkan vermektedirler.

Kıyı ovalarından Merkez, Serik ve Manavgat ovalarında endüstri bitkileri, soğan, hububat, narenciye ve örtü altı sebze yetiştiriciliği yapılmaktadır. Finike ve Demre ovalarında ise örtü altı sebze yetiştiriciliği diğer kıyı ovalarına göre daha gelişmiştir.

Örtü altı sebze yetiştiriciliğinde Finike ,Kumluca, Serik, Merkez ve Kale ilçeleri ilk sıralardadır. Türkiye'nin en büyük örtü altı sebze yetiştiricisi olan Antalya ilinde Finike domates üretiminde, Kale ve Kumluca ise biber üretiminde ilk sırada yer almaktadır.

Meyve üretiminde (elma, armut, kiraz) Korkuteli ve Elmalı ilçeleri başı çekmektedir. Yüksek yayla ovaları ve bu ovaların yaz aylarındaki serin iklimi bu meyvelerin yetişmesi için uygun ortamı sağlamaktadır. Şeftali ve yenidünya gibi meyveler ise Merkez, Manavgat, Alanya, Finike gibi kıyı ilçelerinde yetiştirilmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi narenciye üretimi 1989 yılından 1996 yılına kadar %19 artmıştır. 1996 yılında toplam narenciye üretiminin %55'i Finike ve Kumluca'da yani Finike ovasında gerçekleştirilmiştir. (Tablo 6)

Limon üretiminin % 49'u Alanya ilçesinde gerçekleştirilmiş, ikinci sırada %14 ile Merkez ilçe ve % 12 ile üçüncü sırada da Finike bulunmaktadır.

Mandalina üretiminde 6.650 ton ve %35 ile Kemer birinci sırada, 4.275 ton ve %23 ile Merkez ilçe ikinci sırada ve 4.212 ton ve %22 ile Finike üçüncü sıradadır. (Tablo 8)

Tablo 6: Antalya İli'nde Narenciye Üretimi (ton)

İLÇE	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Merkez	60.135	64.793	72.490	57.886	45.582	45.915	46.005	48.87
Akseki	1	1	0	1	1	1	1	1
Alanya	33.248	33.752	33.939	36.632	36.632	37.462	37.420	37.420
Elmalı	0	0	0	0	0	0	0	0
Finike	85.73	88.120	82.190	90.340	90.340	90.340	90.920	90.812
Gazipaşa	2.259	2.231	2.374	2.241	2.257	2.252	2.343	2.343
Gündoğmuş	62	55	55	55	55	55	55	55
İbradı	0	0	0	0	0	0	0	0
Kale	10.924	11.261	10.779	10.539	11.136	11.725	11.371	11.336
Kaş	275	275	300	246	325	324	334	304
Kemer	0	0	0	18.929	17.450	26.920	28.305	26.380
Korkuteli	0	0	0	0	0.0	0	0	0
Kumluca	72.334	74.033	83.080	85.135	85.525	89.356	80.835	89.975
Manavgat	6.663	7.435	7.741	5.522	6.235	7.594	8.9	9.046
Serik	4.202	4.202	4.916	4.962	10.176	10.458	10.625	11.95
TOPLAM	275.833	286.248	297.865	312.488	305.714	322.402	317.114	328.492

Kaynak: ATSO, age., s.63

Tablo 7: Antalya İli'nde Limon Üretimi (Ton)

İLÇE	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Merkez	4.716	5.907	7.031	5.600	4.716	4.770	4.770	5.220
Akseki	0	0	0	0	0	0	0	0
Alanya	15.371	15.489	15.489	17.372	17.372	17.630	17.630	17.630
Elmalı	0	0	0	0	0	0	0	0
Finike	3.600	1.656	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Gazipaşa	529	551	558	554	561	561	621	621
Gündoğmuş	15	15	15	15	15	15	15	15
İbradı	0	0	0	0	0	0	0	0
Kale	435	435	430	455	484	512	456	481
Kaş	83	83	91	68	108	109	117	112
Kemer	0	0	0	1.944	1.650	2.790	3.225	2.880
Korkuteli	0	0	0	0	0	0		0
Kumluca	777	1.088	1.166	1.243	1.243	1.243	1.088	1.166
Manavgat	648	776	800	550	574	669	582	588
Serik	1.135	1.135	1.605	1.619	2.380	2.450	2.450	2.800
TOPLAM	27.309	30.309	31.685	33.920	33.603	35.249	35.454	36.013

Kaynak: ATSO, age., s.63

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KUR
DOKÜMANTASYON MERK

Portakal üretiminde 87.799 ton ve %32 ile Kumluca birinci sırada, 82.000 ton ve %30 ille Finike ilçesi ikinci ve 39.330 ton ve %14 ile Merkez ilçe üçüncü sıradadır. (Tablo 8)

Tablo 8: Antalya İli'nde Portakal Üretimi

İLÇE	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Merkez	42.400	45.101	50.200	42.500	36.782	37.050	37.050	39.330
Akseki	1	1	1	1	1	1	1	1
Alanya	17.062	17.428	17.600	18.400	18.400	18.800	18.800	18.800
Finike	78.500	78.674	72.900	81.500	81.500	81.500	82.000	82.000
Gazipaşa	1.730	1.758	1.801	1.670	1.679	1.671	1.703	1.703
Gündoğmuş	40	40	40	40	40	40	40	40
Kale	10.336	10.673	10.254	9.989	10.554	11.104	10.800	10.740
Kaş	111	111	117	97	125	125	125	111
Kemer				14.500	12.800	17.930	18.480	16.850
Kumluca	71.056	72.298	81.221	83.199	83.589	87.189	78.779	87.799
Manavgat	5.609	6.177	6.404	4.523	5.210	6.413	7.844	7.984
Serik	2.665	2.665	2.919	2.938	7.080	7.280	7.440	8.415
TOPLAM	229.51	234.926	243.457	259.357	257.75	269.103	263.062	273.773

Kaynak: ATSO, age., s.64

İl genelinde yetiştirilen turunçgil çeşitlerine bakıldığında " portakalın ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yaklaşık üretimin %80'ini portakal teşkil etmektedir. Daha sonra sırasıyla limon %10, mandalina %6 (Tablo 9) olarak yer almaktadır."[31]

Tablo 9 : Antalya İli'nde Mandalina Üretimi

İLÇE	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Merkez	12.964	13.727	15.169	9.750	4.042	4.050	4.140	4.275
Alanya	815	835	850	860	860	1	990	990
Finike	3.450	4.640	4.640	4.240	4.240	4.240	4.320	4.212
Gazipaşa		12	15	17	17	20	19	19
Kale	95	95	95	95	108	109	115	115
Kaş	81	81	92	81	92	90	92	81
Kemer				2.485	3.000	6.200	6.600	6.650
Kumluca	501	647	693	693	693	924	968	1.010
Manavgat	406	482	497	416	419	478	434	434
Serik	402	402	392	405	716	728	735	735
TOPLAM	18.721	20.921	22.443	19.042	14.187	17.871	18.413	18.521

Kaynak: ATSO, age., s. 64

[31] Hasyurt Belediyesi, Hasyurt Belediyesi Tanıtım Kitapçığı, 1997, s.11

İl genelinde üretilen turunçgillerin ihracatına baktığımızda "1996 yılında limonun ihracattaki payı en yüksek olup, yaklaşık oran %57 civarındadır. İkinci sırada ise portakal yer almakta ve payı %34 civarındadır."[32]

İl genelinden yapılan ihracat üç ana gruba ayrılarak incelendiğinde tarım ürünleri ihracatının payının %42 gibi azımsanmayacak bir oranda olduğu görülmektedir. 1994, 95 ve 96 yılı verilerine bakılacak olursa tarım ürünleri ihracatı her yıl 10 milyon dolarlık bir artış göstermiştir. (Tablo 10)

Tablo 10: Antalya İli Ana Sektörler İtibariyle İhracat (milyon dolar)

	1994		1995		1996	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
TARIM	34.1	38.10%	43.1	34.70%	53.1	42.10%
SANAYİ	52	58.00%	75.3	60.60%	65.8	52.20%
MADEN	3.5	3.90%	5.9	4.70%	7.1	5.60%

Kaynak: ATSO, age., s.116

Antalya ili genelinden 1996 yılında yapılan tarımsal ürünler ihracatı incelendiğinde 27.714.230 dolarlık ihracat rakamıyla sebzelerin en fazla gelir elde edilen arımsal ürün olduğu görülür. Ve bu sebzeler de sera altında yetişen ürünlerdir. Bu rakamlar seracılığn yöre ekonomisindekini önemini göstermeye yetecektir. (Tablo 11)

Tablo 11: 1996 Yılında Antalya Gümrüklerinden Gerçekleşen Tarım Ürünleri İhracatı

TARIM	DOLAR
Hububat	95,000
Yağlı Tohumlar	3,956
Sanayi Bitkileri	2,382,205
Meyveler	9,750,047
Sebzeler	27,714,230
Tohumlar	147,124
Diğer Bitkiler	11,786,903
Yenilebilir Su Ürünleri	1,276,631
Toplam	53,156,096

Kaynak: ATSO, age., s.117

[32] Hasyurt Belediyesi, age., s.11

Ülkemizde turfandacılık, 1950 yılından itibaren karayolu ulaşımının Ege ve Akdeniz kıyı ovalarına girmesiyle önem kazanmıştır.

Finike ve çevresinde de turfandacılığın gelişmesi de aynı dönemlere rastlar. Karayollarının gelişimiyle üretilen ürünlerin özelliklerini ve tazeliklerini kaybetmeden satılacağı pazara ulaşması mümkün olmuştur. Bunun sonucunda halk diğer tarımsal uğraşıların yanında turfanda sebzeciliğe de önem vermeye başlamış ve kıyı ovalarında en karlı tarımsal uğraşılardan biri haline gelmiştir. Daha sonra ise kış mevsiminin düşük sıcaklıklarının ortaya çıkardıkları aksaklıkları önleme amacıyla koruyucu örtüler kullanılmaya başlanması, 1970 yılından itibaren turfandacılığı "Sera Sebzeciliğine" dönüştürmüştür.

İlk başlarda bitkileri soğuktan korumak için alçak tüneller kullanılmış, daha sonra bunların geliştirilmesiyle 1963 yılında Demre ve Finike ovalarında ilk ahşap iskeletli plastik örtülü seralar inşa edilmiştir. Yeni deneyimler ve gelişen teknolojiyle birlikte önce demir iskeletli plastik örtülü seralar, daha sonra demir iskeletli cam örtülü seralar ve en son olarak demir iskeletli ve direksiz seralar inşa edilmiştir.

Deneyimler ve teknoloji sadece seranın inşasında değil tarım sisteminde, ısıtmasında ve sulamasında kullanılmıştır. Birim topraktan en fazla verimi alabilmek için teknolojinin imkanlarından yararlanılarak teknik tarıma geçilmiştir. Örnek olarak düz sulama sistemi bırakılarak damla sulama sistemine geçilmiştir. Bu sistem ile hem sera içindeki nem kontrol altında tutulmuş hem de uygun gübreyi bitkinin alabileceği miktarda direkt kök bölgesine verebilmek mümkün olmuştur. Bu da elde edilen ürünlerin daha kaliteli olmasını sağlamıştır. Ayrıca bu uygulama ekolojik açıdan da yararlıdır. Gübrelemenin sadece bitkinin kök kısmına yapılması toprağın ve yer altı sularının aşırı gübrelemeden zarar görmesini engellemektedir.

Finike ve Kumluca'da toplam tarım arazisi 2.410.100 dekardır ve bunun 32.450 dekarını örtü altı alanlar oluşturmaktadır. Örtü altı alanlarda yetiştirilen ürünler ise sırasıyla domates, hıyar, patlıcan ve biberdir. (Tablo 12-13)

Tablo 12 : Finike ve Kumluca'da Tarım Arazisi ve Örtü Altı Alanları

	Finike	Kumluca	Toplam
Sera Alanı	9200da	23250da	32450da
Tarım Arazisi	7101ha	17000ha	24101ha

Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 13: Finike ve Kumluca'da Örtü Altı Sebze Üretimi (ton)

	Finike	Kumluca	Toplam
Domates	107000	78000	185000
Patlıcan	6350	30000	36350
Biber	1600	28000	29600
Hıyar	17700	44000	61700

Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü

Kış dönemindeki soğuk gecelerde ısıtmada kullanılan petrol varillerinden imal edilen sobalar ve yakacak olarak kullanılan odun yerini yavaş yavaş tüplü otomatik sobalara bırakmaktadır.

Yine zirai ilaçlamada kullanılan ıslak püskürtme yöntemi yerini buharlı püskürtme sistemine bırakmaktadır. Bu yöntem hem daha az ilaç kullanımını sağlamakta hem de zararlılarla mücadelede daha etkin sonuç vermektedir.

2.1.1.Hayvancılık

Bitkisel üretimin bu denli gelişmesi ve köylünün daha çok gelir getiren bu alanlara yönelmesine karşılık, tarımın diğer bir kolu olan hayvancılık genellikle ilkel sayılabilecek alışılagelmiş yöntemlerle yapılmakta ve küçük çaplı üretim niteliğinden sıyrılamamaktadır. Hayvansal ürünler üretiminde, iktisadi yapıyı etkileyebilecek çapta, anlamlı gelişmeler yoktur.[33]

[33] Çetinkaya, age., s.32

Antalya ve çevresinde iklim, bitki örtüsü, sosyo-ekonomik ve coğrafi yapıdan kaynaklanan sebeplerden dolayı uzun yıllar kıl keçisi yetiştiriciliği en önemli hayvancılık faaliyeti olmuştur.

Kış döneminde zengin otlaklara sahip boş kıyı ovaları ve bunların çevresindeki dağlık arazide yaprağını dökmeyen zengin maki örtüsü varlığı, baharla birlikte kıyı kesimiyle yayla kesimi arasında kalan bölgenin zengin otlakları ve sıcak yaz aylarında serin ve geniş çayırlara sahip yaylalar kıl keçisi yetiştiriciliği için en uygun ortamı oluşturmuştur.

Selçuklular ve Osmanlılar zamanında yöreye yerleştirilen konar-göçer Türk Boyları'nın ana uğraşısı hayvancılık yani kıl keçisi olmuştur. Bu uğraşı Osmanlıların son yılları ve Cumhuriyetin ilk yıllarında göçebe grupların yerleşik hayata teşvik edilmesi ve hatta zorlanmasından dolayı yavaş yavaş azalmıştır.

1960 yıllarında karayollarının kıyı ovalarına sokulması, bu tarihlerde göçebe hayvancılık ekonomisine bağlı kalarak, kışın kıyı ovalarında kışlayan, yaz mevsiminde ise Beydağlarındaki yaylalara çıkan konar göçer grupları olumsuz yönde etkilemiştir. Kıyı ovalarındaki otlakların daralması ve mevsimlik göç yollarının bozulması, konar-göçer grupların giderek dağılarak ailelerden oluşan küçük parçalara bölünmelerine neden olmuştur. Ana gruptan kopan ve istedikleri gibi karar verebilen bu aileler, sürülerini satarak birbirleriyle yarışırcasına kıyı ovalarında mülk edinme çabasına girmişlerdir.[34]

Coğrafi yapının dağlık oluşu, bu dağlık alanların yaprağını dökmeyen kısa boylu maki örtüsüyle kaplı olması ve tarım yapılacak arazinin yeterli olmayışı kıl keçisinin yörede çok geniş bir alanda ve oldukça fazla sayıda yetiştirilmesine yol açmıştır. Fakat son yıllarda Finike Ovası'nda seracılığın gelişmesiyle ve kıl keçisi yetiştiriciliğinin yarı göçebe bir hayatı zorunlu kılması ve bu hayatın güçlükleri, ailelerin keçi sürülerini satarak seracılığa yönelmelerine yol açmıştır.

[34] N.Tunçdilek, Kır Yerleşmeleri: Köy Altı Şekilleri, Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İstanbul, 1971, s.18-19

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON

Konar-göçer grupların yerleşik hayata geçmesiyle kıl keçisi yetiştiriciliği yerini tarla ziraati , koyun ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine bırakmıştır. Yerleşik hayatla birlikte konar-göçer hayatın en önemli yük hayvanı olan deve de önemini kaybetmiş ve deve sayısında önemli bir düşüş görülmüştür. (Tablo 14)

Tablo 14: Antalya İlinde Hayvan Mevcudu

Hayvanın Cinsi	Birimi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sığır	Baş	169.418	177.593	186.555	189.693	185.571	182.557	184.027
Koyun	Baş	284.452	292.319	300.942	300.748	307.73	297.841	283.93
Kıl Keçisi	Baş	765.762	750.166	745.636	810.567	807.885	803.518	740.675
At	Baş	10.585	10.109	9.357	8.190	8.103	7.712	6.280
Katır	Baş	10.904	10.486	10.453	9.587	9.352	9.315	8.282
Eşek	Baş	12.933	12.732	12.277	11.804	11.463	10.958	11.291
Deve	Baş	423	380	425	351	308	307	223
Kanatlılar	Adet						513.238	566.830
Arı Kovanı	Adet						118.469	120.072
Açılan İpek Böceği Kutusu	Adet						1.333	1.295

Kaynak: ATSO, age., s.69

Kılkeçisinin azaltılması aynı zamanda bir devlet politikası olmuştur. Ormanlık veya yarı ormanlık alanlarda otlatılan kılkeçisi buralardaki genç fidanların sürgünlerini yemektedir. Bu da ormanların gelişimi açısından olumsuz bir faktördür. Tablo 14'de de görüleceği gibi kıl keçisi sayısı artmamış azalmıştır.

Antalya ilinde sığır, koyun, kıl keçisi gibi etinden ve sütünden yararlanılan hayvanların mevcudunun azalma eğilimi içinde olduğu görülmektedir. Bunların içinde yalnız sığır sayısında %0.8 oranında bir artış olduğu görülmektedir. 1995-1996 döneminde sığır mevcudu % 3.0, koyun %5.6, kıl keçisi %8.6 azalma göstermiştir. Bu durum Antalya ilinde hayvancılığın ihmal edildiğini göstermektedir.

Aynı dönemde kanatlılar ve arı kovanı sayılarında da sırasıyla %10.4 ve %1.4 oranında artış gözükmektedir.

Finike ilçesinde ise 35.000 adet küçükbaş, 2200 adet büyükbaş, 23720 adet kanatlı hayvan ve 12000 adet arıkovanı mevcuttur.[35]

Arazinin az, nüfus yoğunluğunun fazla oluşu, hayvanlara ot sağlayacak çayır ve meraların olmayışı, seracılık ve narenciye tarımının hayvancılığa göre daha karlı bir uğraş olması nedenlerinden dolayı kıyı ovalarında hayvancılık çok fazla gelişmiş değildir. Ancak aile gereksinimlerini karşılamak üzere bir iki baş sığır veya keçi beslenmektedir.

Kıyı ovalarındaki bu duruma karşılık yüksek yayla kesiminde geniş mera ve otlakların varlığı, hububat ekilen alanlarda kalan anızlar ve hasat sonrası elde edilen saman hayvancılık için uygun ortamı oluşturmaktadır.

2.1.2.Su Ürünleri

Gelidonya burnundan Andrea Dorya (Radyafor) koyuna uzanan Finike Körfezi'nde, körfezin durgun suları ve körfeze dökülen akarsular zengin bir su ürünleri varlığının oluşmasını sağlamıştır. Belli bir balık türünün yoğunluğunun bulunmadığı körfezde, çok değişik türde balıkları görmek mümkündür. " Bölgede ekonomik değer içeren 24 cins balık avlanmakta olup bunlardan başlıcaları mercan, barbunya, karagöz, sardalya, lagos, orfoz ve izmarit vb. balık cinsleridir.[36]

Yörede daha çok kıyı balıkçılığı şeklinde yapılan balıkçılık denizin uygun olmasına rağmen açık deniz balıkçılığı şeklinde yapılmamaktadır.

---

[35] Finike Kaymakamlığı Brifing Metni, (1997)
[36] Firuzan Saç, "Antalya Ekonomisi İçinde Turizmin Yeri," (Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), s.17

Yörede ekonomik değeri olan diğer su ürünleri uğraşısı kafes balıkçılığıdır. Finike-Demre Karayolu üzerinde bulunan Gökliman koyunda kurulan 9 adet balık kafesinde levrek, kefal, çipura gibi balık çeşitleri yetiştirilmektedir.

Kaynak suyu yönünden zengin Çatallar köyünde, Elmalı'ya bağlı Gömbe kasabasında ve Kumluca'ya bağlı Gödene kasabasında balık havuzlarında alabalık yetiştirilmektedir. Yetiştirilen balıklar ya üretilen mahallerde bulunan lokantalarda tüketilmekte ya da Kumluca ve Finike'ye getirilerek pazarlanmaktadır.

Kumluca ilçe sınırları içerisinde bulunan Alakır barajında ise bol miktarda Aynalı Sazan balığı bulunmaktadır. Ekonomik bir değeri bulunmayan bu balıklar amatör balıkçılar tarafından avlanmaktadır.

2.1.3.Ormancılık

Yöre Türkiye'nin en dağlık ve ormanlık yerlerinden birisidir. Yazlar sıcak ve kurak olmasına karşılık, kayalık dağlar bitkilerin hayatını devam ettirmesi için gerekli olan nemi tutmakta ve sağlamaktadır. Akdeniz ikliminin tipik bitki örtüsü olan maki bitki örtüsü dağların denize bakan yamaçlarında genellikle taşlık ve kayalık bölgelerde yetişir. Bu ağaçların susuzluğa dayanıklı olması ve kayalıklarda yetişebilmesi, kayalıklarında bu bitkilerin yetişebilmesi için gerekli nemi sağlaması bu bitkilerin söz konusu kayalıklarda yetişmesine imkan sağlamıştır.

Maki grubuna giren bitkiler çok yavaş büyüyen bitkilerdir ve yapıları itibariyle bodur bitkiler grubuna girerler. Yavaş gelişmelerine, kısa boylu olmalarından dolayı sürgünlerinin kıl keçileri tarafından kolayca yenilmesi de eklenince büyüme hızları dahada düşer. Bu özelliklerinden dolayı kereste gelişimleri çok düşüktür. Bu yüzden makiler ormancılık açısından pek verimli değildirler. Makilik alanlarda genellikle kesim uygulanmaz ancak yeterli büyüklüğe erişmiş makiliklerde kesim yapılır. Bunlarda yakacak olarak kullanılır.

Kıyı bölgesinin ana orman ağacı olan kızılçam ise kıyıdan içerilere kadar geniş bir bölgede yetişir. Yüksek yayla ve dağ ormanlarında ise karaçam, meşe, sedir (katran), köknar, ardıç bulunur.

Finike ilçesinin sahip olduğu toplam 65.500 ha. arazinin %77'si yani 50.638 hektarı ormanlıktır. Finike Orman İşletme Müdürlüğü genel sahası 77.731 ha., orman alanı ise 51.546 ha.'dır. Coğrafi şartlardan dolayı Kumluca ilçe sınırları içerisinde kalan bir kısım ormanlık arazi Finike Orman İşletme Müdürlüğü işletme sınırları içindedir.

Tablo 15 de ormanlık alanların ilçeler ve il toplamında dağılımı, tablo 16'da da ilçe ormanlık alanlarının il toplamındaki payları ve il toplamının kendi içindeki oranlarının dağılımı görülmektedir. Ormanlık alan açısından zengin olan Antalya ilinde tablolarda da görüleceği gibi ekonomik değeri yüksek olan ve toplam alanın %55.40'ına tekabül eden 1.138.147 ha. ormanlık alanın yanında, toplam alanın %44.60'ına tekabül eden 916.649 ha. alan ise ormancılık açısından pek fazla değeri olmayan ormansı yani makilik ve çalılık alanlardır.

Tablo 15 : Antalya İli'nde Ormanlık Alanların Dağılımı

İLÇE	ORMANSI	İBRELİLER	YAPRAKLILAR	YAPRAKLI	ORMANLIK ALAN	GENEL ALAN
Akseki	50,250	95,741	7,241	11,119	114,100	164,350
Alanya	54,685	60,972	33,714	7,181	101,866	156,551
Antalya	109,383	82,848	41,477	14,735	139,061	248,443
Cevizli	13,136	36,034	3,170	4,086	43,289	56,425
Elmalı	135,243	30,197	6,488	8,914	45,599	180,841
Finike	26,185	28,584	15,919	7,044	51,547	77,731
Gazipaşa	45,690	33,102	35,838	1,316	70,256	115,946
Gündoğmuş	77,489	41,836	15,751	6,828	64,414	141,903
Kaş	59,298	58,913	74,036	7,844	140,792	200,090
Korkuteli	153,287	58,700	25,747	6,751	91,198	244,484
Kumluca	51,829	44,146	2,923	7,946	55,015	106,843
Manavgat	80,524	108,740	26,393	20,717	155,849	236,373
Serik	59,653	52,629	2,007	11,129	65,764	125,417
TOPLAM	**916,649**	**732,438**	**290,701**	**115,608**	**1,138,747**	**2,055,397**

Kaynak: ATSO, age., s.26

Finike ilçesinin toplam alanı içinde %33.6'sına tekabül eden 26.185 ha. alan ormansı alan, %66.4'üne tekabül eden 77.731 ha. alan ise ormanlık alandır. Finike Antalya ili ortalamasına göre ormanlık alan açısından daha zengindir.

Tablo 16: Antalya İli'nde İlçe Ormanlık Alanların İl Toplamındaki Payları

İLÇE	ORMANSI	İBRELİLER	YAPRAKLILAR	YAPRAKLI	ORMANLIK ALAN	GENEL ALAN
Akseki	5,48%	13,07%	2,49%	9,62%	10,02%	8,00%
Alanya	5,97%	8,32%	11,60%	6,21%	8,95%	7,62%
Antalya	11,93%	11,31%	14,27%	12,75%	12,21%	12,09%
Cevizli	1,43%	4,92%	1,09%	3,53%	3,80%	2,75%
Elmalı	14,75%	4,12%	2,23%	7,71%	4,00%	8,80%
Finike	2,86%	3,90%	5,48%	6,09%	4,53%	3,78%
Gazipaşa	4,98%	4,52%	12,33%	1,14%	6,17%	5,54%
Gündoğmuş	8,45%	5,71%	5,42%	5,91%	5,66%	6,90%
Kaş	6,47%	8,04%	25,47%	6,78%	12,36%	9,73%
Korkuteli	16,72%	8,01%	8,86%	5,84%	8,01%	11,89%
Kumluca	5,65%	6,03%	1,01%	6,87%	4,83%	5,20%
Manavgat	8,78%	14,85%	9,08%	17,92%	13,69%	11,50%
Serik	6,51%	7,19%	0,69%	9,63%	5,78%	6,10%
TOPLAM	**44,60%**	**35,63%**	**14,14%**	**5,62%**	**55,40%**	**100,00%**

Kaynak: ATSO, age., s.26

Finike Orman İşletme Müdürlüğü'nün işletmesinde bulunan ormanlık sahanın %32'sine tekabül eden 16.540 ha. normal koru, %16'sına tekabül eden 8.286 ha. bozuk koru, %16'sına tekabül eden 8.159 ha. çok bozuk koru, %36'sına tekabül eden 18.561 ha. çok bozuk baltalık ormandır.[37]

İşletme ormanlarının 10.647 ha. kızılçam, 8.662 ha.sedir (katran), 807 ha. muhafaza karakterinde olmak üzere 20.117 ha. saha bakım blokunda ; 2.327 ha. kızılçam; 2.173 ha. sedir olmak üzere toplam 4.500 ha. saha da gençleştirme blokunda bulunmaktadır.[38]

[37] Finike Orman İşletme Müdürlüğü, Yıllık Rapor, 1995, s.13
[38] Finike Orman İşletme Müdürlüğü, age., s.13

Tablo 16 da görüldüğü gibi il toplam alanının %55.1'i ormanlık ve fundalık alanlardan oluşmaktadır. İlçeler içinde ormanlık ve fundalık alanların tüm alana oranında %77.3'lük payla Finike birinci sırada yer almaktadır. Finike'nin 655.000 ha. arazisinin 506.380 ha.'rı ormanlık ve fundalıktır.

Finike İlçesi'nin nüfusunun büyük bir kısmı Finike Ovası'nda toplanmıştır. Nüfusun geri kalan kısmı dağlık arazide bulunan orman köylerinde yaşamaktadır. Gelir düzeyinin çok düşük olduğu bu köylerde az ve verimsiz arazide kuru tarım yapılmakta ve hayvancılıkla uğraşılmaktadır. Bunun yanında bu köylerde yaşayanların bir kısmı kadrolu veya mevsimlik olarak orman işletmesinde çalışmaktadır.

Özellikle, kızılçam ormanlarıyla kaplı yörede kızılçamın reçineli, çıralı özelliği ve sıcak kurak yazların da etkisiyle sık sık orman yangınları çıkmaktadır. Bu yangınlara müdahale için oluşturulan ekiplerde mevsimlik olarak işe alınan insanlar bu orman köylerinde yaşayanlardan oluşmaktadır.

Antalya geneli orman altyapısı açısından önemli bir özelliğe sahiptir. Bu altyapının korunması Antalya'nın deniz ve doğa birlikteliğine dayanan kimliğinin korunması demektir. Orman, birçok faaliyet kolu için temel girdi kaynağı olmakla birlikte, turizm gibi faaliyetler için temel destekleyici girdi özelliği taşımaktadır.[39]

2.2. Sanayi Sektörü

Sanayi sektörünün gelişmediği yörede kayda değer bir sanayi kuruluşu yoktur. Küçük sanayi sitesi şeklinde organize olmuş, üç dört işçi çalıştıran, tamirhane, hızar, mobilya imalathanesi, demir ve alüminyum atölyesi gibi işletmelerdir. Bunlardan üç adet naylon hammadde üretim fabrikası, bir adet un fabrikası otuz iki adet hizar atölyesi kayda değerlerdir. Ayrıca ilçe genelinde

[39] ATSO, age., s.28

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM

faaliyet gösteren otuz adet narenciye paketleme fabrikasından beş adedi ihracata yönelik çalışmaktadır.

Yöre ekonomisinin bir ayağı da bu işletmeleride içine alan esnaf kesimidir. Esnaf Kefalet Kooperatifleri bünyesinde organize olmuş bulunan esnaf sayıları yerleşim birimlerine göre aşağıda gösterilmiştir.[40]

Finike Esnaf Odası: 553
Turunçova Esnaf Odası: 457
Hasyurt-Sahilkent Esnaf Odası: 554
Kumluca Esnaf Odası: 1430

2.3. Hizmetler Sektörü

Tarımdan sonra yöre ekonomisinin ikinci ayağı ticarettir. Yörede yapılan ticaret yöre ekonomisinin can damarı olan tarıma dayalıdır. Sera malzemeleri, seralarda ve narenciye bahçelerinde kullanılan kimyasal ilaçlar, gübreler, tohumlar ticaretin can damarını oluşturur.

Finike ve Kumluca'da bulunan ve Antalya Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı şirketler tablo 17'de görülmektedir. İki ilçede bulunan toplam 1365 şirketten 362'si Limited şirket, 1 tanesi Komandit şirket, 38 tanesi Anonim şirket, 15 tanesi Kollektif şirket, 191 tanesi Kooperatif, 18 tanesi Banka ve 740 tanesi de şahıs şirketidir.

Tablo 17: Finike ve Kumluca'da Bulunan Şirketler

ŞİRKETLER	Limited Şirketler	Komandit Şirketler	Anonim Şirketler	Kollektif Şirketler	Kooperatif-ler	Bankalar	Şahıs Şirketleri
FİNİKE	85	-	18	9	82	8	333
KUMLUCA	277	1	20	6	109	10	407
TOPLAM	362	1	38	15	191	18	740

Kaynak: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret Sicili Memurluğu (1997 yılı verileri)

[40] Antalya Esnaf

Tablo 18 : Finike İlçesi Eğitim Kurumları, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Okul Adı	öğrenci sayısı	kız öğrenci sayısı	erkek öğrenci sayısı	öğretmen sayısı
Liseler				
Cumhuriyet Çok Programlı Lisesi	1003	394	609	49
Anadolu Meslek Lisesi	78	53	25	24
Turunçova Çok Programlı Lisesi	22	12	10	5
İlköğretim Okulları 2.Kademe				
Cengiz Topel-Emin Akın İlköğretim	553	248	305	31
Hasyurt İlköğretim	172	42	130	9
Turunçova Bağyaka İlköğretim	108	45	63	7
Turunçova İlköğretim	232	66	166	18
Kız Meslek Lisesi Ortaokul	21	21		
İlköğretim Okulları				
Atatürk	321	164	157	14
Cengiz Topel	749	358	391	26
50. Yıl	70	30	40	6
Akyaka	18	12	6	1
Arif	40	12	28	3
Çatallar	22	13	9	1
Çamlıbel	25	13	12	1
Dağbağ	26	13	13	1
Gökbük	13	6	7	1
Günçalı	65	31	34	2
Hasyurt	311	156	155	11
Kolaklar	167	86	81	7
Yarbaşı	217	93	124	7
İncirağacı	168	78	90	7
Koruca	61	30	31	3
Zengeder	49	34	15	3
Bağyaka	536	271	265	19
Çavdır	208	98	110	13
Turunçova İlkokulu	99	44	55	4
Yalnız	35	15	20	2
Yazır	27	10	17	2
Yeşilköy	32	15	17	1
Hallaç	130	66	64	10
Yeşilyurt	163	78	85	6
Saklısu	67	28	39	4
Yuvalılar	231	100	131	10
Finike İlçesi Toplamı	6039	2735	3304	308

Kaynak: Finike İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (1998 Yılı)

Okuma -yazma bilenlerin sayısının, nüfusun %81.69'unu oluşturduğu Finike , Türkiye'nin kültür düzeyi en yüksek ilçelerinden biridir. İlçe nüfusunun büyük kısmının ova kesiminde yaşaması, dağ köylerine ulaşımın kolay olması eğitim imkanlarının halka ulaştırılmasını kolaylaştırmıştır. Günümüzde Finike ovasında bulunan yerleşim birimlerinde bulunan okullar ihtiyaca cevap vermemektedir. (Tablo 18)

İlçe sınırları içinde bulunan tüm köy ve kasabalarda ilkokul bulunmaktadır. Bunlardan 4 köyde öğrenci yetersizliği nedeniyle eğitim taşımalı olarak başka okullarda yapılmaktadır.

İlçe merkezinde bulunan ve 1952 yılında Finike Pamuk Tarım Satış Kooperatifi adı altında kurulan ve şimdiki ismi Ant-Birlik olan tesis, yörede pamuk ekiminin, yerini narenciye ve seracılığa bırakmasıyla işlevini yitirmiştir. Bu tesisin narenciye veya su ürünleri üzerine dayalı bir yüksekokul açılması amacı ile Akdeniz Üniversitesine devredilmesi çalışmaları yapılmaktadır.

Antalya ve çevresi turistik çekicilikler sebebiyle her yıl yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken yörelerimizden birisidir. Kuşkusuz bunun sebepleri doğal, tarihi ve kültürel güzellikleri bünyesinde barındırmasıdır.

1980 li yılların sonunda turistik açıdan ilgiye mazhar olan Antalya'da devlet tarafından çeşitli altyapı çalışmaları başlatılmış ya da mevcut olanların iyileştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Antalya'da yaz aylarında turistik yoğunluk artmaktadır. Mevsimlik yoğunlaşma kaynakların belli dönemlerde aşırı kullanımına ve yoğunluğun olmadığı dönemlerde de işletmelerin verimsiz çalışmasına hatta kapanmasına yol açmaktadır. Bu da çevrede, hizmetler sektöründe önemli bir yere sahip olan turizm sektöründe mevsimlik işten çıkarmalara yol açmaktadır. Belli dönemlerde kaynakların aşırı kullanımını önlemek, işletmelerin daha verimli çalışmasını

sağlamak ve mevsimlik işten çıkarmaları önlemek amacıyla turizmin tüm yıla yayılabilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle kongre turizmi ve kültür turizmi bu amaçla geliştirilmeye çalışılan ve desteklenen turizm çeşitleridir.

Finike ve çevresinde turizm yeterince gelişmemiş olsa da yörede pek gelişmemiş olan hizmetler sektörü içinde önemli bir yer tutmaktadır. Daha çok aile işletmeleri şeklinde olan turizm işletmeleri ve yeme-içme işletmeleri bünyelerinde ücretli çalışanları da barındırmaktadırlar. Turizm mevsimlik karakterde olduğu için bu çalışanlar turizm mevsimi dışında işsiz kalmakta, işletme sahipleri de ya işletmeyi turizm mevsimi dışında kapatmayı tercih etmekte ya da düşük yoğunlukta çalışmaktadır.

Daha önce Finike Belediyesi İşletmesinde olan yat limanı büyütülerek uluslararası standartlarda bir marina ya dönüştürülmüştür. Yatlara marinada her türlü hizmet sunulmaktadır. Marinanın tam manasıyla hizmete geçtiği 1998 yılından itibaren Finike'de turizmin hareketleneceği, turizmdeki gelişmenin sektörde çalışanların niteliğine ve niceliğine de yansıyacağı muhakkaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
FİNİKE'NİN TURİZM ARZI VE TURİZM TALEBİ

1. FİNİKE'NİN TURİZM ARZI

1.1. Arkeolojik ve Tarihi Değerler

1.1.1. Arkeolojik Değerler

Finike ve çevresi, tarihin eski dönemlerinden beri insanların yaşadığı, geçim faaliyetlerini sürdürdüğü ve yaşantılarını kanıtlayacak birçok kalıntının ve antik kentin günümüze kadar ulaştığı bir yöredir. Bu kentlerden önemlilerinden kısaca bahsetmek gerekirse; (Harita 2)

Harita 2; Finike ve Çevresi Antik Kentler

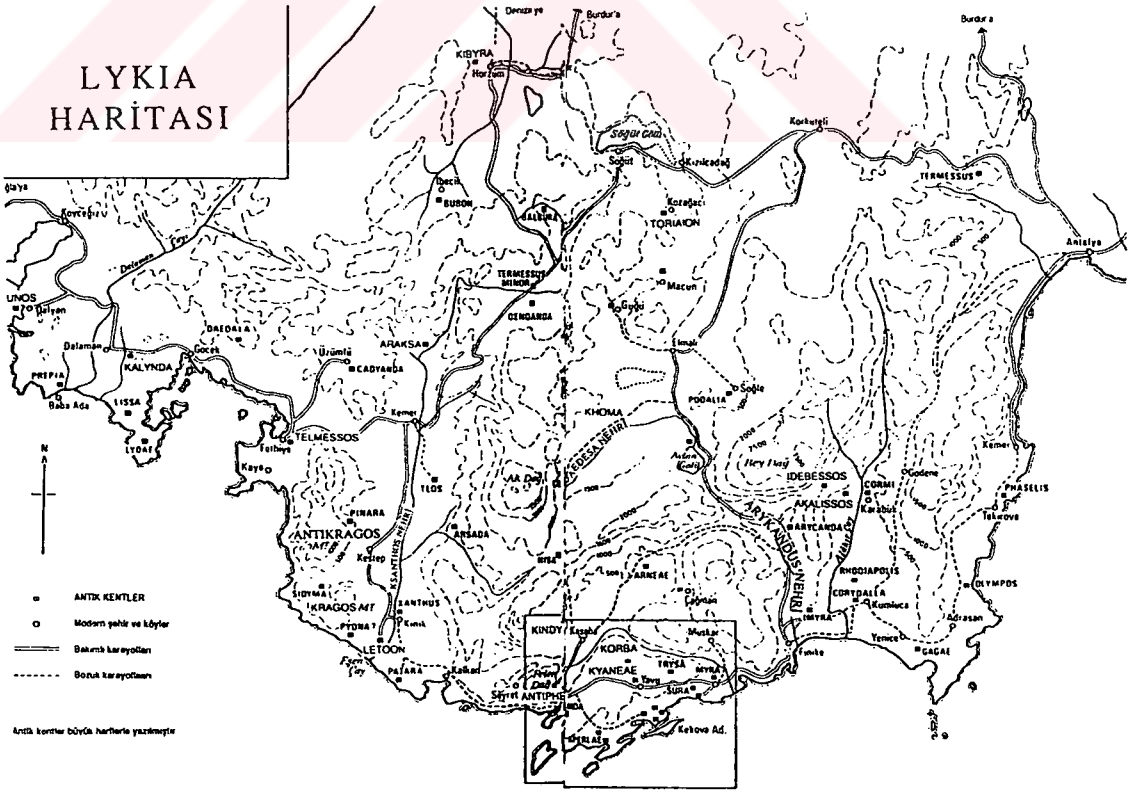

Kaynak: George E.Bean, Eskiçağda Lykia Bölgesi, çev. Hande Kökten, Arion Yayınevi, 1997, s.222

Limyra; Finike'nin kuzeydoğusunda Tocak dağı (1216 m.) dibinde kurulmuş eski ve önemli bir Likya şehridir. Likya Birliği'nin en önemli şehirlerinden biridir. Likya Birliği'ni M.Ö. 380-362 yılları arasında hakimiyet süren Limyra Beyi Perikles tesis etmiştir. Şehrin en parlak dönemi M.Ö. IV. asrın ilk yarısında Perikles zamanındadır ve şehir bu dönemde Likya Birliği'nin başkentidir.

Kent üç bölümden oluşmaktadır. Yerleşim yeri, tiyatro, hamam ve İ.S. 4 yılında burada ölen İmparator Augustus'un evlat edindiği oğlu ve torunu olan Gaius Caesar anısına yaptırılan boş mezar anıtının bulunduğu bölge, aşağı ve yukarı kale.

Tiyatro kentin Perikles hakimiyetinden sonraki en zengin ve parlak döneminde İ.S. 2.yüzyılda yapılmıştır. Kendisiyle son derece orantısız büyüklükte bir orkestraya sahiptir. Fakat sahne binasından günümüze biçimsiz kütleler ve birkaç işlenmiş blok kalmıştır.

Tiyatronun arkasından döne döne çıkan patikayla akrapolün aşağı kale kısmına ulaşılır. Tocak dağının güney yamacındaki bu noktadan (218 m.) tüm antik kent, denize kadar uzanan verimli ova, Gelidonya burnu ile Finike arasındaki kıyı şeridi ve Akdeniz engin maviliğiyle görülebilir. Doğrudan devam eden yol yukarı kaleye (315 m.)çıkar.

Limyra'nın en temel ögeleri, sayıları birkaç yüze ulaşan ve altı ana grup oluşturarak şehrin doğusuna dek devam eden mezarlardır. Büyük bir alana yayılmış olan mezarların çoğu Likya ev tipindedir. Fakat form ve süsleme açılarından büyük çeşitlilik gösterirler.

Bu mezarlardan günümüzde su seviyesinin altında kalmış olan İmparator Augustusun evlat edindiği oğlu ve torunu olan Gaius Caesar'ın anısına dikilmiş

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURUL

olan en önemlilerinden birisidir. Ancak tüm mezarlar arasında en ilginci yukarı kalede bulunan heroon yada mausoleion'dur. Anıtın en alt bölümlerine kadar olan bölümleri tamamen tahrip edilmiştir. Fakat pek çok mimari elemanı kazı sırasında ortaya çıkarılmış ve yakındaki bir depoda saklanmaktadır. Anıta ait bulunan parçaların üzerindeki figürlerde Pers ve Grek etkisi gözlenir. Diğer önemli bir mezar anıtı ise yüksek bir kaideye, daha sonra prizmal bir gövdeye ve en üstte Likya bölgesinin karakteristik semerdam lahit kapağının bulunduğu mezardır. (Resim 1)

Resim 1: Limyra Lahit Mezarı

Kaynak; Vedat İdil, Likya Lahitleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1985, Levha 32

Tarımla uğraşan Limyra'lılar yetiştirdikleri ürünleri ve Likya ormanlarından elde edilen reçineyi ürünleri Phonikos'tan (Finike) Mısır, Suriye ve Rodos gibi Akdeniz memleketlerine ihraç ederlerdi. O devirde komşu şehir

olan Myra (Demre) ile Limyra arasında tarifeli gemi seferlerinin olduğunu da bazı kaynaklar yazmaktadır.[41]

Kent büyük bir bölümüyle toprak altındadır. 1966 yılında başlayan kazı çalışmaları halen sürmektedir. Fakat devlet tarafından buraya yerleştirilen yörüklerin seraları ve evleri kazı çalışmalarını yavaşlatmaktadır

Arykanda; Finike'nin 33 km kuzeyinde Finike-Elmalı karayolu üzerinde bulunan Arif köyünün kuzey doğusunda kalıntıları bulunan antik şehirdir.

Şehir Beydağları'nın güney eteklerinde sarp bir yamaçta teraslar üzerine kurulmuştur. Şehrin kuzey tarafı tamamen sarp ve kayalıktır. Şehir dağlık olan kuzey tarafı hariç surlarla çevrilmiştir. Fakat bu surlar şu anda tamamen denilebilecek kadar yıkılmış, yok olmuştur.

Antik kentte yerleşimin M.Ö. 2000'li yıllara kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Ama bulunan en eski kalıntılar, çanak, çömlek parçaları ve sikkeler M.Ö. 5. yüzyıla ait olanlardır.

Arykanda M.Ö. 2.yüzyılda bir oy hakkı ile Lykia Birliği'nde temsil ediliyordu. M.S. 2.yüzyılda Roma egemenliği başlıyor, ve halkınında 4.yüzyıldan itibaren hristiyanlaşma başladığı biliniyor.

Kalıntıların daha çok eğimli olan güney tarafta yer almasına karşılık, doğu yanında, tek katlı, duvarları düzenli işlenmiş ve üstleri beşik tonozlarla örtülü mezarlar bulunmaktadır. Bu mezarların batısında Gymnasium olarak tanımlanan bir bina yer almakta olup, daha kuzeyde Grek tiyatrosu tipinde oldukça sağlam kalmış küçük bir tiyatro yer almaktadır. Tiyatronun batısında bulunan teras duvarları stadyuma aittir. Stadyum normal ölçülerin yarısında yapılmış bir koşu pistine sahiptir ve şehrin dikkate değer yapılarındandır.

---

[41] George E. Bean, Eskiçağda Lykia Bölgesi, çev.Hande Kökten, Arion Yayınevi, İstanbul, 1997, s.126

Tiyatronun bir alt terasında ise oldukça geniş bir alanı kaplayan agora ve odeon yer alır. Gymnasiumun kuzeydoğusunda bir Roma tapınağı, şehrin batı tarafında ise kayaya oyulmuş mezarlar bulunmaktadır. Şehirden doğuya doğru giden yol üzerinde, muhtemel bir antik yol boyunca sıralanan mezarlar bulunur. Bir zamanlar gösterişli olan bu eserler günümüzde yıkıntı halindedir.

Arykanda'nın su ihtiyacı gerçekten büyük beceri ve su mühendisliği gerektiren tesislerle sağlanmıştır. Aykırıçay'ın çıktığı yerde sarp kaya yüzlerine oyulmuş dört ayrı seviyedeki kanal bu görevi yerine getirmektedir. Alttan ikincisi en geniş kanal olup yaklaşık 60 cm genişliğe ve 15 cm derinliğe sahiptir. Yer yer kaya yüzündeki oyukları aşmak için duvar örülerek kanalın devamlılığı sağlanan bu su yolu şehirde pek muhtemelen gymnasiumun batısındaki iki büyük sarnıçta sona ermektedir.

Korydalla; Finike'nin kuzeydoğusunda Kumluca ilçe sınırları içerisinde Hacıveliler köyü yakınındadır. Kazılarda bulunan sikkeler Roma ve Likya birliği dönemine aittir. Şehrin tiyatrosu günümüzde tamamen denebilecek kadar yıkılmış durumdadır. Kentin diğer yapılarından geriye kalanlar yıkıntı halindeki su kanalları ve birkaç antik taştır. Şehirdeki yapılara ait taşlar çevre köy ve kasabalara taşınarak bina yapımında kullanılmıştır. Bu da şehrin büyük ölçüde tahrib olmasına sebep olmuştur.

Rhodiapolis; Finike Kumluca arasındaki Şeyhköy'dedir. Likya çağından kalma bir şehirdir. Şehrin merkezinde iyi korunmuş küçük bir tiyatro bulunmaktadır. Tiyatronun sahne binasının arkasında ünlü Opramoas anıtı yer alır. Anıtın duvarları Opramoas'a verilen değişik onurlandırmaların kayıtlarından meydana gelen yazıtlarla kaplıdır. Bütün olarak ele alındığında Likya'nın hatta Küçük Asya'nın en uzun yazıtını oluşturur. Opramoas; Antonius Pius döneminde Rhadiapolis vatandaşı bir milyonerdir ve parasını Likya'nın tüm kentlerine bağışlama konusunda oldukça cömert davranmıştır.

Tepenin zirvesinde büyük ölçüde yıkılmış 5m² büyüklüğünde muhtemelen kule olması gereken bir yapı yer alır. Tiyatronun üst kısmında sadece apsisi koruna gelmiş bir kilise göze çarpmaktadır. Şehirde hiç su kaynağına rastlanmaz fakat çok sayıda ve değişik formda çeşme vardır.

Gagai; Kumluca'nın kuzeydoğusunda Mavikent'e (Yeniceköy) yaklaşık 1.5 km uzaklıkta 180 m. yüksekliğinde bir tepenin üzerinde yer alır. Günümüzde 750 m genişliğinde kum bir düzlükle deniz kıyısından ayrılmaktadır. Şehir üç kısımdan oluşur; yukarı ve aşağı akropolis ve düzlükteki şehir yerleşimi.

Şehrin kuruluşu ile ilgili iki değişik hikaye anlatılmaktadır. İlk öyküye göre Likya'da yerleşecek toprak arayan bazı Rodoslular, söz konusu isteklerini buranın yerli halkına 'ga , 'ga (toprak, toprak) diye seslenerek anlatmışlardır. Diğer hikayeye göre ise Rodos'lu bir komutan Likya ve Klikya'lı korsanlara karşı bir savaş kazandıktan sonra bir fırtınanın içine dalar ve gemisi de tehlikeye düşer; geminini tayfası karayı görünce 'ga, 'ga diye bağırır ve kıyıya çıkarak kurtulurlar.

Günümüzde şehirden kalanlar yok denecek kadar azdır. Su kemeri kalıntıları, kilise kalıntıları, tiyatroya ait bir çukurluk ve birkaç işlenmiş taş blok geriye kalabilenlerdir. Burada da Korydalla'da olduğu gibi şehre ait yapıların taşları yerli halkın inşaat gereksinmelerinde kullanılmıştır.

Olympos; Kuruluş tarihi pek eski olmayan ancak helenistik devre kadar ulaşabilen Olympos Likya Konfederasyonu'nun önde gelen isimlerinden biridir. Roma İmparatorluğu döneminde limanının uygunluğu sayesinde zenginleşen Olympos'u M.S.129 yılında İmparator Hadrian ziyaret etmiş imparatorun şerefine şehre bir müddet Hadrianapolis denmiştir. Daha sonra korsanların istilasına uğrayan şehir Osmanlı devrinde bölgenin bu korsanlardan temizlenmesinden sonra terk edilmiştir.

Kentte, batıda surlar dışında nekropol, surlar, yıkık halde tiyatro, doğusunda ve deniz yönünde hamamlar, dere ağzındaki kayalıklarda bazı yapılar bu güne kadar durabilmiş kalıntılardır.

Yanartaş; Çıralıdan 4 km kuzeydoğuda bulunan şehirdir. Şehirden günümüze çok az kalıntı kalmıştır. En önemli yapısı "Hephaistos Kült Yeri"dir. Şehri önemli yapan kalıntıların üst tarafındaki volkanik alanda devamlı yanan ateştir. Bu ateşin arka tarafında birden yükselen Tahtalıdağ'ın antik çağda ismi Olympos'dur.

Arneai;Ernes'in hemen güneyinde yer alan şehirdir. Şehre ulaşmak için Aykırıçay'ın (Arif) 4 kilometre güneyinden batıya dönen yol izlenerek ulaşılabilir. Ernes köyünün isminin de antik şehirden geldiği açıktır. Şehirden antik yazında pek az sözü edilir. Arneai Likya şehirleri arasında en yalıtılmış olanıdır ve günümüzde bile ulaşılması kolay değildir. Kilise, mezarlar, lahitler, ev kalıntıları, yazıtlar şehirden günümüze ulaşan yapılardır.

Idebessos; Idebessos Alakır vadisinde Beydağları'na paralel uzanan kuzey-güney yönündeki dar bir sırt üzerinde yer alır. Deniz seviyesinden 900 m. yükseklikte Karacaören köyündedir. Dış taraftan kalan doğu yamacı boyunca bir savunma duvarı uzanır, fakat yapıların çoğu içteki yamaç üzerindedir. Tiyatro batıya, dağa doğru bakar, küçük ve 30 çapında olup, yaklaşık 600-700 kişiliktir. Tiyatronun kuzeyinde bir hamam ve sukemeri kalıntısı göze çarpar.

Idebessos'un en çekici kalıntıları ise mezarlardır. Çok sayıda ve gösterişlidirler. Bir nekropolis oluşturacak şekilde gruplanmamışlar şehrin bir ucundan diğerine yapıların arasına dağınık olarak yerleştirilmişlerdir.

Akalissos; İdebessos'un aşağısında ve daha doğuda Asarderesi denilen mevkide yer alır. Kalıntıları açısından son derece zengindir. Antik dönemin

değişik dönemlerine ait duvarların yanısıra, iki kiliseye ait kalıntılar, 30 kadar lahit ve birkaç kaya mezarı bulunmaktadır.

Kormi; Alakır nehrinin diğer tarafında doğu kıyısında kurulmuştur. şehirle ilgili pek fazla bilgi yoktur. Şehirden kalanlar tepenin üstünda halka şeklinde bir duvar ve altı tane yuvarlak heykel kaidesi ve işlenmiş taşlardır.

Myra; Antik adı Myra, Likçe adı ise Myrrh'dir. Likya'nın en eski şehirlerinden biridir ve 6 oy hakkına sahip üç şehirden biri olarak diğerlerinden ayrılır. Fakat bu kadar önemli bir şehir olmasına karşın İ.Ö.1. yüzyıl dan önce Myra ile ilgili bir yazılı kaynağa rastlanmaz. İ.S. 60'da Aziz Paulos Roma'ya giderken Myra'da gemi değiştirir. Metropolis ünvanı olan şehir Theodosios II tarafından Likya'nın başkenti ilan edilir.

Şehirden günümüze kalan en önemli eser St.Nikholas Kilisesidir. 4.yy'da burada piskoposluk yapan 342 yılında yine Myra'da ölen ve çağında gösterdiği mucizelerle ünlenen "Aziz Nikola, daha sonra Yunanistan ve Rusya'nın aynı zamanda çocukların , gemicilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve tüccarların da koruyucu azizi olmuştur"[42]

Likya şehirlerinin karakteristik özelliklerinden olan kaya mezarları şehirde oldukça fazla sayıdadır. Tiyatronun, eteğinde kurulduğu sarp kaya yüzeyine oyulmuş kaya mezarları dikkati çeker. Bunların çoğu ev tipindedir. Bir kaçı tapınak tipinde olup, diğerleri sadedir. Renkli ve renksiz kabartmalarla bezenmişlerdir. Çevredi önemli diğer mezar kalıntısı Demre-Kaş yolunda Zengin bir Likyalı'ya ait olması muhtemel, M.S. II yy.'a ait bir anıt mezardır.

Tiyatro ve çevresinde görülmeyen lahit mezarlar Myra'nın limanı durumundaki Andriake'de denize dökülen çay kıyısınca görülebilir. Bunlardan büyük bir kısmı kum zemine nerdeyse gömülmüş durumdadır. Kuzeydeki tepe

[42] Işık Soytürk, "Noel Baba'nın Yurdu," Denizin Sesi Dergisi, Türkiye Denizcilik İşletmeleri, Sayı:98, Ocak 1992, s.37

yamacında bir kaç büyük Roma yapısı ve limanın güneyindeki burunda da bir kule göze çarpar. Fakat en dikkate değer yapı, güneyde ve denizden biraz içeride bulunan Hadrianus tahıl deposudur.

Andriake limanı Myra'nın limanı durumundaydı. Günümüzde antik liman Efes'te olduğu gibi alüvyonla dolmuş ve kıyıdan yaklaşık bir buçuk kilometre içeride kalmıştır. Eskiçağda Andriake limanı, Bizanslıların Haliç'e gerdiği türden bir zincir ile kapatılmış idi. İ.Ö. 42'de Ksanthos'un istila edilmesinden sonra Brütüs komutanı Lentulus Spinther'i para toplamak için buraya gönderir. Myralılar karşı koyarlar ve Spinter de Andriake'de limanı kapayan zinciri kırıp, güç kullanarak girmek zorunda kalır.

Phaselis; Üç limana sahip oluşu, konumu ve zengin orman bölgelerine yakınlığı nedeniyle M.Ö. 690'da Rodos'luların kolonisi olarak kurulmuştur. M.Ö. V ve VI yy'larda geçimini denizden sağlayan Phaselis, Perslerin Anadolu'ya hakim oluşuyla Perslerin, daha sonra İskenderin Persleri yenmesiyle de İskenderin eline geçmiştir. İskender egemenliğini gönüllü kabul eden Phaselis daha sonra Ptolemaiosların, Rodos krallığının egemenliğinde kalmış. M.Ö. 160 yılından sonra da Romanın egemenliği altında Likya Birliğine girmiştir. Daha sonra da gerek korsan saldırıları gerek de Antalya, Alanya gibi limanların önem kazanmasıyla giderek fakirleşmiş ve terk edilmiştir.

Kentin en önemli özelliği yukarıda da belirtildiği gibi üç limana sahip olmasıdır. Kuzey limanı, Askeri liman ve güney limanı.

Kuzey limanı iki ufak adacığın mendirekle kapatılmasıyla emniyet altına alınmış, böylece elverişli hale sokulmuştur. Bu büyük limanın güneyindeki askeri liman ise yarımadayı çeviren surların uzantısından ibaret olan mendirekle emniyet altına alınmış olup, bu gün izlerini görebilmek mümkündür.

Simena (Kaleköy); Kentin tarihi M.Ö. 4. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Kalesi, kaya mezarları ve denizin içinde bulunan lahitleriyle ün salmıştır. Kaleden manzarası görülmeye değerdir. Likya şehirlerinin en küçük tiyatrosu kalenin içinde yer almış ve kayaların oyulmasıyla yapılmıştır.

1.1.2. Tarihi Değerler

Aziz Nikholas Kilisesi; M.S. 300'de Patara'da doğmuş ve Myra'da piskoposluk yapmıştır. " Gerçekleştirdiği mucizelerle kendi zamanında ünlenen Nikholas, daha sonra Yunanistan ve Rusya'nın olduğu kadar çocukların, denizcilerin, tacirlerin ve bilim adamlarının koruyucu azizi haline geldi ve halen de haksız yere hapsedilenlerin, soygun tehlikesine karşı yolcuların ve denizde dara düşenlerin azizi olmayı sürdürmektedir.[43]

Nikholas öldüğünde piskoposluk yaptığı kiliseye gömüldü. M.S. 5.yy'dan 9. yy'a kadar kiliseye ve mezara hac amaçlı ziyaretler yapılır. 1087'de Bari'den gelen bir grup İtalyan gemici mezarı kırıp açtılar ve azizin kemiklerini İtalya'ya götürdüler. Kemiklerden arta kalanlar günümüzde Antalya Müzesinde sergilenmektedir.

Bu gün ayakta duran kilise orta bizans dönemine tarihlenir. Bazilika formundadır, üç neftlidir ve zaman içinde dördüncü bir neft de diğerlerine yan taraftan eklenmiştir. Kilisenin duvarları, tonoz ve kubbesini kaplayan fresklerden ancak bir kısmı günümüze kalabilmiştir. Kilisenin tabanı mozaiklerle süslüdür. Plastik süslemelerden ise sadece sütun başlıkları kalmıştır. Kilisenin kutsallığı ve tarihi önemi büyüktür.

Dere Ağzı Kilisesi; Kaş'ın Dirgenler köyüne 3 km uzaklıktadır. IX. yüzyılda Bizanslılar tarafından yapılmıştır. Bina tuğladan yapılmıştır. Kapalı haç

[43] George E. Bean, Eskiçağda Likya Bölgesi, Arion Yayınevi, İstanbul, 1997, s.130

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM

planındadır. Orta kubbeyi taşıyan dört kemerden biri ayaktadır. Mozayiklerle süslü kalıntılara rastlanmaktadır. Etrafında diğer yapılardan bir şey kalmamıştır.

Abdal Musa Türbesi; Elmalı'nın 14 km güneyinde Tekke köydedir. XII. yy.'da yapılmış ve 1874 ve 1910 yıllarında onarılmıştır. Son onarım 1968 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılmıştır.

Kare planlıdır ve 9,40-9,40 boyutundadır. Sekizgen kasnak üzerine yüksek piramit çatı ile örtülüdür. Türbede Horasan erenlerinden Abdal Musa, babası, annesi ve iki kız kardeşine ait beş sanduka bulunmaktadır. Alevi ve bektaşilerin kutsal saydığı dört dergahtan biri olarak kabul edilmektedir.

Ömerpaşa Camii; Elmalı ilçesinde çarşı meydanındadır. 1602 yılında Ketenci Ömer Paşa tarafından yaptırılmıştır. Antalya ilinin en büyük camisidir. Kesme taştan yapılmıştır. Son cemaat yeri yuvarlak kemerli altı kubbe ile örtülüdür. Sağda tek şerefeli minaresi yükselir. Camiyi yüksek kasnaklı tek kubbe örter.

Yörede bulunan diğer eserler ise; Hasyurt kasabası sınırları içinde bulunan Anadolu Selçuklu Devleti döneminden kalma Eskicami'dir. Kare planlı yapıyı altıgen kasnak üzerine oturan tek kubbe örter. Yöredeki diğer bir eser Roma döneminden kalma köprüdür. Kırkgöz kemeri denilen köprü Alakır çayı üzerindeydi. Fakat daha sonraları köprünün gözlerinin dolması sonucu köprü bir set vazifesi görmüş ve Alakır çayı doğuya yönelerek yatak değiştirmiş ve Göksuyun yatağından denize dökülmektedir.

1.2. Doğal Güzellikler

1.2.1. Göller

Finike ilçe sınırları itibariyle göl yoktur. Komşu ilçe Elmalı ise göl bakımından zengindir. Bu göller Karagöl, Girdev Gölü, Bozan Gölü, ve Avlan Gölüdür. Kaş ilçesi sınırları içine kalan Yeşilgöl ve Finike-Kumluca ilçe sınırında bulunan Alakır Baraj gölü yörenin diğer gölleridir.

Karagöl; eski zamanlarda büyük bir göl olmasına rağmen, düdenler aracılığıyla suları çekile çekile artık kuruyan bir ova haline gelen Elmalı Ovasının en çukur yerlerinden birisidir. Bir zamanlar büyük bir göl iken günümüzde kurumuş ve bataklık olan kısımlarının suları da kurutularak tarıma açılmıştır.

Avlan Gölü; Elmalı Ovası'nın güney tarafını kaplayan göldür Gölün suları batıda ve doğuda bulunan iki düden aracılığıyla yeraltına batmakta ve bu sular Akçay'ın kaynağını oluşturan Başgöz, Aykırtçay ve Finike'nin yeraltı sularını beslemekte idi. Devlet Su İşleri tarafından gölün suları açılan bir tünelle Avlan Beli'nin Finike tarafına akıtılmıştır. Suları çekilen gölün arazisi köylülere dağıtılmış fakat Elmalı ve çevresinin iklimi bu gölün kurutulmasından sonra sertleşmiş, yeraltı su seviyesi oldukça düşmüş ve susuzluk baş göstermiştir. Gölün kurutulmasıyla ortaya çıkan bir diğer çevre felaketi de gölün hemen yanıbaşında bulunan Türkiye'nin en iyi korunmuş sedir ormanı olan Çamkuyusu Sedir Araştırma Ormanı'nda görülmüştür. Gölün kurutulmasıyla göçmen kuşların uğramaz olduğu yörede sedir ağaçlarına zarar veren bir çok böcek ortaya çıkmıştır. Bu olayların neticesinde halk ve çevreci kuruluşların yoğun baskısıyla gölün suları tekrar tutulmaya başlanmıştır.

Dalyan Gölü; Akdeniz kıyılarında lagün sınıfından göller çok görülmektedir. Bu göllerden biri de Demre ovasını doğusunda Demre çayının

getirdiği alüvyonların küçük bir körfezin önünü kapatmasıyla meydana gelmiş olan dalyan gölüdür. Ortasında küçük bir ada olan gölün kaynağı hemen kuzeydeki kayalıklardır. Suyu biraz acı ve kükürtlüdür. Göl küçük bir boğaz ile denize bağlanmaktadır. Suyunun kükürtlü olmasında dolayı, göl etrafa kötü bir koku yayar. Fakat suyun bu kokusu yumurtlama zamanlarında balıkları buraya çekmektedir. Gölle deniz arasında bulunan telden duvar bu dönemlerde açılarak yumurtalarını bırakacak balıkların buraya girmesi sağlanır. Daha sonra açılarak içeride kalan balıklar avlanmaktadır. Etrafı kamışlık olan göl yabani kuşlar için de barınma imkanı sağlar. Göçmen kuşların uğrak yerlerinden birisidir.

Alakır Barajı Gölü; Finike -Kumluca sınırında bulunan baraj gölü Alakır Çayı üzerinde sulama amaçlı olarak kurulmuştur. Baraj gölünün çevresi çam ormanlarıyla kaplı yüksek dağ ve tepelerle çevrilidir. Yüksek tepelerin zirvelerinde sedir ağaçlarına da rastlanır. Gölde bol miktarda aynalı sazan balığı yaşamaktadır.

Yeşil Göl; Gömbe kasabasının kuzey batı tarafında bulunan dağlık arazidedir. Uçarsu kaynağının kuzey tarafında yer alır. Gölün batı tarafında, göl seviyesinden çıkan kaynak gölün sularını beslemektedir. Gölün suları gölün doğu ucundan yer altına kaybolmaktadır. Göl soğuk suyu, etrafını çevreleyen sarp kayalıklarla ve eşsiz güzelliğiyle görülmeye değer niteliktedir.

1.2.2. Akarsular

Finike ovası su bakımından talihli bir ovadır. Finike ovasının arkasında yükselen dağlar kuzey-güney yönünde, bu ovaya doğru az çok dik bir şekilde uzanırlar ve bu durum da Finike körfezini bir çeşit akarsu kollektörü, (toplanması) durumuna sokmuştur. Ovadan geçen sular kuvvetli ve devamlıdır ve ovanın bütün tarımsal hayatı, zenginliği de işte bu sulara dayanır. Hatta ova varlığını bu akarsulara borçludur.

Finike Ovasından denize dökülen irili ufaklı 5 akarsu vardır. Bunlar Akçay (Tatlısu), Karaçay (Acısu), Göksu (Saklısu), Alakırçayı, Göksu, Gavurçayı'dır.

Bu akarsulardan Karaçay ve Göksu (Saklısu), Göksu ovanın bitiminde hemen yükselen dağların dibinden çıkan kaynakların sularıdır.

Alakır çayı, Gavur çayı ve Akçay ise kaynakları gerilerdeki dağlarda olan akarsulardır. Bunların su toplama havzaları geniş olduğu için ovadaki kaynaklardan çıkanlara göre daha kuvvetlidirler ama süreklilik göstermezler ve yaz aylarında kurumaya yüz tutarlar.

Alakır çayı; Bu akarsuyun başı, Antalya körfezinin batısında kabaran dağlık kütlenin en sulak bir yeri olan Beydağ yaylasıdır. Bu yaylanın batı tarafında kabaran dağların dibinde kükreyerek çıkan birkaç kuvvetli pınar Alakır çayını meydana getirirler. Alakır çayı 3000/3000 lt./sn. kuvvetinde çıkan bir kaynağa sahiptir. Daha sonra bu çay Kurban pınarı, Köprülü pınar, Gönen çayı, Gödene çayı, Çaltı çayı, Balıklar çayı ve en son olarakta Koca çayı sularına katarak dereboğazı denilen dar ve uzun vadiden ovaya ulaşır. Eskiden Hasyurt'un batısından denize dökülen çay, ovaya ulaştığı yerde Romalılardan kalma Kırkgöz Kemeri'nin (köprüsü) gözlerinin dolarak bir set vazifesini görmesi sonucunda yatak değiştirerek doğuya yönelmiş ve günümüzde Göksu'yun yatağından denize dökülmektedir.

Çok uzun bir nehir olmayan Alakır çayı 60 km uzunluğundadır ve havzası da epey dardır. Fakat kaynağını yüksek dağlardan ve kuvvetlli pınarlardan aldığı için güçlüdür. Kış ve ilkbahar aylarında özellikle yağmurlardan sonra epey kuvvetli bir nehir görüntüsü alır. Yaz aylarında ise alalade bir çay görüntüsü alır. Alakır çayının dereboğazına girdiği noktada sulama ve taşkından koruma amacıyla bir baraj kurulmuştur.

Akçay; Akçayın esas başı Elmalı ovasının batısındaki Akdağ'dır. Buralardaki irili ufaklı kaynaklardan toplanan sular Akçay ismini alarak Avlan Gölü'ne dökülür. Çayın asıl kaynağını oluşturan Uçarsu 1500/100 lt/sn kaynak çıkışına sahiptir. Avlan Gölü'nün çevresindeki düdenler aracılığı ile yeraltına batan sular Avlan belinin aşağılarında değişik kaynaklardan çıkarak Akçay'ın denize doğru akışını devam ettirirler. Bunlar Aykırtça 2000/1500 lt./sn. Başgöz ($2m^2$) ve Badıl 1500/100 lt./sn. suyu'dur. DSİ'nin toprak kazanmak için Avlan gölü'nün sularını açılan bir tünel aracıığıyla Başgöz'e doğru akıtılması ile bu kaynakların suları da bir miktar azalmıştır. Gölün sularının tünel aracılığıyla akıtılması Elmalı ve çevresinin ikliminin sertleşmesine, susuzluğa neden olmuştur. Fakat en önemlisi daha önce gölün fazla suları düdenler aracılığı ile kaybolmakta idi ve bu sular yer altında bir süre yol aldıktan sonra değişik yerlerden yeryüzüne çıkmakta idi. Gölün suları açılan tünelle vadiye akıtılınca güçlü su toprağın aşınmasına ve sonuçta Finike körfezinin ve sahilinin çamurlaşmasına sebep olmuştur.

Göksu (Saklısu); Tocak dağının hemen dibinde, Zengenler mevkiinden kükreyerek çıkan sudur. İki kaynaktan çıkan suyun Zengeder kaynağı 2000/1000 lt./sn., Göksu kaynağı ise 2000/2000 lt./sn. kuvvetindedir. Su antik Likya kenti Limyra'nın harabeleri içinden çıkar. Şehrin kuruluş yeri seçiminde bu suyun etkisi olduğu bellidir. Su Akçay'a yakın kuvvetde bir akıma sahiptir. Ovanın sulamasında ve içme suyu ihtiyacının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir. Finike'nin 5 km kadar kuzeyinde Akçay'a karışır ve Akçay vasıtasıyla denize dökülür.

Göksu; Salur Dağdibi mevkiinden çıkan Göksu biraz aşağıda Alakır çayına karışır . Fakat aslında Alakır çayı yatak değiştirdikten sonra bu çayın yatağına girmiştir. İki çayın birleşmesiyle oluşan akarsu ovanın bu kesiminin sulanmasında kullanılır.

Gavur Çayı; Kumlucanın doğusundan geçen Gavur çayının kaynağı Gerçen ve Karagöl yaylası taraflarıdır. Kışın yağmurlarla çok kuvvetli akan ve hatta su baskınlarına sebep olan bu su yazın başlangıcı ile tamamen kurumaktadır.

1.2.3. Şelaleler:

Kaş ilçe sınırları içinde bulunan Uçarsu çevrenin kayda değer tek şelalesidir. Şelale Elmalı ovasının batısında yükselen Gömbe Akdağ'ın dik bir yamacındadır. Doğduğu yerden aşağıya doğru köpürerek uçarak akmaktadır. Bu yüzden halk tarafından uçarsu olarak adlandırılmıştır. Bu suyun özelliği altı ay yayla kesimine, altı ay da sahil kesimine akmasıdır. Kış döneminde yoğun kar yağışı ve soğuklar yüzünden Gömbe tarafındaki Uçarsuyun ve yeşilgölün kaynakları donar. Ilık olan sahil kesiminde ise kaynaklar akmaya devam eder. Kasım ayı başında Fethiye sahil tarafına akmaya başlayan su mayıs ayının ilk haftası yayla kesimine akmaya başlar.

Antalya ve Fethiye tarafında bu kaynağın suyunun kışın bir tarafa, yazın bir tarafa akması meşhurdur ve bu olayı halk bir efsaneye bağlar. Efsaneye göre Fethiye tarafına giden Hızır Aleyhisselama yöre halkı çok iyi davranmış. Misafirperverlik göstermiş. Bunun üzerine Hızır Aleyhisselam bir dileğiniz varmı demiş. Köy halkı da suyumuz az demiş. Hızır Aleyhisselam bu istek üzerine size su gelirse zenginleşir misafirperverliğinizi kaybedersiniz demiş. Köylüler biz zengin olunca misafirlere daha iyi bakarız demiş. Hızır Hızır Aleyhisselam bu istek üzerine asasıyla bir kayaya dokunmuş ve kayadan su çıkmış. Zenginleşen köylüler ertesi yıl yine Fethiye'ye gelen Hızır Aleyhisselam'a ekmek vermemişler misafirperverlik göstermemişler Bunun üzerine Hızır Aleyhisselam suyun ihtiyaç olduğu yaz döneminde yayla (Gömbe) tarafına, ihitiyaç olmadığı kış döneminde de Sahil (Fethiye) tarafına akması için dua etmiş ve bu dua gerçekleşmiş.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KUR

1.2.4. Şifalı Sular

Finike ve çevresinde kaplıca niteliğinde sıcak su kaynakları yoktur fakat Finike ve Kumluca İlçeleri sınırları içindeki sular içme suyu olarak kaliteli sulardır. Diğer komşu ilçe olan Demre ilçesi ise içme suyu bakımından talihsizdir. Demre ovasından çıkan kaynak suları ve yeraltı suları kükürtlü ve tuzludur. Ancak bu kaynaklardan bazıları bazı hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Demre ilçe sınırları içinde Çayağzı mevkiinde bulunan vadinin her iki yamacında birer kaynak bulunur. Doğudaki yamaçtaki kaynak Burguç suyu olarak, batıdaki yamaçtaki ise Soğuksu olarak bilinir. analizler sonucunda birbirinin aynı olan ve kalevi toprak kalevili, tuzlu, hafif kükürtlü bir maden suyu olarak tesbit edilen iki kaynak halk tarafından farklı amaçlar kullanılmaktadır. Burguç suyu mide ve bağırsak hastalıkları, soğuksu ise cilt hastalıkları tedavisinde amacıyla kullanılmaktadır. Aslında her iki kaynak da yukarıda da belirtildiği gibi birbirinin aynıdır ve az miktarda alındığında bütün mide rahatsızlıklarına iyi gelir.

1.2.5. Deniz

Diğer ülkelere olan kıyıları özellikle Avrupa kıyıları kirlense de Akdeniz Dünyanın güzel denizlerinden biridir. Ilık, berrak, tuzlu ve temiz sulara sahipliğiyle ünlü Akdenize kıyısında kurulmuş olan Finike uzunluğu 30 km'yi geçen kumsalı, irili ufaklı koyları ile temiz bir denize sahiptir.

Kaynakları art kesimde bulunan dağlar olan Akçay ve Alakır çayı'n getirdiği alüvyonlarla oluşan Finike ovasının sahili sığ ve kumluktur. Finike'den Mavikent'in batısına kadar uzanan kumsal kesintisiz olarak uzanır ve 30km den fazladır.

1.2.6. Mağaralar

Antalya ve çevresi kaya yapısı nedeniyle mağaralar açısından zengindir. Finike ve çevresinde bulunan mağaralar ise şunlardır;

Sulu İn Mağarası (İncirli, Gök mağara); Finike-Kaş karayolunun 2.km'sinde yolun hemen üst kısmında deniz seviyesinden 18 m yükseklikte olup toplam uzunluğu 128 m'yi bulmaktadır.

Şekil 1: Finike Sulu İn (İncirli, Gök Mağara) İllüstrasyonu

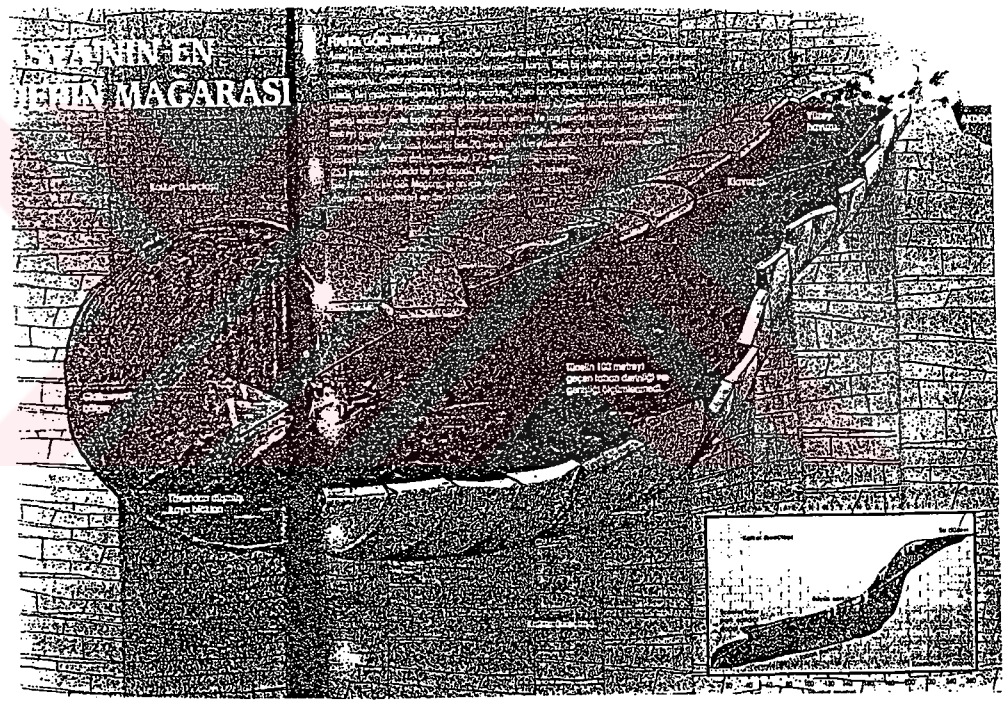

Kaynak: Atlas Gezi Dergisi, Sayı:35, Şubat 199, s.39

Mağara eski çağlarda yer altındaki erimeler sonucu meydana gelmiş, daha sonraki dönemde tavanı göçmüş ve dış dünyaya bu şekilde açılmıştır. Mağaranın içinde yer aldığı kireçtaşları massif, oldukça saf ve gri renklidir. Mağara girişinden itibaren düşey yönde gelişirken mağaranın en dibinde bir su birikintsi bulunur. Suyun üzerini kaplayan yosunların da etkisiyle derin olmayan bir su birintisi izlenimi veren bu su birikintisi aslında aşağıya doğru uzanan mağaranın dış dünyaya açılan kapısıdır.

Atlas dergisi ekibinin 1995 yılında mağarada yaptığı dalış sonucunda deniz 122 metreye kadar inilmiş ve 250 metre uzunluğunda bir hat döşenmiştir. Mağara kayıtlara göre şu an inilebildiği derinlikle bile Asya'nın dalınmış ve belgelenmiş en derin mağarasıdır. Mağaranın içindeki su hemen girince tatlıdır daha aşağılara inince tuzlu su başlamaktadır. Alt bölümdeki tuzlu su, keşfedilememesine rağmen mağaranın denizle bir bağlantısı olduğuna delildir.[44]

Çamlıca Mağarası; Demre ilçesi Kapaklı köyünde, deniz seviyesinden 25m'dedir. Ulaşım denizden yapılabilmektedir ve kıyıdan kısa bir yürüyüşten sonra mağaraya ulaşılabilmektedir. Mağara girişten sonra birkaç kola ayrılır. Aşağılara doğru gelişen mağaranın bu kollarıhemen hemen deniz seviyesine indiğinden, bu kollarda meydana gelmiş bulunan göllerin suyu tuzludur. Görsel çekiciliği en fazla olan doğu kolunun duvarları tamamen damlataşlarla kaplıdır. Mağara, kollarının bitim noktalarındaki göller hariç kurudur ve turizm amaçlı kullanılabilir.

Ayı İni Mağarası; Kumluca ilçesi Adrasan Çavuş koyuna akan kiste deresinin üst kısımlarında, Tüfekkumu tepesinde 137 m'lik uzunluğunda bir mağaradır. Yolu yoktur ancak yürüyerek ulaşılabilir. Mağara geniş bir hacme sahiptir ve tabandaki kaya bloklar üzerinde yer yer dikitler bulunur. Mağaranın tabanı 25-30 m'lik bir diklikle yukarıya doğru devam ederken, sonunda 10 m yüksekliğinde bir baca ile nihayete erer. Girişin batı tarafında kalan kol biraz ilerlemeden sonra genişler ve içi tamamen travertenlerle kaplanmıştır.

1.2.7. Ormanlar

% 56 sı ormanlarla kaplı il topraklarında en çok görülen ağaç türü kızılçamdır. Bunun yanında Türkiye'deki Cedrus Libani (Lübnan Sediri) nin %50 si bu bölgededir. Ve bu sedir ormanlarının büyük bir kısmı Finike yada Komşu ilçelerin sınırları içindedir.

---

[44] Todd Kincaid, "Torosların Derinliklerinde", Atlas Gezi Dergisi, Sayı:35, Şubat, 1995, s.39

Ova kısmı hariç dağlık olan ilçe topraklarının tarıma pek uygun olmaması bu kesimlerde ormanların bozulmadan kalabilmesine olanak sağlamıştır. Finike ovasının tarıma açılması, narenciye tarımının, pamuk tarımının ve en son olarak seracılığın ovada gelişmesiyle dağ köylerinden ovaya doğru bir göç yaşanmıştır. Bu göç sonucunda bu köylerde nüfusun azalması tarla açma amacıyla ormanlık araziye verilen hasar çok düşük gerçekleşmiştir.

Denize bakan kıyılar ve içeri doğru sokulan vadilerde maki toplulukları ve kızılçam karışık halde yada ayrı ayrı gruplar halinde görülür. Maki topluluklarından sonraki yükseltilerde 500-600 metreden sonra kızıl çam ormanları bulunur. Yine bu ormanlar içinde de maki topluluklarına ve diğer ağaç çeşitlerine rastlanır. Deniz seviyesinden 1200-2100 metreler arasındaki ormanlık alanlarda ise sedir, göknar ve ardıç ağaçları bulunurlar. Yüksek ormanlar sahasındaki bu ağaçlardan ardıç ve göknar sedir ormanları içine yada sedir ormanlarının üst kısımlarındaki yükseltilerde seyrek olarak bulunurlar. Yüksek gruptaki ormanlık alanlarda sık ormanlar halinde görülen sedir ağacıdır. Çığlıkara sedir ormanı, Çamkuyusu sedir araştırma ormanı, Sirken ormanı, Karacaören köyü sedir ağacının sık ormanlıklar halinde bulunduğu yerlerdir.

Finike ilçe sınırları içinde olan Alacadağ, nadir orman ağacı türlerinin yer aldığı 20'den fazla ağaç türüne sahip oluşu, bozulmamış doğal dokusu ve anıt ağaçların mevcudiyeti sebebiyle 427 hektar alan ile Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Elmalı-Finike sınırında bulunan Çığlıkara ormanı da sedir ağaçlarının optimum yayılış alanı oluşu ve anıt ağaç özelliği gösteren ağaçların varlığı sebebiyle 15889 hektar alan ile yörede tabiatı koruma alanı ilan edilen ikinci saha olmuştur.[45]

[45] Zerrin Koşdemir, "Uluslararası ve Ulusal Park Politikası İçinde Türkiye Ulusal Park Politikasının Yeri," (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 1994), s.85.

1.2.8. Dağlar

Finike ve çevresi Finike ovası hariç oldukça dağlık bir görünüm arzeder. Elmalı ovası, Antalya körfezi ve Finike ovası arasında yükselen çok yüksek sıradağın takımına Beydağları adı verilmektedir. "Bu kadar karakteristik bir sıradağ kabarığına tek bir ad vermek zorunlu olduğundan bu tür bir adlandırma doğrudur. Aslında Beydağ yaylası Alakır çayının baştaraflarında Finike, Antalya ve Elmalı ovası tarafından gelen yaylacıların toplandığı yörenin en güzel yaylasıdır.[46]

Denizden hemen yükselen ve 2000 metreyi aşan dağlara sahip olan bu silsile oldukça güzel bir görünüme sahiptir.

Beydağları kendi aralarında 4 bölüme ayrılır;

1- Tahtalıdağ; Antalya körfezinin kuzey-güney paralelinde uzanan ve aynı adla adlandırılan Tahtalıdağlar silsilesinin en büyük üyesidir. Deniz yüzeyinden birdenbire yükselerek 2366 metreye ulaştığı için son derece görkemli bir dağdır. Yörede denize bu denli yakın olup 2300 metreyi geçen bir başka dağ yoktur. Adını eteklerindeki çam ve sedir ormanlarından alan Tahtalıdağ, Antalya'dan Manavgat'a kadar olan sahil boyunca ve Finike tarafından açık havalarda net bir şekilde görülür, Tahtalıdağ' ın etrafındaki çeşitli yükseltiler dikkat çeker. Bunlar Teke Dağı (2123m.), Ovacıkbaşı Tepesi (2029m.), Cunda Tepesi (2123m.), Güzelkatran Tepesi (2145m.), Dazkır Tepesi (2014m.).

Tahtalıdağ mitolojide Olympos olarak geçen ünlü bir dağdır. Tahtalıdağın eteklerinde Çıralı (Yanartaş) mevkiinde hiç sönmeden yanan ateş, olimpiyat ateşinin ilk olarak yakıldığı yer olduğu söylenmektedir.

---

[46] Hüseyin Saracoğlu, Bitki Örtüsü Akarsular ve Göller, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990, s.187.

2- Bakırdağları; Yaz ve bahar aylarında gündoğumu esnasında bakır kızılına çalan bir renge büründükleri için böyle adlandırılırlar. Saklıkent (1860m.), Karçukuru, Fesleğen (1800m.), gibi yaylalara sahip Bakırdağları'nın başlıca zirveleri Tunçdağı (2649m), Saklıkent (2503m.), Bakırtepe (2547m.), Alabelen (2422m.), Ardıçtepe (1960m.) dır. Bu dağ kütlesi Tahtalıdağ gibi tekbir tepe değil, karşılıklı birkaç sivri tepeyi ihtive eder.

3- Merkezi Beydağları; Tahtalıdağ'dan Alakır vadisi, Bakırdağları' ndan da Pozandağı ile ayrılan silsiledir. Tüm Beydağları'nın en yüksek dorukları burada bulunur. Önemli zirveleri arasında Kızlarsivrisi (3070m.), Çeştepe (2930m.), Mümtaztepe (2819m.), Korkuteli Akdağ (2825m.), Pozan Dağı (2774m.) dikkati çekmektedir.Bitki örtüsü ve su bakımından çok fakir olan Beydağları'nın bu bölümü yaz aylarında yörüklerin dışında hiç bir iskana sahip değildir.

4- Güneybatı Bölümü Beydağları; Finike-Elmalı ve Elmalı-Kaş yolları arasında kalan dağların tamamıdır. Ormanlar açısından zengin bir yapıya sahiptir. Asırlık ağaçlarla kaplıdırlar. Özellikle ardıç ve sedir türlerinin bir çok çeşidini içeren bölgenin dağları arasında da Alacadağ (2336m.), Kohu Dağı (2408m.), Susuz Dağlar Topluluğu (2209m.) sayılabilir.

1.2.9. Yaylalar

Finike ve çevresi dağlık yapısı itibariyle yüksek yaylalara sahiptir. Bu yaylalar eskiden beri yöre sakinlerinin yaz aylarında sahil kesiminin sıcak ve nemli havasından kaçarak geldikleri yaylalardır. Bu yaylaların bir kısmı sedir ve ardıç ormanlarıyla kaplı bol su kaynaklarına sahip yaylalardır. Daha yüksek yükseltilerde bulunana yaylalar ise tamamen alpin çayırlarla kaplı çıplak ve engebeli arazilerdir. Hayvancılığı bırakıp yerleşik hayata geçmeden yörüklerin keçi sürülerini otlatmak için çıktıkları yaylalarda yine hayvan sürüleri görülmekle birlikte eskisi kadar değildir. Bu yaylalar; Ördübek yaylası, Çamkuyusu yaylası,

Oluklu Yaylası, Belen Yayla, Kırkmuğar yaylası, Güdüzen yaylası, Alacadağ yaylası, Beydağı yaylası, Fesdikan yaylası, Karagöl yaylasıdır. Eskiden beri yaylacıların yaz aylarında konakladığı Ördübek yaylası ve Avlan gölü kıyısında bulunan Göltarla gibi yaylalarda inşa edilen yazlık amaçlı evlerin sayısı ertmaktadır.

1.3. Sosyo-Kültürel Değerler

1.3.1. Festivaller ve Fuarlar

Fuarlar ve festivaller malların ve hizmetlerin tanıtılması için yapılan ve birtakım sosyal ve kültürel faailyetleride içeren düzenlemelerdir. Fuar ve festivallerin özgün niteliklerinden birisi; turizm amaçlı yer değiştirmelere neden olmasıdır.

Fuarlar ve festivaller, ekonomik ve sosyal açıdan geniş bir kitle hareketi oluştururlar, bulundukları yörenin, bölgenin tanıtılmasını sağlarlar, izleyicilerine değişik ve ve renkli yaşam olanağı sunarlar., gelir sağlarlar ve turizm kapsamındaki diğer verilere yansıyan başka turistik harcamalara neden olurlar. Bununla beraber, fuar ve sergiler sosyal çevreye kazandırdıkları canlılık yanında daha çok gelir ve kültür düzeyleri çok farklı kişilere din, dil, renk ve ulus farkı gözetmeksizin açık bulunmaları ve onları çok sayıda bir araya getirecek ortamı sağlamaları açısı ile de önemlidir. [47]

Finike Festivali; Geleneksel olarak şenlik havasında kutlanan 1 Temmuz Kabotaj Bayramı 1989 yılında Finike Şenliğine dönüştürülmüştür. Daha sonraki yıllarda etkinliklerin fazlalaştırılarak festivale dönüştürülen şenlik 19-30 Haziran-1 Temmuz tarihleri arasında üç gün sürmektedir.

---

[47] Nermin Çıldır, "Fuar Çalışmalarının Turizm Açısından Değerlendirilmesi", Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:2, Sayı:13-14, Ocak-Şubat 1991, s.16-18

Finike Belediyesi'nce organize edilen festival, yerel yönetimlerin turizme olan ilgisinin bir örneğidir. Yerel yönetim, gerçekleştirilen festivalle, dışa açılma, yörede var olan potansiyeli sergileme, yöre ve çevreden gelen insanlara hoşca vakit geçirtme, insanları sosyal ve kültürel etkinlikler içerisine katarak, ilçede hareketli bir ekonomik ortam yaratmak amacındadır.

İlçenin en büyük sanatsal ve kültürel etkinliği olan Finike Festivali sanatsal ve bilimsel boyutlarda sergiler, konferanslar ve folklorik gösterilere yer vermektedir.

Hasyurt Tarım Fuarı;Yurt içinden ve yurt dışından firmaların katıldığı tarım karakterli bir fuardır. Fuarın amacı tarıma dayalı yöre ekonomisine canlılık kazandırmak, örnek ve ileri tarım teknolojilerini, en gelişmiş tarım alet ve makinalarını tarımsal koruma araç ve gereçlerinin tanıtımını yapmak ve yöre çiftçilerini bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Türkiye genelinden birçok ilin ziraat odaları temsilcileri ve belediye başkanlarınında ziyaret ettiği fuarı 1997 yılında yapılan 7.sinde 50-60 bin kişi ziyaret etmiştir.

1.3.2. Folklor ve Müzik

1.3.3. Yerel Mimari ve Özellikleri

Finike ve çevresinde yerel mimari yapı, coğrafi şartlara ve bulunulan yöredeki mimari yapı elemanlarına göre farklılık göstermektedir. Dağ köylerinde, ova köylerinde ve ilçe merkezinde farklı özelliklerdedir.

Dağ köylerinde üzeri toprak damlı, geniş ve uzun bir "hayat" kısmı bulunan ve iki veya üç odanın bu hayat kısmına açıldığı iki katlı yapılar dikkati çeker. Bu yapılarda odalar sadece yatmak için kulanılır. İklimin sıcak olması

sebebiyle evde tüm yaşam hayat denilen üstü kapalı, yan tarafları açık, öntarafı seki (oturma yeri) ile çevrili kısımda geçer. Bu kısıma hayat denmesinin sebebide budur. Bu konutlarda alt kat genellikle ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır.

Bu evlerin üstü işlenmemiş sedir tomrukları ve tahtalarla, tahtaların üstü de geren toprak (sugeçirmez toprak) ile doldurulmuştur. Yapının yükünü sedir ağacından işlenmemiş direkler çekmektedir. Duvarlarda taş, toprak ve tahta dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.

Dağ köylerinde ve ova köy ve kasabalarında görülen diğer bir ev türü genelde iki katlı kare planlı evlerdir. Bu evlerde yapı malzemesi olarak taş, tuğla, toprak veya çimento kullanılmıştır ve bu evlerin büyük bir kısmı, yörede "İstanbul çatması" olarak adlandırılan mimari tarzda inşa edilmiştir. Bu tarzda binaların iskeleti ahşaptır, bazen köşelerde taş kullanıldığı da görülmektedir. Ahşap iskeletin arası tuğla, taş ve toprak saman karışımı harç veya tuğla, taş ve kireç kum karışımı harç ile doldurulmaktadır. Ve bu evlerin büyük bir kısmında kapının üstünde ya da yola bakan kısmında cumba bulunmakta ve bu tip evler daha çok varlıklı ailelerde görülmektedir.

İlçe merkezinde ve merkeze bağlı İskele mahallesinde ise 1928 yılında Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi sonucunda Yunanistan'a göç etmiş olan Rumlara ait evlere rastlanır. Bu evler de tipik "Türk Evi" biçimindedir. Fakat bu binaları diğerlerinden ayıran önemli özellliklerden biri, kapı üstlerinde ve saçak altlarında yer alan "eros başı" figürleridir.

1.4. Alt Yapı ve Üst Yapı İmkanları

1.4.1. Alt Yapı

Su enerji, mahal içi ulaşım şebekesi, kanalizasyon sistemi, temizlik ile ilgili tesis ve araçlar, parklar, oto parklar, spor tesisleri, toplantı ve kongre tesisleri

belli bir yerleşme yerinde oturanların yararlandıkları alt yapı tesisleri ve hizmetleridir. Ancak, orayı ziyaret eden turistlerin de bu alt yapıdan yararlanacakları tabiidir. Esasen, söz konusu alt yapıya yeterli ölçüde sahip olmayan bir yerin turistik mahal haline gelmesi güçtür. Devamlı yaşadıkları çevrenin dışına çıkan, günlük hayatlarının çeşitli yüklerinden kurtulmak isteyen insanlar, temel ihtiyaçlarının eksiksiz karşılanmasını talep edeceklerdir. Alt yapının yeterli ölçüde bulunması turistik mahal için vazgeçilmesi mümkün olmayan bir unsurdur.[48]

İçmesuyu şehir merkezine 35km uzaklıktaki Badıl kaynağından gelmektedir. İçmesuyu şebekesinin altyapı ve depo kapasitesi 50.000 nüfusa yetebilecek düzeydedir.

Şehir merkezi kanalizasyon şebekesine kısmen sahiptir. İlçeye bağlı kasaba ve köylerde kanalizasyon şebekesi yoktur. Evsel atıklar foseptik çukurlara akıtılmaktadır. Kasabaları ile birlikte Finike ovasını içine alna bir kanalizasyon projesi Devlet Planlama Teşkilatı'ndan geçmiş durumdadır. Fakat finansman sorunları nedeniyle projeye başlanamamıştır. 2000'li yılların başında projenin uygulama çalışmalarının başlaması beklenmektedir.

İlçe merkezinde bulunan tam teşekküllü Finike Devlet Hastanesi 100 yatak, 26 doktor, 63 hemşire ve hsatabakıcılar dahil toplam 140 personelle hizmet vermektedir.

1.4.2. Üst Yapı

1.4.2.1. Konaklama İşletmeleri

1.4.2.1. Seyahat Acentaları

[48] Toskay, age., s.192

2. FİNİKE'NİN TURİZM TALEBİ

2.1. Dış Turizm Talebi

2.1.1. Turistik Girişler

2.1.2. Konaklayan Kişi Sayısı

2.1.3. Günübirlikçiler

2.2. İç turizm Talebi

2.2.1. Konaklayan Kişi Sayısı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
SYON MERKEZİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNİKE'NİN TURİZM SORUNLARI VE ÖNERİLER

1. FİNİKE'NİN TANITIM VE PAZARLAMA SORUNU

2. FİNİKE'NİN ULAŞIM SORUNU

Bir yerde turizmin gelişmesinin ön şartlarından birisi de ulaştırma durumudur. Ulaşılabilirlik ve turizm olayının yarattığı ulaştırma talebine cevap verebilme, önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaşım olanağı olmayan ya da zayıf olan yörelerin turistik açıdan değerlendirilmesi zordur.

Her ne kadar turizme katılanların beklentileri çok farklıysa da ortak özellikleri seyahat etmeleridir. Seyahati bu kadar çok önemli kılan faktör ise turizmi oluşturan doğal-tarihi ve beşeri çekiciliklerin taşıma, depolama ve nakledilme imkanlarının bulunmaması ile ilgilidir. Bundan dolayıdır ki, turistler tatillerini geçirmek istedikleri turizm sahalarına "gitmek" zorundadırlar. Bu sebeple herhengi bir bölgenin turizm pazarındaki önemi ulaşım imkanlarıyla özdeşleştirilir. Bölgenin doğal-tarihi ve kültürel zenginlikleri ne kadar fazla olursa olsun eğer o bölgeye ulaşım problemi varsa turizm aktiviteleri içinde yer alması çok güçleşir. Alternatif ulaşım sistemine sahip bölgelerse turizm potansiyelleriyle doğru orantılı olarak turizm pazarından yer alma şansına sahiptirler. [49]

Finike'nin Antalya'yla bağlantısını sağlayan karayolu Güneybatı Antalya Turizm Gelişim Projesi çerçevesinde genişletilmiş ve düzenlenmiştir. Finike'nin İl merkezi ile ulaşımda problemi yoktur. Finike-Demre arasında ulaşımı sağlayan karayolunun dar ve virajlı olması ilçenin batı kesimiyle sahilden olan ulaşımında

[49] Akova, age., s.101-102

az da olsa probleme sebep olmaktadır. Elmalı-Finike arasında ulaşımı sağlayan karayolu ise Akçay üzerinde genişletilen iki köprü ile sorunsuz sayılabilecek durumdadır.

Finike turizminin ulaşımdan kaynaklanan sorunu; havaalanlarına uzak olmasıdır. Son yıllarda havayollarının gelişimi ve charter seferlerinin yaygınlaşması ile turistler seyahatlerinde havayolunu tercih etmektedir. Ve seyahat sonrasında konaklanacak olan tesise ulaşma sırasında geçen süre de turistlerin dikkat ettiği hususlardan biri olmaktadır. Konaklama işletmeleri ve tur operatörleri de bu nedenden hava alanlarına uzak bölgeleri yatırım ve tur programlarına dahil etmemeyi tercih etmektedirler. Finike'nin Antalya havaalanına olan uzaklığı 125 km'dir.

Finike'nin diğer ulaşım sorunu da Akdeniz kıyısında olmasına ve yolcu gemilerinin yanaşabileceği bir limana sahip olmasına rağmen deniz ulaşımından yararlanamamasıdır. İstanbul, İzmir gibi liman kentlerinden Antalya'ya yapılacak tarifeli gemi seferlerinin Finike limanına da uğraması Finike turizminin gelişmesinde etkili olacaktır..

3. FİNİKE'NİN EKONOMİK YAPISININ TURİZME ETKİSİ

Yerli girişimcilerin turizm yatırımlarına katkıları açısından Finike, Kemer ve Kaş ile mukaye edilecek olursa, geniş tarımsal hinterlandı ile Finike'nin daha şanslı olması gerekmektedir. Fakat bu hinterlandın tarımsal üretimden kaynaklanan sermaye birikimi turizm yatırımlarına yeterince yönlendirilememiştir.

Kemer ve özellikle Kaş'ta tarımsal alanların darlığı dolayısıyla tarımdan kaynaklanan sermayeninde az olduğu bu iki yörede devletin de teşviki ile Kemer ve Kaş'ta yerli girişimci turizm yatırımlarına Finike'dekinden daha fazla yönelmiştir.

4. FİNİKE'DE TURİZM BİLİNCİNİN YETERSİZLİĞİ VE EĞİTİM SORUNU

5. YATAK KAPASİTESİNİN YETERSİZLİĞİ, NİTELİKSİZLİĞİ VE PROFESYONEL İŞLETMECİLİK ANLAYIŞININ EKSİKLİĞİ SORUNU

Finike'de yatak kapasitesi yetersiz ve niteliksizdir. Şu anda işletme aşamasında bulunan ..... yataktan 74'ü camping, 232'si motel, 372'si otel, ve 352'si pansiyondur. İşletmede bulunana yataklar içinde %.... ile otel yatakları en fazla olandır ve bu otellerde belediye belgeli yıldızsız tesislerdir. İkinci sırada ise % ..... ile pansiyon yatakları gelmektedir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere yörede bulunan yatak sayısı yetersiz olduğu kadar niteliksizdir. Fakat Finike'de yapılması gereken yatak kapasitesi arttırılırken bunun nitelik olarak arttırılması ve turizmin hizmetine sokulan tesislerin çevreyle uyumlu olmasına dikkat edilmesidir. Çünkü "turizm gelirlerini maksimize etmek için çoğu zaman, yatak kapasitelerinin arttırılmasına gidilmektedir. Böyle bir tutum, kısa dönemde karlı görünse de, uzun dönemde yarattığı çevre tahribatı ile turizm gelişimini engelleyecek ve sektör gelir getirici olmaktan çıkacaktır. Zira, doğal kaynakların yenilenmeleri, turizm sektörünün yaratacağı ekonomik değerleri aşan mali kaynakların kullanımını gerektirmektedir.[50]

Tablo Finike tesis türü yatak bazında ve (sayı ve yüzde)

Finike komşu kıyı ilçeleri ile karşılaştırılırsa bu durum daha net görülecektir. **mukayese**

Antalya ili dahilinde bulunan Kemer ve Side'de yatak kapasitesinin bu denli büyük rakamlara ulaşmasının sebeplerinden biri de Güney Antalya Turizm

[50] Perver Korça, "Kıyı Alanlarında Turizm Planlamasına Yönelik Bir Araştırma," (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, 1989), s.19

Gelişim Projesi çerçevesinde ve Side Turizm Yatırım Alanlarında devletçe gerçekleştirilen alt yapı yatırımlarının varlığıdır.

Yöredeki işletmelerde karşılaşılan sorunlarda yatak kapasitesinin yetersizliği ve niteliksizliği'nin yanında profesyonel yöneticilikten kaynaklanan sorunlar da önemli bir unsur teşkil etmektedir. Yöredeki işletmelerin büyük bir kısmı aile işletmeleri yada küçük boy işletmelerdir ve sahipleri tarafından yönetilmektedir. Ara kademe yöneticilerin olmadığı bu işletmelerde aile fertleri yada niteliksiz ucuz işgücü bu konaklama işletmelerindeki işleri yapmaktadırlar.

6. FİNİKE'DE PLANLAMA VE DOĞA TAHRİBİ SORUNU

Turizmin gelişmesinde, başlıca ekonomik alanlarda olduğu gibi, karma ekonomi modeli uygulanmaktadır. Devlet özel turizm altyapısını oluşturmak, yatırımları özendirmek, her düzeyde turizm eğitimi planlamak ve vermek görevini üstlenmiştir. Üst yapı yatırımları ise yasal çerçeve ve düzenlemelerle özel sektöre bırakılmıştır.[51]

Türkiye'de planlı dönem boyunca kitle turizmi ve başka turizm türlerinin birlikte geliştirilmesi hedeflenmiştir. Fakat 1980 sonrası kitle turizmine, kitle turist talebine uygun özel turizm altyapısının ve üstyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesine öncelik verilmiştir.

Ülkenin öncelikli turizm bölgelerinin fiziki turizm planlamasını Turizm Bakanlığı yapmaktadır. Öncelikli bölgelerde turizm altyapısı ve üstyapısı oluşturulması için plan gereğinin yerine getirilmesini Turizm Bakanlığı denetlemektedir.

---

[51] Şükrü Yarcan,Turizm Endüstrisinin Yapısı, Boğaziçi Üniversitesi Yayın No:550, İstanbul, 1994, s.95

Turizm Bakanlığı'nın kitle turizmine yönelik olarak hazırladığı öncelikli planlama çalışmaları Akdeniz kıyısında Antalya, Belek, Side ve Köyceğiz'dedir. Bu planlama çalışmaları içinde gerşekleşen en önemli yatırım Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi'dir. Bu projenin önemi planlama döneminin uzun olması, Dünya Bankası'nca finanse edilmesi ve uygulanan tek örnek proje olmasından kaynaklanır. Proje sahası Antalya'dan batıya doğru Gelidonya Burnu'na kadar 75km'lik kıyı şeridini kapsar. Bölge çeşitli ören yerleri, tarihi ve arkeolojik anıtlar, kıyı boyunca uzanan kumsal ve orman örtüsüne sahiptir. Beydağları Olimpos Milli Parkı bölge sınırları içindedir. [52]

Turizmde gerçekleşen gelişmeler, turistik bölge ve merkezler üzerinde çok yönlü etki yapmaktadır. Her şeyden önce turizm talebinin hızla artışı ve belli bir dönemde yoğunlaşması, belli turistik bölge ve mahallerden daha çok ziyaretçinin yararlanmak istemesine yol açmıştır.

Turistlerin belli turistik bölge ve mahallere yılın belirli dönemlerinde akın etmeleri o yerlerin kapasitelerini zorlamaktadır. Su, bitki, hayvan ve hava gibi ökolojik unsurlar, daha evvel düşünülmemiş, yeni talebe uyamamaktadır. Aynı şekilde, mevcut arazi ve su alanı talebi karşılayamamakta, aşırı kullanım ortaya çıkmaktadır. Yine, yerli halkın sosyal ve psikolojik kapasitesi ile turistlerin aynı konudaki bekleyiş ve davranışları arasında da bir uyum sağlanması gerekir. Akın halinde gelen turistlerle yerli halk arasında ilişkiler yakınlığını kaybetmektedir. Kapasite limitlerini dikkate almadan daha fazla turist barındırabilmek için girişilen yatırımlar problemi ağırlaştırmaktadır.[53]

Turizmin sürdürülebilir bir yapıda gerçekleştirilmesi için turizmin gelişimini yok etmeden çevrenin korunması, mekanların planlanması gerekmektedir. Planlama çalışmasında merkezi, bölgesel ve yerel otorite

---

[52]Yarcan, age., s.97
[53] Toskay, age., s.209

sorumlularının bir bütünlük anlayışı içerisinde olmaları, ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliğinde bulunmaları başarının temel taşlarından birisidir.[54]

Finike ve çevresinde de bölgesel ve yöresel planlama çalışması yapılmalı özellikle yöresel planlama yörenin sosyo-kültürel varlığının muhafazası için eğilinmesi gereken bir husustur. Çünkü " yöresel planlar, yörede turizm dışındaki tarım, sanayi ve diğer hizmet faaliyetlerinin de dağılımını göstermektedir. Arazi kullanış kararları bu düzeyde verilmektedir. Özel sektörün yatırım yapabileceği alanları gösterdiği için özel sektör projeleriyle yakından ilgilidir.[55]

Dinlenme turizmine uygun alanların rasyonel kullanılmamasının en güzel örneklerinden biri de ikinci ev veya yazlık ev sahipliğinin hızla yaygınlaşmasıdır. Büyük halk kitlelerinin hareketliliğinin artması, yolların kırsal alanlara daha yoğun ulaşması, haftalık çalışma süresinin kısalması, erken emekli olma imkanlarını yaygınlaşması ve şehirdeki yerleşim şartlarının gittikçe bozulması, batı dünyasında enflastyonist eğilimin devamlılık kazanması yaygın bir ikinci ev salgınına sebep olmuştur.[56]

İkinci konutlar tatil konutlarının aksine dağınık olarak ve genellikle kıyı kesimlerinde inşaa edildikleri yol, alt yapı ve diğer gerekli tesisler için de alana ihtiyaç gösterdiklerinden, az sayıdaki yatak kapasitesi için çok büyük alanların tahsisi gerekmektedir. İkinci konutlar kıt olan alanları israflı kullanmalarının yanında, bu konutlar sahipleri tarafından yılın son derece sınırlı bir bölümünde kullanılmaktadırlar.

İkinci konutlar geliştikleri yörelerde çok hızlı bir gelişme gösterirler ve alt yapı yatırımları da aynı hızda geliştirilemediği için bulundukları yörelerde yerel yönetimlerin en önemli sorunlarından birisi haline gelirler. Genellikle kıyı

---

[54] Nüzhet Kahraman, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm," Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:5, Sayı:4, Aralık 1994, s.75.
[55] Korça, age., s.39
[56] Toskay, age., s.210

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURUL

bölgelerinde bir hat şeklinde geliştiklerinden dolayı buralara yapılacak alt yapı yatırımlarının maliyeti de fazla olmaktadır.

İkinci konutlar , her ne kadar iç turizmin bir parçası sayılsa da toplumsal yararlılıkları ve yarattıkları istihdam olanaklarının kıtlığı nedeniyle kitlesel iç turizme hizmet ettikleri söylenemez.

Yazlık konutların ve turistik sitelerin yarattığı bir diğer olumsuz etki de verimli tarım alanları üzerinde görülmektedir. Taprağın turizme ayrılması, başlıca önemli gereksinmeler için, örneğin tarım için kullanımını önlemektedir. Ülkemizde özellikle Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi'nde turistik ve tarım bölgelerinde, Marmara Bölgesi'nde kıyı boyunca uzanan verimli tarım alanlarının çok kısa kullanımı olan yazlık konut amaçlı kullanımı ülke tarımına ve turizmine büyük zara vermektedir. Bu durum tarımda üretim kaybına yol açmakta bu da bölgede geçimini tarımdan sağlayan kesimin yoksullaşması yada başka sektörlere kayması sonucunu doğurmaktadır.

Turizmin belirli yörelerde, belli dönemlerde yoğunlaşması turistik yöre üzerine aşırı yüklenmeye neden olmakta, bu da sadece çevrenin tahrip olması sonucunu doğurmamakta, ayrıca tatilinden fizyolojik ve psikolojik olarak dinlenmiş bir şekilde dönmeyi, tatil sonunda daha verimli çalışmayı arzu eden insanlarda fiziki rahatsızlıklara yol açabilen sonuçlar doğurmaktadır.[57]

Son yıllarda artan turizm hareketlerinin beraberinde getirdiği çevre sorunları şunlardır;[58]

- Doğal kaynaklara zarar veren insan faaliyetleri, tarım, sanayi ve kentleşme yoluyla olmaktadır. İnsanlar tarım alanlarını, geleneksel bağ ve bahçelerini bozarak turizm amacıyla kullanmaktadırlar.

---

[57] Akın İlkin, Mithat Zeki Dinçer, Turizm Kesiminin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, TOBB Yayın No.217, Ankara, 1991, s.39

[58] İlkin, age., s.97

- Plansız yapılaşmayla, özellikle deniz kıyılarında yapıların çoğalmasıyla peyzaj ve ormanlar yok olmaktadır.

- Deniz suları ve akarsular çeşitli atıklar ve kanalizasyon pislikleriyle kirlenmektedir.

Arazinin, çevrenin korunması için, araziye hiç dokunmamak, onu bir müze gibi kullanmak, arazileri turizme açma konusunda yasaklar getirmek pek gerçekçi olmayan önlemlerdir. İzlenmesi gereken yol; ihtiyaçlar, yerli halkın çıkarları dikkate alınarak dengeli bir uygulamanın gerçekleştirilmesidir.

Dünya'da ve Türkiye'de karşılaşılan bu sorunlarla Finike ve çevresi de karşı karşıyadır ve bunların önlenmesi için planlama ve çevre konularında aşağıdaki tedbirler alınmalıdır.

- Finike ve çevresinin tarımsal karakterini bozmadan, tarım ve turizmin dengeli bir şekilde ve bir arada yaşayabileceği bir planlamanın yapılması gerekmektedir.
- Turizm amaçlı yapıların, yerel halkın ihtiyacı olan konutların inşa edileceği alanlar ve tarım alanları kesinlikle birbirinden ayrılmalıdır.
- Araziden tasarruf sağlayıcı, inşaat alanlarını daraltıcı, buna karşılık doğal durumu ile kalacak alanları çoğaltacak tedbirler alınmalıdır.
- Ormanlar ve kırsal alanlarda yaşayan yabani hayvanlar ve bunların yaşam alanları korunmalıdır.
- Yapılarda estetiğe dikkat edilmeli, verilen inşaat izinlerinde yöresel mimariye uygunluk aranmalıdır.
- Çevre koruma ve çevre sağlığı konularında yöre halkı bilinçlendirilmelidir.
- Konaklama yatırımlarında küçük işletmeler teşvik edilmeli, kıyıların yıldızlı-lüx otellerle dolması önlenmelidir.

7. FİNİKE'DE GELİŞTİRİLMESİ GEREKEN TURİZM ÇEŞİTLERİ VE ÖNERİLER

7.1. Deniz Turizmi

Denizler "deniz-kum-güneş" ağırlıklı turizm amacıyla ve tedavi amaçlı kürler için kullanılmaktadır.

Uzunluğu 30 km'yi geçen kumsal sahili, irili ufaklı koyları, temiz ve berrak denizi ve sıcak iklimi ile deniz-kum-güneş sloganıyla adlandırılan deniz ağırlıklı turizm için yeterli potansiyele sahip olmasına rağmen bu potansiyel Finike ve çevresinde yeterince değerlendirilememektedir.

Deniz ağırlıklı turizmi tercih eden turistleri çekebilmek için kıyılarda bulunan tesislere ihtiyaç vardır. Çünkü bu turistler seyahatleri esnasında kıyılarda kurulmuş, denize yakın lüks tesislerde konaklamak istemekte ve tüm ihtiyaçlarını da bu tesislerde görebilmeyi istemektedirler. Deniz kıyısında kurulmuş bu tür tesislerden yoksun olan Finike'nin doğal değerleri bu turizm türüne uygun olmasına rağmen gerekli konaklama tesislerine sahip olmadığından dolayı deniz turizmi olanaklarından yeterince yararlanamamaktadır.

Tıp bilimindeki gelişmeler gerek sağlıklı, gerekse sağlığı bozulmuş insanların deniz havası ve suyundan yararlanarak sağlıklarını korumak-kazanmak için uyguladıkları deniz kürlerine Thalassotherapie adı verilir.[59]

Deniz suları içerdikleri mineraller ve tuzlar nedeni ile maden suyu niteliği taşırlar. Bu nedenle bir litresinde bir gram mineral + tuz bulunan deniz suları maden suyu olarak kabul edilir. Ve bu deniz suyunun sıcaklığı 20 derecenin üstündeyse veya ısıtılarak bu sıcaklık sağlanırsa "kaplıca suyu" yani sıcak maden suyu niteliği kazanır.

---

[59] Akova, age., s.133

Deniz sularının analiz raporları incelendiğinde "sodyum-klorürlü, kalsiyum ve magnezyum-sülfat bileşimine sahip bir maden suyu olduğu görülür. Ayrıca deniz suyunda, ikincil durumda potasyum ve hidrokarbonat, üçüncül olarak da flor, iyot fosfor, demir, silisyum rubityum, lityum ve arsen gibi elementler yer alır. Deniz havası da yukarıda özellikleri belirtilen deniz suyu ile sürekli temasta bulunur ve deniz suyunun buharlaşması sonucu bazı özellikler kazanır.[60]

Deniz suyunun bileşiminde bulunan flor deniz suyunu çözerek, deniz havası içindeki ozon oluşumunu hızlandırır. Bu nedenle ozon değeri yüksek olan deniz havası temiz ve sağlıklı, ozon değeri düşük olan deniz havası ise kirli ve sağlıksız olarak kabul edilir.

Hava ve su kirlenmesi görülmeyen deniz ortamı ve kıyı iklimi, zengin ve yoğun olarak eksi elektrik yüklü iyonlar içerirler. Özellikle çırpıntılı bir deniz yüzeyi ve esintili bir deniz ortamı deniz havasının bu özellikleri kazanmalarını hızlandırır ve arttırır. Böyle bir deniz havası solunum yoluyla insan vücudunu olumlu yönde etkiler.[61]

Deniz suyu ve havasından yararlanılarak yapılan kürler ve olumlu etki yaptığı hastalıklar "serbest deniz kürleri" ve belirli bir uzman denetiminde yapılan "Deniz termal kürleri" olarak iki bölümde belirtilmiştir.[62]

Serbest Deniz Banyosu ve Deniz İkliminin Olumlu Etki Yaptığı Hastalıklar;

Deri hastalıkları
Sinir yorgunlukları
Bünyesel yorgunluklar ve kasları güçlendirme
Solunum yolları hastalıkları

---

[60] İsmet Ülker, Sağlık Turizmi: Kaynak, Planlama, Tanıtım, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1994, s.118
[61] Ülker, age., s.118
[62] Ülker, age., s.120

Deniz Termal Uygulamalarının Olumlu Etki Yaptığı Hastalıklar;

- Deniz Termal Banyoları
  - Romatizmal hastalıklar
  - Deri hastalıkları
  - Kan dolaşımı ve kalp hastalıkları
  - Sinir ve kas yorgunluğu
- Deniz Çamuru Banyoları
  - Romatizma
  - Kırık-çıkık ağrıları
  - Deri rahatsızlıkları
  - Eklem ağrıları
- Deniz Suyu İçme Kürleri
  - Mide ve bağırsak hastalıkları
  - Karaciğer-Safra kesesi hastalıkları
  - Kan zayıflığı hastalıkları
  - Beslenme bozukluğu hastalıkları
- Solunum Yolu ile Kürler
  - Astım
  - Bronşit

Serbest deniz kürleri için 18-28°C deniz suyu ve 20-34°C aylık ortalama hava sıcaklığı olumlu kabul edilir. Türkiye'nin güney bölgesi olan Hatay-Bodrum arasında kalan bölge deniz suyu sıcaklıkları açısından 7-9 ay uygun değerlere sahiptir.

Antalya bölgesinde Gazipaşa-Finike arasında kalan önemli kıyı kesimlerinde yapılan deniz suyu tam analiz raporları sonuçlarına göre, deniz suyunun bir litresinde genel olarak 37-39 dolayında eriyik mineral + tuz bulunmaktadır. Bu değerler, deniz kürleri açısından en uygun deniz suyu bileşimi olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ortalama deniz suyu sıcaklıklarının ise 9 ay olumluluk göstermesi, bölgenin deniz kürleri açısından ne denli uygun şartlara

sahip olduğunu göstermektedir. Antalya yöresinde tüm bu olumlulukların yanısıra, bölge kıyılarının açık deniz etkisinde bulunması, yaz mevsimi kıyı meltemlerinin esmesi ve çam ormanlarının deniz kıyısına kadar ulaşması bölgenin önemini ve çekiciliğini daha da arttırmaktadır.[63]

7.2. Kültür Turizmi:

Eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski medeniyetlere ait kalıntıların görülmesi amacı ile yapılan seyahatler, araştırma ve keşif için yapılan seyahatler kişilerin bilgi ve görgülerini arttırmakta, kültür turizmi içinde yer almaktadır. Ayrıca, dini amaçlarla yapılan seyahatler yine bu guruba dahil olmaktadır.[64]

Kültür turizmini diğerlerinden ayıran ise ziyaret edilen bölgenin insanlarından onların deneyimlerini, farklı kültürlerini istismar etmeden onlardan bir şeyler öğrenmektir.[65]

Kültürel turizm sonucunda az gelişmiş yörelerde yüzyüze gelinen sorunlardan biri, turizmin yerel kültür ve halk üzerine olan etkisidir. "Doğası gereği kültürel turizm, modern değerlere, nakite dayalı bir ekonomiye ve geleneksel adetlere ve dinlere karşı çok farklı yönelimlerden insanları beraberinde getirir. Böylesine farklı insanların turizt olarak biraraya gelerek buluşması özellikle bölge ve geleneksel toplum üzerinde büyük etkiler yapabilir. Örneğin bir turist yöresel bir el yapımı eşyayı görebilir ve hediye olarak alıp evine götürebilir. Ve belki bir gün bunun binlercesinin yapımına zemin hazırlayabilir. Bu eşyanın işçiliğini yapan da bundan belirli bir para kazanacaktır. Bu ve diğer

---

[63] Ülker, age., s.137
[64] Toskay, age., s.156
[65] Colin Michael Hall, Betty Weiler, "What's Special About Special Interest Tourism?," Special İnterest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, John Wiley & Sons Inc., New York, 1992, s.9

birçok yolla, kültürel turizmde birçok yanlış anlama ve hayal kırıklığı olduğu kadar daha çok anlayış ve karşılıklı zenginleşme imkanları vardır."[66]

İnanç turizmi olarak adlandırılan dini turizmin temel kaynağı dini amaçlı yerlerin bulunması ve ziyaret edilmesidir. İnanç turizmi bu özelliği ile diğer turizm çeşitlerinden ayrılır fakat dikkat edilmesi gereken husus dini merkezleri ziyaret eden turistler bu turizm çeşidi içerisinde diğer turizm motivasyonlara da sahip olabilir. Diğer bir deyişle seyahatin bir değil birkaç hedefi olabilir. Bu yüzden inanç turizmi bünyesinde değerlendirilebilecek olan yörelerde dini değerler ana çekim unsuru olarak kullanılarak yörenin diğer tuzim imkanlarıda aktif hale getirilebilir.

Demre ilçesinde bulunan Aziz Nikhola Kilisesi inanç turizmi kapsamında değerlendirilebilecek bir dini değerdir. Demre'nin ve Aziz Nikholas Klisesi'nin tanıtımı için ilk kez 1981 yılında Turizm Bakanlığı'nın girişimiyle Noel Baba sempozyumu düzenlendi. Daha sonra gelenekselleşen sempozyum başta Fener Ortodoks Patrikhanesi olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen din ve bilim adamlarının katıldıkları etkinliklere dönüştü. Yabancı basın yayın organlarının da izledikleri ve haber yaptıkları bu etkinlikler yörenin ve Türkiye'nin tanıtımına katkı yapmaktadır.

Bu yapıyı ziyarete gelen turistler yörenin doğal ve tarihi güzelliklerini de gezerek daha fazla konaklama yapmaktadırlar. Yine yöreye düzenlene turlarda vazgeçilmez bir gezi yeri olma özelliğine sahiptir. Bu da kısmende olsa yöre ekonomisine canlılık getirmektedir. Yine Finike'de konaklayan turistler günübirlik gezilerle Aziz Nikhola Kilisesi'ne getirilerek Finike'nin turistik çeşitliliği arttırılabilir.

Yörede bulunan ve inanç turizmi kapsamında değerlendirilebilecek bir diğer dini değer de Elmalı ilçesi sınırları içinde bulunan Abdal Musa Türbesi ve

[66] World Tourism Organisation, International Tourism: A Global Perspective, Edited by, Chuck Y. Gee, Madrid, 1997, s.121

Dergahı'dır. Abdal Musa'nın 16.yüzyılda kurduğu sanılan dergah, Alevilerin en önemli dört dergahından biridir. Anadolu'nun Türkleşmesinde etkili olmuş Horasan erenlerinden Abdal Musa'nın mezarının bulunduğu türbe özellikle Alevi vatandaşlarımız tarafından ziyaret edilmektedir. Her yıl 6-9 Haziran tarihlerinde yapılan Abdal Musa şenlikleri Türkiye'nin dört bir tarafından gelen vatandaşların iştirak ettiği bir etkinliktir.

7.3. Dağ ve Yayla Turizmi

Antalya ve çevresi dağlık arazi yapısı, il topraklarının yaklaşık %56'sını kaplayan ormanları, ormanlarda bulunan zengin bitki örtüsü ve farklı yükseltilerde bulunan yaylaları ile dağ ve yayla turizmi için önemli bir potansiyeldir.

Dağ Turizmi; Dağlık alanlarda bulunma, dinlenme ve tatil ile dağ sporları yapma uğraşlarını kapsayan bir turizm hareketidir. Bu tür uygulamalar genellikle orta ve yüksek dağlık yöreler üzerinde planlanır ve geliştirilirler.[67]

Dağcılık; her türlü karlı buzlu ve kayalık zeminlerde doğal ve yapay tırmanma teknikleri uygulayarak, görkemli dağ doruklarına ulaşmak için yapılan sportif hareketlerdir.[68]

Dağ turizmi yapılacak yerin bazı özellikler göstermesi gerekmektedir.

- Deniz seviyesinden yüksek ve değişken bir topoğrafya sunması ve yükselti farkı göstermesi,
- Dağcılık uygulamalarına olanak veren sarp ve zorlu doruklar ve manzara güzellikleri olması,
- Ulaşılabilir ve can güvenliğinin olması,

---

[67] İsmet Ülker, Dağ Turizmi: Planlama Yöntemleri, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1992, s.11

[68] Ülker, Dağ Turizmi, s.25

- Dağcılık yapanlara ya da dağ gezileri, yürüyüşleri yapanlara sınırlı da olsa konaklama ve barınma olanağı sunan yerler olması gerekmektedir.

Dağ turizmi içinde incelenebilecek bir diğer aktivite de kış sporları ve turizmidir. Antalya ilinde Beydağları-Saklıkent ve Alanya-Akdağ kış sporları ve turizmi amacıyla kullanılan sahalardır. İki saha da 1600-2300 metreler arasındadır. Yılın 4 ayında 50-100 cm civarında kar kalınlığına sahiptirler. Antalya ve çevresindeki kış sporlarının yapıldığı yerler kar tutma süresinni kısa olması ve bunun yıllara göre değişebilmesi gibi dezavantajlarına rağmen Akdeniz ikliminin özelliğinden dolayı, yoğun kar yağışından hemen sonra parlak Akdeniz güneşi dağlara güçlü bir canlılık kazandırır. Bu da kayak merkezlerinde bulunması gereken bir özelliktir. Yörede kış sporları için kullanılabilecek diğer saha Beydağları üzerindeki Kızlarsivrisi'dir. Yöredeki diğer yükseltiler kar tutma sürelerinin kısa olmasından dolayı kış sporları ve turzmi için uygun değildirler.

Dağ turizmi kapsamında değerlendirilebeilecek bir diğer aktivite de trekking dir. Trekking; doğal engellerle dolu bir arazi parçasının herhangi bir ulaşım aracı kullanmaksızın yürüyerek aşma anlamına gelir ve Türkçe'ye doğa yürüyüşü olarak çevrilebilir.

Trekking'i mağaracılık, dağcılık gibi diğer doğa sporlarından ayıran en büyük özelliği basit kampçılık, harita ve pusula bilgisi dışında fazla uzmanlık gerektirmemesidir. Şehirleşmeyle gelen hayat tarzının olumsuz etkisi altındaki insanın doğa ile bütünleşip, doğadaki güzelliklerin farkına varması ve bunu yaparken de bedeninin ve aklının tüm imkanlarını kullanması trekking'in asıl amaçlarından birisidir.

Deniz seviyesinde 800 metreden 2000 metreye kadar uzanan yükseklik arası insan sağlığına uygun ve sağlıklı iklim tanımına uygun yerlerdir. Ve dağlar kış sporları, dağcılık, trekking gibi aktiviteler dışında gerek sağlıklı insanların

gerekse sağlığı bozulmuş insanların sağlıklarını korumaları ve kazanmaları için uygun yerlerdir.

Dağ ikliminin insan sağlığına olumlu etkileri şöyle gerçekleşir. Deniz seviyesinden yükseldikçe hava basıncı ve yoğunluğuyla havadaki bağıl nem oranı ve oksijen azaldığından güneş ışınları daha etkili olur. Buna bağlı olarak her 1000m. yükseldiğinde ultraviyole ışınları %15 oranında arttığından yükseklerdeki havada ozon ise havadaki kirleticileri indirgeyerek, havanın doğal yolla ve sürekli olarak temizlenmesine sebep olur. Dağlık alanların ormanlarla kaplı sahalarında rüzgarın aşırı etkisi kırılırken, sıcaklık oynamaları azalır ve havadaki nem oranı düzenlidir. Bunlar dışında iğneyapraklı ağaçların salgıladığı koku sinir sistemi üzerinde uyarıcı ve olumlu bir etki yapar. Ülkemizin kırsal sahalarında geleneksel olarak sürdürülen yaylaya çıkma olayı ekonomik olduğu kadar dağ ikliminden sağlık yönünden yararlanmayı da amaçlamaktadır.[69]

Dağ ve iklim kürleri hava kirlenmesi sonucu görülen aşağıdaki hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

-Kan dolaşımı ve kalp rahatsızlıkları,
- Solunum yolu hastalıkları,
- Beslenme bozuklukları,
- Sinir sistemi yorgunlukları.

Çevre sorunları, hava kirliliği, nemli ve güneşten yoksun hava Avrupa ülkelerinde dağ ve iklim kürlerinin ışık kürleri ile birleştirilerek kullanılması yaygın bir kür şekline dönüşmüştür.

Türkiye'de yüksek iklimde bulunma ve iklimin olanaklarından yararlanma "yaylaya çıkma" şeklindeki köklü ve yaygın bir gelenekle bütünleşmiştir. Türkiye'de yaylaya çıkma olarak adlandırılan bu hareket, dünya turizm

[69] Akova, age., s.138-139

hareketleri içinde yüksek iklimde bulunmak ya da iklim kürleri sözcükleriyle ifade edilmektedir.

Finike ve çevresi dağlık yapısı itibariyle yüksek yaylalara sahiptir. Bunlar çevredeki çeşitli yükseltilerde bulunan değişik özellikler gösteren yaylalardır. Bu yaylalar; Ördübek yaylası, Çamkuyusu yaylası, Oluklu Yaylası, Belen Yayla, Kırkmuğar yaylası, Güdüzen yaylası, Alacadağ yaylası, Beydağı yaylası, Fesdikan yaylası, Karagöl yaylasıdır.

8.4. Av Turizmi

İnsanoğlu tarihin ilk çağlarında sadece hayatını devam ettirebilmek için avlanırken avcılık daha sonraları dinlenme, eğlenme ve spor gayesiyle yapılmaya başlanmıştır. Sürekli yaşanılan yerin dışına gidilerek, belli bir zaman dilimi için orada kalmak ve avlanmak "av turizmi" kavramını doğurmuştur. Ancak av turizminin sözkonusu olabilmesi herşeyden önce avlanacak olan avın varlığına bağlıdır. Bunun için av alanlarında bulunan av hayvanlarının belirli bir sayıya ulaşması ve av turizminde değerlendirilecek hayvanların önceden belirlenmesi önem taşır.

Finike dağ ve yaylalarında bol miktarda keklik, bıldırcın, üveyik, güvercin, çulluk, karatavuk gibi kuş türleri, ormanlık ve kayalık kesimlerde ise dağ keçisi, kurt, çakal, tilki, sansar, sincap, yaban domuzu, tavşan gibi hayvanlar bulunur.

Yörede bol miktarda bulunan ve tarımsal ürünlere zarar veren yaban domuzları av turizmi çerçevesinde değerlendirilebilir. Yine av turizminde değerlendirilebilecek bir diğer hayvan yaban keçileridir. Yörede, çok sarp olan Sarıkaya'da yaşayan yaban keçilerinin Antalya-Düzlerçamı Av Koruma ve Üretme Sahası'nda olduğu gibi belli bir program dahilinde çoğalmaları sağlanarak av turizmi çerçevesinde değerlendirilmeleri mümkündür. Çok sarp yüksek

uçurumlara sahip olan Sarıkaya yabankeçileri için doğal bir yaşam ortamı sunmaktadır. Ve bu sarp arazi yapısı yaban keçilerinin varlıklarını koruyabilmelerinin sebebidir. Finike'ye sınır olan Kaş-Kıbrıs Çayı Av Hayvanlarını Koruma ve Üretme Sahası yörede av turizmi kapsamında değerlendirilebilecek bir diğer sahadır. Sahada tüm av hayvanları koruma ve üretme kapsamındadır.

8. 5 . Yat Turizmi

İnsanların, monoton ve sıkıcı şehir hayatına olan tepkileri; doğaya dönme, aktif faaliyetlerle meşgul olma ve alternatif turizm şekillerinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Kişilerin kendilerini daha özgür hissettikleri yat turizmi turizm sektörünün önemli bir kolunu meydana getirmektedir.

Yat; konaklama-mutfak, banyo, wc gibi yaşama bölümlerinden oluşan boyu 7 metre ile 50 metre arasında değişen, seyahat ve turizm amaçlı kullanılan deniz aracıdır. " Yatların eğlence, spor ve turizm amaçlı kullanılmasına yatçılık, bu seyahate fiilen katılan, yat kullanan insanlara yatçı denmektedir. Turistin yata ulaşması, belirli bir gezinti sonucu tekneyi terketmesi arasında gerçekleşen tüm turistik faaliyetler ise yat turizmini tanımlamaktadır."[70]

Yatçılığın dört çeşidi bulunmaktadır;[71]

1-Normal yat kiralayarak tecrübeli insanların kendi başlarına kiraladıkları yatlar ile kendileri mürettebat olarak seyahat ettikleri,

2-Biraz bilgisi olan insanların yine aktivitelere kaptan ve mürettebata yardımcı olarak katıldıkları,

---

[70] Meral Özer, Türkiye'de Yat Turizmi, Devlet Planlama Teşkilatı, Proje Değerleme Müdürlüğü, Ankara, 1990, s. ***sayfa fatoş'a sorulacak***

[71] Harold Richins, "Yachting Holidays, an Experience With Island Adventures", Special Interest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, John Wiley & Sons.Inc., New York, 1992, s.186-187

3-Yemeklerin ve içeceklerin mürettebat tarafından hazırlandığı. Hazır yiyecek ve içeceklerin olduğu denizcilikle ilgili tecrübenin gerekmediği tarihi ve kültürel bölgelerin gezilmesi amaçlı yat turizmi çeşididir. Kara ile bağlantısı olan yat turizmi çeşidi. Ülkemiz genelinde daha çok bu çeşit yatçılık yapılmaktadır.

4-Aynı tür yatların filo şeklinde çıktıkları tatil şeklidir.

Ayrıca özel amaçlı yatçılıkta yapılmaktadır. Bekarlar, yeni evliler, balıkçılar, otel ile yat arasında kombinasyonun sağlandığı tur, bilimsel araştırmalar gibi.

"Yat turizmini terceh edenlerin yaş ortalamaları 35-50 arasındadır ve arkadaşlarıyla ve kendi kendilerine eğlenmesini bilen insanlardır. Filo şeklinde çıkanlar ise daha geniş gruplardır. Ve o kadar fazla deneyim sahibi olmalarına gerek yoktur."[72] Ülkemizde yapılan yatçılıkta ise çok geniş bir insan grubuna hitap edilir. Çok az deneyimli veya deneyimsiz bu tür gruplar içinde çok çeşitli mürettebatlı yatlar mevcuttur. Küçük gruplara, bekarlara, ailelere ve çiftlere lüksün çeşitli seviyelerinde hizmet edebilir. Ayrıca maceracı kesime de hitap edecek kısmen ekipmanlandırılmış, ortak tuvaletin kullanıldığı, çok fazla lüks olmayan yatlar da mevcuttur. bazı yatlarda ise 5 yıldızlı bir otelin konforunu bulmak mümkündür.

Yatların konaklayarak çeşitli ihtiyaçlarını giderebilecekleri mekanlar olarak limanlar karşımıza çıkar. Limanlar; gemicilerin uyuma, yeme, yatın tamir ve yakıt ihtiyacının karşılandığı, alışveriş-haberleşme imkanı bulunan tesislerdir. Yat turizmine yönelik yatırımların kıyılardaki betonlaşmayı da önleyici boyutu bulunmaktadır. Şöyleki , 8 yataklı ve 10 yatlık bir filo 80 yataklı bir otele eşdeğer yatak kapasitesi sunmaktadır. Ayrıca yatların yer değiştirebilme fonksiyonları sayesinde sabit tesislere göre çevrelerine daha az zarar verebilmektedirler. Ancak yat turizmi konaklama sektörünün bir alternatifi olarak değerlendirilemez olsa olsa tamamlayıcısı olabilir.[73]

---

[72] Richins, age., s.188
[73] Akova, age., s.226

Türkiye'de yat turizmi hareketi yabancıların seyir için Ege ve Akdeniz kıyılarına gelmesi ile başlamıştır. O zamana kadar sınırlı sayıda yatçının yararlandığı bu kıyılar, yabancı işletmecilerin buralarda yat gezileri organize etmeleri ile tanınmıştır. Türk ve yabancı işletmelerin bu kıyılarda mürettebatlı veya mürettebatsız yatlar kiralaması Türkiye'de yat turizmine geniş kitlelerin katılımını sağlamıştır. Daha sonra da yatçılığın turizmin önemli bir dalı olarak kamu düzeyinde ele alınması ve özendirilmesi hem bu sektörü geliştirmiş, hem de yatçılık için çok gerekli olan marina yatırımlarının gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Akdeniz dünya genelinde yat turizminin en yoğun olarak yapıldığı yerlerden biridir. Ve bu bölgede " 600.000 civarında yat dolaşmaktadır. İspanya-Fransa-İtalya'daki marinaların toplam tekne bağlama kapasitesi 350.000'lerdedir. Avrupa Birliği insanlarının gelir seviyelerindeki artışa paralel olarak her yıl sadece Almanya'da 90.000 civarında tekne satılmaktadır."[74] Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye yat turizminde en büyük pazar olan gelir seviyesi yüksek Avrupa Birliği ülkelerine yakın olması, Akdeniz çanağında bulunması ve yat turizmi için gerekli doğal ve tarihi güzelliklere sahip olması nedeniyle bu turizm türünde büyük bir potansiyele sahiptir.

Yat turizmi için gerekli olan en önemli alt yapı tesisi yatların yanaşabilecekleri ve turistlerin yaşamları için gerekli ihtiyaçlarını görebilecekleri ünitelere sahip liman yada marinalardır. Finike limanı balıkçı barınağı olarak yapılmıştır. Yatların yanaşabildiği fakat bazı hizmetleri alamadığı ve büyük gemilerin de yanaşmasına da müsait olmayan liman belediye tarafından işletilmekte idi. Daha sonra tam teşekküllü bir marina haline getirilmesi amacıyla ihale edilen marina işletilmek üzere Setur' a verilmiştir. Finike marina 380 deniz ve 200 kara bağlama kapasitesine sahiptir.

---

[74] Tankut Ünal, Turizm Üzerine, Şahinkaya Matbaacılık, İstanbul, 1996, s.42

Marinaların yer seçiminde, rüzgara kapalılık, doğal ve tarihi güzelliklere yakınlık kadar ulaşım da önemli bir etkendir. Ulaşılabilirlik açısından ve yat müşterisinin özellikleri açısından marinaların ve seyir noktalarının bir havaalanına yakın olması çok önemlidir. Finike marina karadan Antalya Havaalanı'na 125 km., antalya şehir merkezine 118km., Kemer'e 70km'dir. Deniz mesafesi olarak diğer yat turizmi merkezlerine olan uzaklıkları da Antalya'ya 62 mil, Kemer'e 40 mil, Kekova'ya 18 mil, Kaş'a 41 mil, Göcek'e 88 mil, Marmaris'e 128 mil'dir.

7.6.Kitle Turizmi

Türkiye'de turizm endüstrisinde yapı değişikliği 1980'li yıllarda başlamıştır. Kitle turzimi için gerekli özel turizm altyapısının ve uygun turizm üstyapısının oluşturulması yoluna gidilmiştir. Turist talebinin kıyılara yönelik olduğu ve öncelikle doğal kaynakları kullanan kitle turizmi turist çekim ülkesinde özel turizm altyapısı ve üstyapısı yaratılmasını gerektirir.

Kitle turizmine uygun özel turizm altyapısı ve olanakları Güney Antalya bölgesinde yaratılmış, bölgenin turistik ürünü hızla tatilci ürünlere dönüştürülmüştür.

Kitle turizmi, kapalı turizm bölgelerinde gelişir. Kapalı turizm bölgeleri yabancı turistin kullanımına yönelik özel altyapı, konaklama, tatil köyü, kıyı oteli vd. yan hizmetlerden oluşur.

Turizmde yapı değişikliğinden sonra Türkiye'ye gelen yabancı turist talebi, profili, özellikleri değişmiş, kıyılarda gerçekleştirilen turizm altyapısı ve konaklama yatırımları sonucunda pazarlama faaliyeti kitle turizmine yönelmiştir. Kıyı otellerinin ve tatil köylerinin kapasitesindeki hızlı artış, pazarlama, gereğini yaratmıştır. Gerçekleştirilen konaklama yatırımlarının türü ve niteliği ülkenin turizm imajını değiştirmiştir. "Türkiye'de kitle turizminin gelişimi havayolu

ulaşımıyla da bağlantılıdır. Havayolu ulaşımının kolaylaşması ve charter uçuşları nedeniyle ucuzlaması talebi arttırdı."[75] Türkiye yalnız kültür ve tarih ağırlıklı gezginci turların çekim ülkesi değil, kitle turizmine yönelen, tatilci turiste hizmet sunan büyük ölçekli ucuz tatilci paket tur organizasyonunu gerektiren bir yeni tatil ülkesi olmuştur.

Türkiye'de kitle turizmi için hazırlanan tatilci paket turlar ülkeye yönelik turizm talebinin karşılanış biçimin değiştirdi. Tatilci paket turlar kıyı bölgelerine düzenlenen ve tatil köylerini kullanan standart ürünlerdir. Kapalı tatil köyü ortamındaki tatilci paket turların gezme-görme niteliği çok azdır. Tatilci paket turların düzenlenmesi ve satışı Türkiye'ye yabancı turist talebini arttırırken paket turların fiyatı sürekli düşmüştür.

Kitle turizminde paket turun bütünsellik özelliği nedeniyle tatilci turist tüm hizmetlerin fiyata dahil olduğu paketlenmiş ürünü satın alır. Tatil hizmetinin ve harcamaların tümü pakete dahil olduğu için turist zaten Türkiye'de çok az ek harcama yapar. Tatil köyünde yapılan ek harcamalar tatil köyü yönetiminin ve bağlantılı olduğu yabancı tur operatörünün muhasebesine kayd edilir. Bu da Türkiye'nin turizm döviz gelirini, turizmin ekonomik özellikle yerel ekonomik etkisini azaltır.

Kitle turizmine katılan turistler kapalı tatil bölgelerinde konakladıklarından dolayı yerel halk ile turiztler arasında sosyal ilişki kurulması zorlaşmaktadır. Kapalı tatil bölgeleri bu özellikleriyle "serbest ticaret bölgeleri" ne benzemektedir. Bu durumla en yakın turizm bölgesi olan Kemer'de karşılaşılmıştır. Kitle turizmine yönelik yapılan lüks oteller ve tatil köylerinde konaklayan turistlerin yerel halk ile ilişkileri minimum seviyededir. Turist ile yerel halkın ilişkilerinin minimum düzeyde gerşekleşmesi yerel halkın turizmden aldığı payı ve turizmin yöre ekonomisine olan direkt katkısını azaltmaktadır.

---

[75] Yarcan, age., s.81

Finike'de büyük beş yıldızlı, lüks otel ve tatil köyleri yerine, yerel halkla içiçe olan , hatta yerel halkın işletmecisi olduğu küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi, teşvik edilmesi gerekmektedir.

7.7 Alternatif Turizm Çeşitleri

Kişi başına düşen harcama miktarının artışı, daha yüksek yaşam standardı, daha iyi seyahat olanakları ve dünyadaki sosyo-demografik değişimler 1990 yıllarındaki seyahat pazarını , 1970 ve 1980 lerdekinden daha farklı bir hale getirmiştir. Pazardaki sosyo-ekonomik değişimlerden dolayı yaşlı insanların daha aktif hale gelmesi, genç evliler, iki kişilik aileler, çocuksuz çiftler ve bekar yetişkinlerin oranının artması seyahat pazarındaki önemli değişimlerin sebebi olmuştur. Bu sosyal değişimlerin tümü giderek daha da büyük çeşitlilik gösterecek ve bu çeşitlilik de turist çeşitliliği, ihtiyaçları ve isteklerinin farklılaşmasına yol açacaktır.[76] Turistlerin farklılaşan isteklerindeki başında tatillerinde daha aktif olma, bulundukları yöreyi daha yakından tanıma istekleri, sıkıcı şehir hayatının getirdiği doğaya yakın olma istekleri gelmektedir. Bu isteklerin sonucunda "alternatif turizm" olarak adlandırılan bazı turizm aktiviteleri gelişmiş ve geliştirilmiştir.

Bu turizm şekli, çeşitli şekillerde, uygun toplumsal veya alternatif turizm olarak tanımlanabilir. Frommer alternatif turizmi bir çeşit yeni vakit geçirme, yıpranmış ve eskimiş aktivitelerin geliştirilmesi olarak tanımlamıştır. Alternatif turizm aktif olmak kadar gidilecek yerin kalitesinden, sosyo-kültürel ve doğal ortamından ödün vermeden ziyaret etmektir.[77]

Yerel insanlar turizm deneyiminin çeşitli aşamalarıyla ilgili olmalı yada yer almalıdırlar. Ve yerel halk bilmelidirler ki özel ilgi grupları yalnızca hayvanat bahçesi kültüründe olduğu gibi, insan gruplarının aval aval bakmasını

[76] Hall, age., s.1
[77] Hall, age., s.9

istememektedirler. Özel ilgi seyahatçileri hakikaten daha zengin, daha maceracı deneyimleri öğrenmek istemektedirler.[78]

Alternatif turizme katılan turistleri kitle turizmine katılan turistlelerden ayıran bazı özellikleri vardır. Ferdi veya arkadaş gruplarıyla ve gerekli olan ulaşım araçlarıyla seyahat eden bu turistler konfor aramayıp, karşılaşabilecekleri her türlü zorluğa katlanmak konusunda da tereddüt taşımazlar. Alternatif turizm şekillerine katılmadan önce bazı sıkıntı ve zorluklarla karşılaşabileceklerini daha önceden kabul ettiklerinden, bulduklarıyla yetinen ve bundan mutlu olmaya hazır kişilerdir.

Alternatif turizmin kitle turizminin yerini alması beklenemez. Ancak alternatif turizm aktiviteleri kitle turizmini destekleyicicisi olabilir. Bu yolla yörenin doğal güzelliklerinden yararlanma imkanı harekete geçirilebilir. Bu aktivitelerin yaratılması sonucunda;

- Kitle turizmine katılan turistlerin, tatillerini geçirdikleri yörenin doğal güzelliklerini tanımaları sağlanmış olur.

-Kırsal yörelerde yaşayan halkın turizm aktivitelerinde yer almaları sağlanır. Bu yolla yerel halkın ekonomik yönden güçlenmesine katkıda bulunulmuş olur. (rehberlik, konaklama, kahvaltı ücretleri gibi)

-Ekonomik yönden geri olan kırsal yörelerde alternatif bir gelir imkanı olan turizmin tohumları atılmış olur.

-Sosyal ve kültürel açıdan da kapalı bir yapıya sahip olan kırsal yörelerin kültürel gelişimine katkıda bulunulur.

Macera turizmi; Macera yönlü turizm, özel ilgi grup turizm pazarı içinde bulunan bir bölümdür. 1970'lerin başından beri hızla gelişen dergiler, magazinler, macera sporları ile ilgili ekipmanların artması, batı dünyasında öncelikle Avustralya ve Kuzey Amerika'da macera turizminin gelişmesini sağlamıştır.

[78] Hall, age., s.9

Buna ek olarak macera turizmine yatkın bozulmamış doğal ortamlar, bu tür aktivitelerin yapılabileceği alanlarla bağlantılıdır.

Birçok turist müsabaka, korku, yoğun bir deneyim sağlayan aktivitelere katılmak ister. Bunlardan bazı turistler fiziksel özelliklerini yeni ve normaldışı yollarla dağcılık, bisiklete binmek veya kayak yapmak isterler. Diğerleri, modern araçlarla ve yollarla kendi hayatlarını emniyetli ve rahat hale getirenlerden uzak olarak , doğa ile yüzleşmek isterler. Motivasyonları ne olursa olsun, bu turistler yoğun bir macera yaşamak için araç ve mekanlar isteyeceklerdir. Genel olarak macera turizmi doğa, çevresel özellikler, dağlar, nehirler, ormanlar ve benzerlerini kapsar.[79]

Macera turizmi şöyle tanımlanabilir. Açıkhava turistik aktivitelerinin, geniş bir dağılımı, katılımcıların evlerinden uzak doğal ortam içinde risk içeren ve katılımcıları direkt olarak etkileyen turistik deneyimlerin yöneltilmesidir.

Bu çeşit turizm aktiviteler geniş bir dağılım içinde şu şekilde sıralanabilir;

- sırtçantalı yürüyüş
- delta kanat
- avcılık
- dağcılık
- dağ inişi (kaya)
- kaya tırmanışı
- yelken
- su kayağı
- kar yürüyüşü
- doğa yürüyüşü
- nehir kanosu
- nehir raftingi
- bisiklet
- balıkçılık
- balon
- dağ bisikleti
- nehir kayağı
- orienteering*
- aletli dalış
- sky-diving (hava kayağı)
- mağaracılık

[79] World Tourism Organisation, age., s.122

Kırsal turizm;İnsanlar tatillerinde eğlencenin yanısıra doğayı keşfetmeyi, yerel kültürleri tanımayı, kırsal kesim insanları ile bütünleşmeyi de turistik amaçları içinde düşünmektedirler. Kırsal turizm tarımsal yapının egemen olduğu yerlerde tarım etkinliklerinin yanısıra yapılan turizm biçimi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre ise deniz ve dağ gibi yörelerin dışında bir coğrafyada gerçekleştirilen turistik etkinlikler olarak tanımlanmaktadır.

Fakat deniz kıyısında olan ve dağlık bir yapı arzeden Finike ve çevresinde geliştirilmesi düşünülen turizm çeşitlerinde deniz ve dağların göz ardı edilmesi düşünülemeyeceğinden dolayı turizm çeşitlerinin birbirini tamamlayıcısı olarak geliştirilmesi zorunludur. Bu bağlamda geliştirilecek olan kırsal turizm çeşitlerinde deniz ve dağ aktivitelerine de yer verilmesi gereklidir.

Önde gelen kırsal turizm pazarları en fazla gelişmiş ve şehirleşmiş alanlardır. Bu şehirlerde yaşayanların birçoğu modern şehirden kaçmak, şehirdışı çevreye ve az gelişmiş alanlara seyahatler yapmak isterler. Bu tür turistler için kırsal turizmi tanımlamak, birçok değişik şekilde olduğu için tanımlanması ve açıklanması zordur. Kırsal turizm için bir örnek Avrupa'da birçok ülkede kurulduğu gibi çiftlik turizmi veya tarım turizmidir. Avusturya2da 21.000 çiftlik ve 109.000 oda 1994 yılında kırsal alan turistleri için hizmet vermekteydi. [80]

Çiftlik turizmiyle ilgili bir örnek olarak; çiftlik turizmi çiftlikte oda kiralanması ve çiftlikte yetişen ürünlerin turistler tarafından tüketilmesi ve satın alınmasıyla Avusturya'lı çiftçilerin gelirlerinin, geleneksel gelir yolları olan çobanlık ve odunculuk ile ilgilenenlere göre farlılık göstermesini sağladı. Bir diğer örnek ise uzun süreli şekilde ve ekonomik olarak Avrupa'da gezmek dolaşmak isteyen gençlerin kalması için gençlik hostellerinin de kırsal alanlarda kurulmuş olmasıdır.Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok bölgesinde özellikle

[80] World Tourism Organisation, age., s121

Kuzey doğu kısmında, bir çok küçük otel, çoğunlukla ailece yapılan işletmeyle, ziyaretçilere küçük şehir hayatını yaşatmaktadırlar.[81]

Kırsal turizm iki türlü oluşur. Birincisi yöre halkının belli bir süreç içinde tarımsal etkinliklerinin yanısıra turizme yönelmeleri ve turizmin ağırlık kazanmasıdır. İkincisi ise Turizm firmalarının yörede turizm hareketini oluşturmalarıdır. "İkincisi kırsal toplumun sosyo-kültürel yapısını hızla değiştiriken doğanın tahribine, ekolojik dengenin bozulmasına, verimli tarım arazilerinin fiyatlarında spekülatif artışlara yol açar. Azalan tarım etkinlikleri yöre halkının ya turizm bağımlı olmasına ya da göç etmesine neden olur. Bu süreç kültürel erozyona, yerel kültürün direnmesine ve bir süre sonra da aşınmasına neden olur."[82]

Kırsal turizm doğal ve tarihi değerler kullanılarak ve tarım tarımsal gelirlerin yanısıra yeni bir gelir kaynağı oluşturmak amacıyla yöre halkı tarafından geliştirildiği zaman değişme daha sancısız olur ve yerel dinamizmin yarattığı bu değişme gerçek anlamda kırsal turizmi ifade eder.

Finike ve çevresinde kırsal turizmin geliştirilebileceği en uygun arazi ve doğa yapısına sahip yöreler ova ile yüksek dağlar arasında kalan orta yükseklikteki arazilerdeki köyler ve bunların çevreleridir. Bu köyler Akçay'ın meydana getirdiği vadide ve Kumluca ilçesi sınırları içinde bulunan Alakır çayı vadisinde bulunan Yalnız, Günçalı, Gökbük, Arif, Çatallar, Çayiçi, Karacaören, Yenikışla, Altınyaka (Gödene), Erentepe (Gerçen), Belen, Çavuşköy'dür. Bu köyler; yöresel mimari özelliklerine sahip yapıları, sakinlerinin yaşam tarzları, sakin ve huzurlu ortamları, bozulmamış doğal ortamları ve bu ortamlardaki yürüme alanları ile şehirlerin stresli, gürültülü, kalabalık yaşamından sıkılan ve bu tür ortamlarda bulunmak isteyenler için en uygun şartlara sahiptirler. Eksik olan

---

[81] World Tourism Organisation, age., s.122

[82] Hüseyin Bal, Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi:Antalya'nın Üç Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Doğa-İnsan Yayınları, 1995, s.23

buralarda kişilerin kalabileceği şekilde düzenlenmiş yerel binalar yada yerel mimariye uygun olarak yapılmış konaklama tesisleridir.

Dalgıç Turizmi;Snorkel dalış ve aletli dalış giderek popülaritesi artan bir turizm aktivitesi haline gelmiştir. Belirli bölgelerde dalış turizmi uluslararası alanda önemli bir turizm nedeni olmuştur. En popüler dalış bölgeleri Ekvator yakınları, Akdeniz, Pasifik adaları, Meksika körfezi, Karaipler ve Florida'dır. Dalgıçların ilgilendikleri yerler; batıklar, mercan rifleri ve mağaraları, duvarlar, mavi boşluklar ve uyuyan köpek balıklarının olduğu bölgelerdir.[83]

Ülkemizde de Ege ve Akdeniz'in belirli bölgleri dalış turizmi açısından hızla gelişme göstermektedir. Finike ve çevresinde de mavi suların temizliği, su altı canlılarının çeşitliliği, tarihi batıklar ve su altı mağaracılığı giderek önem kazanmakta ve dalgıçlar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Ancak ülkemiz su altı zenginliğinin korunması amacıyla bir çok bölge halen dalışa kapalı olup, Su Altı Can Kurtarma Sukayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu'nun da çalışmalarıyla tecrübeli özellikle su altı ekolojisi ve tarihi hakkında bilgilendirilmiş rehber dalgıçların artması sağlanmalı bu bölgelerinde turizme açılması hızlandırılmalıdır.

[83] Raymond S. Tabata, "Scuba Diving Holidays," Special Interest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, John Wiley & Sons.Inc., New York, 1992, s.171

Özer, Meral ;Türkiye'de Yat Turizmi, Devlet Planlama Teşkilatı, Proje Değerleme Müdürlüğü, Ankara, 1990

Ramsay, W.M. ; Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Çev;Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960.

Saracoğlu, Hüseyin; Akdeniz Bölgesi, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990.

Saracoğlu, Hüseyin; Bitki Örtüsü Akarsular ve Göller, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990.

Saracoğlu, Hüseyin; Türkiye Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990

Ünal, Tankut ;Turizm Üzerine, Şahinkaya Matbaacılık, İstanbul, 1996

Ülker, İsmet ; Dağ Turizmi: Planlama Yöntemleri, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1992

Ülker, Ismet ;Sağlık Turizmi: Kaynak, Planlama, Tanıtım, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1994

World Tourism Organisation, International Tourism: A Global Perspective, Edited by, Chuck Y. Gee, Madrid, 1997

Yalçın, Osman ; Antalya ve Akdeniz Bölgesi, İstanbul, 1984.

Yaman, Zafer ; Alanya Turizm Potansiyeli, ALTİD, Alanya, 1994.

Yarcan,Şükrü ;Turizm Endüstrisinin Yapısı, Boğaziçi Üniversitesi Yayın No:550, İstanbul, 1994,

XI. Dünya Ormancılık Kongresi, 13-22 Ekim 1997 Antalya

MAKALELER

Acara, Meryem ; Kumluca/Corydalla Definesi, Sanat Tarihi Araştırması Dergisi, Cilt:2 Sayı:6, Aralık, 1989.

Antalya: Yeryüzü Cenneti, İpek Yolu Dergisi, Turizm Bakanlığı, Sayı:6, 1994.

Bağdatlı, Melda ; Elmalı: Güneşin Yaylaları, Atlas Dergisi, Sayı:44, Kasım 1966

Bayer, M. Zekai ; Milli Parklar ve Türkiye Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,4 Sayı:6, Kasım-Aralık, 1993

Özer, Meral ;Türkiye'de Yat Turizmi, Devlet Planlama Teşkilatı, Proje Değerleme Müdürlüğü, Ankara, 1990

Ramsay, W.M. ; Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Çev;Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960.

Saracoğlu, Hüseyin; Akdeniz Bölgesi, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990.

Saracoğlu, Hüseyin; Bitki Örtüsü Akarsular ve Göller, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990.

Saracoğlu, Hüseyin; Türkiye Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1990

Ünal, Tankut ;Turizm Üzerine, Şahinkaya Matbaacılık, İstanbul, 1996

Ülker, İsmet ; Dağ Turizmi: Planlama Yöntemleri, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1992

Ülker, Ismet ;Sağlık Turizmi: Kaynak, Planlama, Tanıtım, Turizm Bakanlığı, Ankara, 1994

World Tourism Organisation, International Tourism: A Global Perspective, Edited by, Chuck Y. Gee, Madrid, 1997

Yalçın, Osman ; Antalya ve Akdeniz Bölgesi, İstanbul, 1984.

Yaman, Zafer ; Alanya Turizm Potansiyeli, ALTİD, Alanya, 1994.

Yarcan,Şükrü ;Turizm Endüstrisinin Yapısı, Boğaziçi Üniversitesi Yayın No:550, İstanbul, 1994,

XI. Dünya Ormancılık Kongresi, 13-22 Ekim 1997 Antalya

MAKALELER

Acara, Meryem ; Kumluca/Corydalla Definesi, Sanat Tarihi Araştırması Dergisi, Cilt:2 Sayı:6, Aralık, 1989.

Antalya: Yeryüzü Cenneti, İpek Yolu Dergisi, Turizm Bakanlığı, Sayı:6, 1994.

Bağdatlı, Melda ; Elmalı: Güneşin Yaylaları, Atlas Dergisi, Sayı:44, Kasım 1966

Bayer, M. Zekai ; Milli Parklar ve Türkiye Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,4 Sayı:6, Kasım-Aralık, 1993

Bayer, M.Zekai ; Turizm Planlaması ve Eko-sistem İlişkileri, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,2 Sayı:20-21, Eylül-Ekim, 1991

Çıldır, Nermin ;"Fuar Çalışmalarının Turizm Açısından Değerlendirilmesi", Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:2, Sayı:13-14, Ocak-Şuba 1991

Çöllü, Hüseyin : Antalya'ya Bakış (2), Deniz Ticareti Dergisi, Yıl:14, Mart 1997

Darkot, B; Erinç,Ş; Fethiye-Antalya-Kaş-Finike (Güneybatı Anadolu) Bölgesinde Yapıla Jeolojik Etüdler, M.T.A.E. Dergisi Sayı:59 Sf.19-59 Ankara

Demircioğlu, Güzin ; Kırsal Turizm Nedir?, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi Yıl:,4 Sayı:5, Eylül-Ekim, 1993

Demiriz, Y. ; Demre'de Aziz Nikolas Kilisesi, Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı:XV-I Ankara, 1963

Erel, T. Levent ; Kalkan ve Çevresinde (Antalya İli) Ekonomik Yapıdaki Değişimler v Turizm Olgusu, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:28, İstanbul, 1993,

Finike: Akdenizin Yalnız Kumsalları, Atlas Gezi Dergisi, Sayı:15, Haziran, 1995.

Güneş, Kemal ; Antalya'nın Efsanevi Dağı: Tahtalıdağ, Turizm Dünyası Dergis Sayı:23, Ağustos, 1991

Hall, Colin Michael; Weiler, Betty ;"What's Special About Special Interest Tourism?," Specia İnterest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, Joh Wiley & Sons Inc., New York, 1992,

Kahraman, Nüzhet "Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm," Anatolia Aylık Turizm ve Kültür Sanat Dergisi, Yıl:5, Sayı:4, Aralık 1994

Keskin, Gülümser; Turizm ve Doğa İlişkisi, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergis Yıl:,7 Sayı:3-4, Eylül-Aralık, 1996

Kincaid, Todd Torosların Derinliklerinde", Atlas Gezi Dergisi, Sayı:35, Şubat, 1995

Ömürgönülşen, Uğur; Turizm ve Çevre İlişkileri Üzerine Eleştirel Bir Bakış, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,1 Sayı:2, Şubat, 1990

Pınar, İge ; Turizmin Doğal Çevreye Etkileri ve Çevrenin Korunması, Anatol Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,4 Sayı:3 Mayıs-Hazira 1993

Richins, Harold ;"Yachting Holidays, an Experience With Island Adventures", Speci Interest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, Joh Wiley & Sons.Inc., New York, 1992

Soytürk, Işık ; Noel Baba'nın Yurdu, Denizin Sesi Dergisi, Türkiye Denizcilik İşletmeleri, Sayı;98, 1992

Susar, Filiz ; Turizm ve Toplumsal Yapı:Kaş Yöresinin Değerlendirilmesi, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,3 Sayı:25-26, Ocak-Şubat, 1992

Taşlıklıoğlu, Z. : Lykia Kültürleri, A.Ü.DTCF Dergisi, Cilt:2 Sayı:1 Sf.183-186 Ankara

Tolun, B. ;Güneydoğu Toroslarda Göçebelik, Türk Coğrafya Dergisi, Yıl:16, Sayı:2, Sf.106-142, İstanbul, 1960

Tabata, Raymond S. :"Scuba Diving Holidays," Special Interest Tourism, Edited by. Betty Weiler, Colin Michael Hall, John Wiley & Sons.Inc., New York, 1992

Tayfur, Kemal : Antalya: Cennete Hücum, Arzunun Manzaraları, Atlas Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi, Sayı:62, Mayıs 1998

Tekin, Abdullah : Antalya'da Uygulanan Kitle Turizmi Politikası Değiştirilmelidir, Anatolia Aylık Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:,2 Sayı:19-20, Temmuz-Ağustos, 1991

Yücel, T. ; Teke Yöresi Orta Bölümü Mevzii Coğrafyası, A.Ü.D.T.C. Dergisi, Cilt:16, Sayı:1-2 Mart-Haziran 1958, Sf.143-204 Ankara

TEZLER

Akaltın, Ömer Sezai ; Batı Akdeniz Bölgesi'nde Tatil Turizmi Potansiyeli, Basılmamış Yükseklisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987)

Akova, İsmet : Antalya Bölümü Turizmi'nin Doğal İmkanları Açısından Türkiye'deki Yeri ve Önemi, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, 1995)

Aykut, C. İhsan ;Türkiye'de Yat Turizmi ve Örnek Bir Marina Organizasyonunun İnclenmesi (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi 1993)

Canbay, Nilay ;Türkiye'de Turizm Planlaması Olgusunun Tarihi ve Doğal Çevreye Etkileri ve Güney Antalya Turizm Projesinin İrdelenmesi, (Basılmamış Yükseklisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1995)

Çetinkaya, Nusret ;Antalya'nın Turizm Potansiyeli (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı, 1992)

Erel, T. Levent ;Teke Yöresinin Güney Kesiminin Araziden Yararlanma Açısından Evrimi, (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1992)

Korça, Perver ; Kıyı Alanlarında Turizm Planlamasına Yönelik Bir Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, 1989)

Koşdemir, Zerrin ; Uluslararası ve Ulusal Park Politikası İçinde Türkiye Ulusal Park Politikasının Yeri, (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,1994)

Poridis. Apostolos : Türkiye'nin Ege ve Akdeniz Kıyılarında Yat Turizmi Güzergah Üzeri Kıyı Servis Birimleri İçin Bir Model Araştırması, (Basılmamış Yükseklisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1990)

Saç, Firuzan ; Antalya Ekonomisi İçinde Turizmin Yeri (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, 1996)

Sergün, Sermin ; Kaş-Fethiye Yöresinin Turizm Potansiyeli (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı,1992)

Seyhan Sencer ; Teke Yarımadasının Bitki Coğrafyası, Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye Coğrafyası Anabilim Dalı, İstanbul, 1990.

Tapanoğlu, Eren ; Turizme Genel Yaklaşım, Türkiye'de Yat Turizmi ve Marinaların Geliştirilmesi, (Basılmamış Yükseklisans Tezi Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,1986)

Turan, Kemal ; Turizm Potansiyeli Açısından Kaş İlçesi Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Yükseklisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992)

Turyan, Suat ; Antalya Düzlerçamı-Termessos Milli Parkı Yaban Keçileri :Capra Aeqaqrus ve Av Turizmi , (Basılmamış Yükseklisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1987)

Yıldırım, Hamit ; Turizm Sektöründe Ortak Girişim ve Güney Antalya Projesine Bakış, (Basılmamış Yükseklisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KU
DOKÜMANTASYON MER